

"RAIXA", UNA AVENTURA DELS ANYS CINQUANTA

per Josep M. Llompart

Celebràrem l'esdeveniment amb un sopar. Ens sentíem eufòrics, i un discret somriure de triomf ens pessigol·lava ànima endins. A la tarda ens havíem trobat en el Riskal, aquell assossegat cafè a l'ombra de la Torre dels Caps, que poc després seria ennoblit per l'habitual presència de Llorenç Villalonga i la seva tertúlia; i, a les nou tocadres, anàrem a fer l'àpat, gairebé ritual, a un restaurant del carrer d'En Brondo, just enfront de ca'n Jaume Vidal.

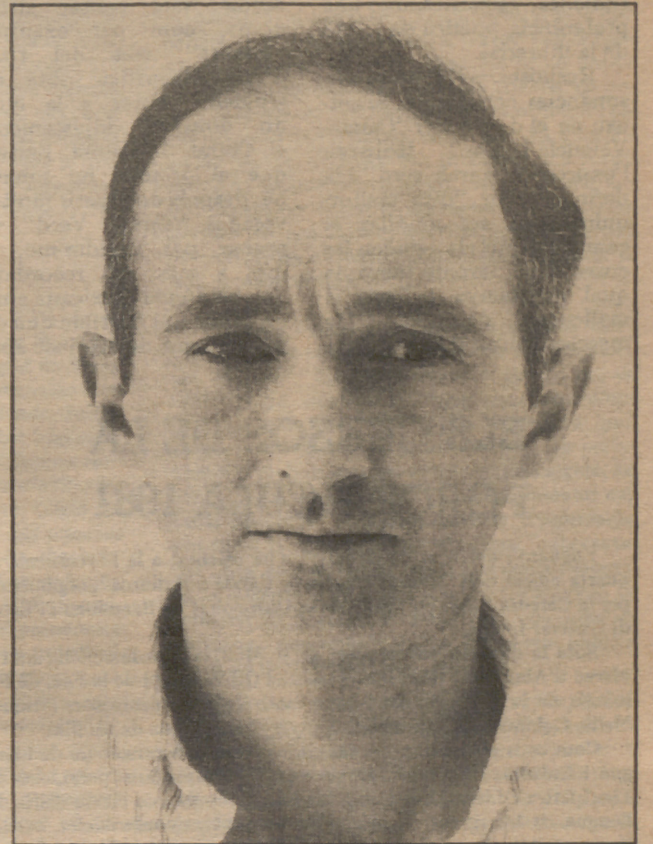
Record que érem una bona colla. Hi havia En Moll, que aleshores encara gosava sortir de nits; la seva filla Aina, joveneta i combativa; En Manolo Sanclis, somrient i molt valencià; En Jaume Vidal Alcover, bellugadís, xerriaire, ballarí de les paraules, ple d'aquell entusiasme agressiu que encara no ha perdut; En Llorenç Moyà, esquitit, assenyat i irònic; En Josep Ma. Palau i Camps, que en aquell temps era fumador de pipa; N'Encarna Viñas, la meva al·lota —ara la meva muller—, que en una ocasió tan assenyada havia obtingut permís extraordinari de

casa seva per venir amb nosaltres (aleshores aquestes coses encara es miraven molt); En Bernat Vidal i Tomàs, vingut a posta de Santanyí, i un grapat més que ara no puc recordar.

Era dia vint i tants de gener de 1953 i volíem festejar l'aparició pública de la revista Raixa —una revista dissimulada, és clar, a causa de les circumstàncies, però al cap i a la fi una revista com cal—, que, d'acord amb la nostra il·lusió, havia d'esser el signe i el portaveu del recobriment després dels obscurs i en certa mesura pintorescos temps de catacumba —els temps de la primera etapa de postguerra—, i, alhora, la baula de continuïtat amb aquells que la nostra imaginació quasi adolescent considerava fel·lçons anys trenta: "Aquests quaderns de literatura neixen de la fecunda inquietud dels escriptors joves de Mallorca, desitjosos de tenir una tribuna, per modesta que sigui, on mantenir un contacte regular amb el públic i treure a la llum les seves produccions. Creació literària en vers i prosa, crítica, assaig, orientació bibliogràfica: tots aquests aspectes de

l'activitat dins el terreny de les lletres insulars necessitaven disposar d'un òrgan adequat per a manifestar-se des que deixà de publicar-se la benemèrita revista "La Nostra Terra", escrivia Francesc de B. Moll a l'article de presentació, posant de relleu tres fets. En primer lloc, la presència de l'anomenada "generació de 1950" amb un cert sentiment d'equip disposat a una tasca col·lectiva; en segon terme, la primera i ben petita relaxació del sistema repressiu franquista, que, empès per les circumstàncies de la política mundial, cercava de donar una imatge una mica més presentable, tolerant algunes accions més aviat inofensives, i, finalment, aquella voluntat de lligar caps amb el passat, palesa en l'al·lusió a "La Nostra Terra". Al·lusió que, per cert, no va caure massa bé a alguns de nosaltres, concretament a Jaume Vidal, el més iconoclasta i escandalós de la colla, que no desaprovava cap ocasió per predicar la "ruptura" enfront de la "reforma".

(Segueix a pàg. 10)

ACTE

se'n peguen tres de tira quan la fortor rebenta: amants fadrins llepant el viu dels talls sense ferida, amb pel o sense: carnadura. (ferrar el mul, plaer de molts: poc costa trobar moll en carn poc dura: fe de vida). se l'espolsa qui trau de dona tem i regalima: covardia. no és feina d'homes fer-se poma de la mà: dones en volen, en desitgen. (com més llarg més endins, com més dur més balquena: acte de fe). pardal d'un forc: bona mida, el vici no és pregar suc ni llims, sinó acceptar relíquies, treure la fel, sagnar. (cap de llengua al gallet i fava ensalivada: llepades. tot fent u: bona feina). la calor mai no espasa abans de l'escorreguda, ni la bavor fermenta: creix com el gram, pren força. amants que van se'n peguen tres de tira (pinyol vermell). ferro als llençols. sang viva.

Sumari

- J.M. LLOMPART: "Raixa", una aventura dels anys cinquanta.
J. SALOM i M.C. SANTOS: La llibreria "Cavall Verd".
G. CAMPS: Els cursos de la Porciúncula 1981.
P. ROSSELLO BOVER: La col·lecció "Tià de Sa Real" i els clàssics manacorins.
A. TERRON: Entropia.
D. PONS i PONS: Dues obres narratives d'Antoni Serra.
J.M. i VIVES: "Remor de rem", una reedició important. Ressenyes de "La Cua de palla", Marta Pesarrodona, Bartomeu Fiol, Nietzsche, Rafael Sari i Klaus Mann.
Narrativa: Mediterrani, de J. Arrom Nadal.
Poemes de Damià Huguet i Manuel Joan i Arinyó.
J. PREVERT: Quatre Contes. Traducció d'Antoni Lluç Ferrer.
J. MELIA: A l'entorn del bilingüisme (entrevista amb Bartomeu Melià).
J. ROSSELLO: Premsa en català a Mallorca: ni utopia ni possibilitat.
J.A. GRIMALT: Un petit exemple.
P. FONT: L'art contra l'uniformisme.
Ll. MAICAS: "Pentinant Venus" al Palau Sollerich.
G. AMENGUAL: Raó i llibertat. En el segon centenari de la "Crítica de la raó pura" (1781-1981). Llibres rebuts.

LA LLIBRERIA "CAVALL VERD"

"Cavall Verd" és una llibreria, la qual cosa no tindria major interès si no fos que es tracta d'una llibreria especial. Només se venen llibres de poesia. Des del seu primitiu emplaçament en el Carrer de S'Argenteria, fins a l'actual de la Plaça d'En Coll (en el centre mateix de Ciutat) s'ha anat consolidant com una experiència única en aquesta terra i fora d'ella.

Qui tira de les regnes del Cavall és En Rafael Jaume, Dalai-Lama encarregat de mantenir encès el foc de la poesia. Així que entrem en la panxa del Cavall, però no amb la intenció d'organitzar la Guerra de Troia (la poesia, potser, no arriba a tant), sinó disposats a fer unes preguntes a En Rafael Jaume. La cosa va anar de la manera següent:

Pregunta.— El nom de la llibreria, "Cavall Verd", té unes clares resonàncies nerudianes, ¿significa això una preferència poètica de l'amo de la llibreria?

Resposta.— No, no té resonàncies nerudianes. Si cerquem en el diccionari "Català-Valencià-Baleà" trobarem l'expressió "cavall verd" i la defineix com "dita mallorquina que sol amollar la gent quan no els agraden les coses. Una parenta meua, la qual m'ensenyà a llegir el mallorquí, deia que "de mascles hauria d'haver tants

com de cavalls verds", perquè tenia més allots que allotes. De totes formes, també vaig pensar altres noms, com per exemple "Merlot", tret del títol d'una magnífica obra de Guillem Cabrer a la qual no donaren, injustament, el Ciutat de Palma. Encara que al principi no sonava bé, després de repetir moltes vegades "Cavall Verd" va acabar per agradar-me. A més a més, em recordava una pellícula mexicana amb un color tan horrible que en un moment determinat apa-

reguè un cavall verd amb un mexicà damunt.

P.— Per què venen només poesia?

R.— Perquè si jo fos metge m'hauria especialitzat en les malalties del dit gros del peu. Per tant, aquells a qui "fa mal la poesia" que vinguin aquí i li donarem remei. Jo crec que si hagués llibreries especialitzades en novel·la actual, en llibres hispanoamericans, etc. seria millor perquè la gent sabrien on anar.

P.— Heu notat si els vostres clients són de raça lletraferida, normal o mixta? Teniu una clientela fixa?

R.— De totes les races, fins i tot negres. Però, en efecte, hi ha un nucli habitual de lectors que són els mateixos escriptors.

P.— ¿Els clients que entren a "Cavall Verd" vos demanen sovint consell, informació a l'hora de comprar un llibre?

R.— Ara s'usa molt el Consell i, amb tants de consellers, pot haver-n'hi un de poesia. Els consells són a títol personal i, com que ho tenc col·locat per ordre alfabètic, si una persona me demana l'opinió sobre un lli-

bre no molt bo, de seguida li puc dir que és millor el de devora.

P.— I els consellers, ¿demanen consell?

R.— Qualque conseller també ve. (Avidament, demanam que ens diga noms, però contesta que no li agrada apuntar amb el dit).

P.— Veneu més llibres en català o en castellà?

R.— En català (i es queda amb una "a" molt llarga en la boca). I se'n vendrien més si els distribuïdors tinguessin ganes de complir. El llibre de Biel Mesquida se ven molt bé, però se'n vendria més si se'ls ocorregués enviar-ho a Catalunya. Per cada llibre en castellà se'n venen deu en català. La primera vegada que vaig veure coa per comprar un llibre va ser amb el "Ningú" de Miquel Mestre, ja que s'aplegaren unes vuit persones per comprar-lo. De totes formes, les edicions de llibres de poesia han de ser curtes. Els plats de sopa s'omplen fins que comença la vorera, sinó es vesa. Igual passa amb la poesia, perquè els lectors de poesia, amb poca gana de llegir que tenen, si veuen que hi ha mil exemplars no el compren, però si només queden dos o tres de seguida se'ls en duen.

P.— ¿Podríeu fer-nos un "hit-parade" de les tendències poètiques que tenen major venda?

CAVALL VERD

CIUTAT DE MALLORCA

R.— Això es difícil. En castellà, avantguardistes i surrealistes. En català, Papasseit perquè és l'únic avantguardista català que hi ha i perquè Papasseit és més actual que no d'altres que han sortit després. També els "novíssims".

P.— Centrant-nos en els poetes nats a Mallorca, ¿quin poeta o, en tot cas, quin llibre de poemes és més sol·licitat pels compradors?

R.— Indiscutiblement, En Rosselló-Pòrcel. I és curiós observar com, els qui venen de terres llunyanes a cercar l'obra completa d'En Pòrcel, se sorprenden de la seva brevetat. També hauríem de citar la figura ja venerabilíssima de Vicent Andrés Estellés, al qual hauríem de

considerar mallorquí per la gran quantitat de referències a Mallorca que trobam en els seus poemes.

P.— ¿Podríeu citar-nos algun poeta o poetes mallorquins que hagin començat a publicar, més o menys, al voltant dels 70 que tenguí bones vendes?

R.— Miquel Mestre i, generalment, cada autor en particular quan publica un llibre interessant.

P.— ¿Heu notat si algú s'ha sorprès o ha fet una ganyota entranya en adonar-se que "Cavall Verd" és tan sols una llibreria dedicada a poesia?

R.— Sí. Qualcú ha sortit com si l'haguessin donat una fuetada. Altres han dit quan se'n anaven: "Ja ho sé per una altra vegada".

P.— ¿Teniu molts de clients valencians i catalunyers?

R.— És clar que sí. I moltes vegades ve gent recomanada per altres; per exemple, Mario Benedetti va venir recomanat per un poeta nord-americà, el nom del qual ara no recordo.

P.— ¿Es un bon negoci, això de mantenir un "Cavall Verd"?

R.— No. És un tros de negoci: és un "oci".

(Entrevista realitzada "in situ" per Jeroni Salom i Manuel-Claudi Santos).

ELS CURSOS DE LA PORCIUNCULA 1981

Enguany, del 6 al 24 de juliol, s'ha celebrat a la Porciuncula la quarta edició dels "Cursos d'Estiu de Català a Mallorca", organitzats per la Càtedra "Ramon Llull" de la Universitat de Barcelona i l'Estudi General Lul·lià.

Sota la direcció de Francesc de B. Moll, la coordinació ha anat a càrrec d'Aina Moll (del GCS) i Gabriel Oliver (Degà de la Fac. de Filologia de la Univ. de Barcelona), amb l'ajut de professors (Miquel Melià, Coloma Julià, Margalida Sunyer) i estudiants de les Illes.

Com cada any, s'han fet simultàniament dos cursos: un de Llengua i Cultura, i un de Filologia —amb dues seccions paral·leles de Lingüística i Literatura—; ambdós han comprès una classe diària de llengua en tres graus. A més, s'han organitzat conferències, excursions, recitals de poesia i vetlades dedicades a concert, cançó, ball... I tot això, duit a terme per un nombrós grup (més de quaranta) de qualificats professors d'arreu dels Països Catalans que ara fóra molt llarg d'esbrinar fil per randa.

Aquest estiu, la participació i l'assistència a totes les activitats ha estat molt nombrosa, i molt diversa la procedència dels matriculats: 71 del Principat, 70 de les Illes, 24 del País Valencià, 5 de França, 2 dels Estats Units, 1 d'Andorra, 1 de Madrid, 1 d'Argentina i 1 de Japó. Un total de 176 inscrits.

Són tres els objectius bàsics que es miren d'assolir de l'any 78 ençà i que s'estableixen així en el programa dels Cursos:

- 1) "Proporcionar a un públic ampli uns coneixements de la nostra llengua i cultura que es troben encara lluny de la normalització".
- 2) "Possibilitar els contactes universitaris entre estudiants i professors de Mallorca i els de la resta dels Països Catalans, i fins i tot amb professors i estudiants de català a l'estranger".
- 3) "Facilitar la presa de consciència de la nostra problemàtica lingüística i cultural i dels camins que cal emprendre per a resoldre-la".

No m'err si dic que enguany la "família dels porciunculers" els ha tornat a aconseguir. Tots plegats, ens n'hem sortit bé i us hi convidam a tots per l'any vinent.

BIEL CAMPS

Latitud 39.

Disseny del rètol de la portada:

Gabriel Font Frau

Correcció de textos:

Marta Cuyàs i Antònia Tugores

Redacció i Administració:

Carrer Imprempta, 1, principal 2a.
Palma de Mallorca

Imprimeix:

Editora Balear, S.A.

Dipòsit legal: PM 27-1981

* * *

Els escrits apareguts a "Latitud 39" expressen únicament l'opinió dels seus autors.

NOTA DE LA REVISTA:

"Latitud 39" vol afegir el nom de Maria Magdalena Alover a la llista dels promotors, que, per un error involuntari, no figurà al número 1 ni a la rectificació del número 2. Esperam que acceptin les nostres disculpes.

EDITORIAL

No és l'habilitat política i el saber fer les coses, sinó la manca d'efectivitat i l'esterilitat de la nostra Conselleria de Cultura el que permeté dir al Sr. Conrado que a les Balears no es produïrien les situacions de tensió que es donaven a Catalunya (en aquells moments l'aldarull i la polseguera del "Manifiesto").

Si a Catalunya es va produir la reacció d'un reduït sector de la seva població immigrada contra la política lingüística de la Generalitat és, senzillament, perquè aquesta intenta, encara que sigui mínimament, modificar la situació anterior en la qual els 2.300 signants, beneficiaris del centralisme i de la subjugació de la llengua catalana, es trobaven tan bé.

Les forces polítiques presents al Consell, en els seus programes electorals, parlaven de la normalització cultural del nostre país i, amb aquest punt, aconseguiren el suport dels vots. Malgrat això, no es fa res seriós per a la normalització i el que es fa és tan poc que les forces contràries són molt més ràpides i eficaces i, per això, els "manifestos" que poguessin sorgir aquí no cal que es moguin, tot va a favor seu.

Indubtablement, a les Illes la calma al·ludida pel conseller no es deu a la sensatesa del Consell, sinó a la seva ineficàcia. Deixem a part les ridícules potadetes dels inefables "kaimes", les quals vénen afavorides pel Consell amb la permanent ambigüitat que observa en relació al nom de la llengua, eternitzant, a nivell popular, una confusió que ja faria temps que no existiria si, des del principi, s'hagués volgut ésser clar en lloc de recórrer a falsos eufemismes. No oblidem que "La lengua de las Baleares" és el títol d'un llibre i no el nom que l'autor dóna a la nostra llengua. Els llibres no s'han de mirar només pels folros.

El Consell amb un percentatge de catalanoparlants al darrer més elevat que el de Catalunya ha aconseguit

arrabassar al govern central molt menys que la Generalitat. Aquesta diferència només pot ésser explicada amb la manca d'interès que tenen en aquesta qüestió els nostres representants polítics davant Madrid o per llur inoperància.

Dins l'ensenyament, s'ha afrontat els alumnes a l'aprenentatge de la seva llengua com un afegit, sense cap reestructuració dels programes, i de la mateixa manera que a un idioma estranger. La coincidència no es manifesta sols en el nombre d'hores, sinó en la situació en què es troba el català dins els centres: és après i usat únicament durant aquestes dues o tres hores setmanals, quan, segons els més elementals principis pedagògics, s'hauria d'usar i aprendre l'idioma propi a tot hora i en totes les assignatures i això, naturalment, es reserva al castellà. Si a qualque centre alguns alumnes i alguns professors utilitzen dins les classes en la comunicació oral el català (els textos sempre són en castellà) ho fan il·legalment, de tant en tant se'ls ho recorda, ja que aconseguir fer-ho d'acord amb la legalitat implica salvar entrebancs i dificultats a la pràctica insalvables, basta veure la normativa que existeix al respecte (O.M. 25/10/79).

El gran avenç per al curs vinent ha estat la incorporació, a nivells quasi insultants, de l'assignatura a la Formació Professional de 2n. grau i al B.U.P. nocturn quan ja s'hauria d'haver fet en el moment en què s'incorporà al B.U.P. diürn i a la F.P. de 1r. grau. No hi havia cap dificultat legal (el R.D. 2193/79 de 7 de setembre ho feia obligatori de forma implícita i l'O.M. 25/10/79 només deixava al marge la F.P. de 2n. grau i no el B.U.P. nocturn).

Mentrestant el C.O.U. segueix sense tenir català, ni com a assignatura obligatòria ni com a optativa, i el seu coneixement no té cap incidència a les

proves de selectivitat, amb el que això suposa per a l'eficàcia i la normalitat de l'assignatura en els centres.

Malgrat aquestes greus deficiències, i encara que sembli increïble, hi ha centres on no es compleixen aquests mínims legals.

D'altra banda i seguint en el terreny de l'ensenyament, l'organització dels cursos de reciclatge per a professors d'E.G.B. cada any empitjora: se'n retarda cada vegada més l'inici, hi ha una manca de coordinació global i, d'aquesta manera es provoca el descontent entre l'alumnat i entre el professorat; el major mal, però, és que, si seguim així, aquests cursos s'hauran de fer eternament ja que de l'Escola de Magisteri, amb una sola assignatura de llengua catalana obligatòria durant la carrera, els alumnes surten amb una preparació del tot insuficient.

La ineficàcia del Consell es posa també d'evidència en el fet de no haver pogut aconseguir de convocar oposicions per cobrir les càtedres i les agregadures dels Instituts i de les Escoles de F.P., a pesar d'haver-se cansat de prometre-ho.

Tot i acabant cal fer constar que sembla que la Conselleria de Cultura creu que la normalització lingüística del nostre país implica únicament l'existència d'unes hores d'aprenentatge a determinats nivells i centres d'ensenyança i s'oblida totalment, la manca d'iniciatives en aquest sentit ho prova, de la tasca de normalització a tots els altres indrets de la nostra societat, la qual cosa serà el que farà possible la regularització del català en l'ensenyança perquè el context social ho exigirà.

Sense fer res el Sr. Conrado s'evita problemes, amb Madrid i amb els "amandos" potencials, i ell ho sap però tant volta no s'ha temut que, així, també hi sobra.

CRÍTICA

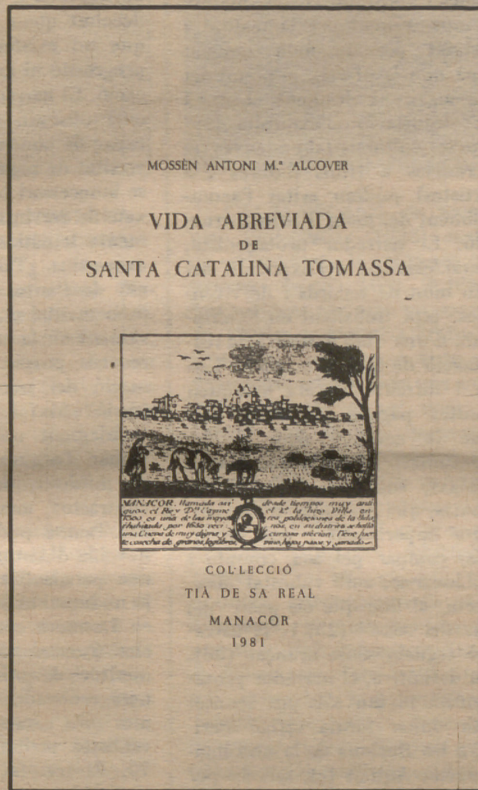
LA COL·LECCIÓ "TIÀ DE SA REAL" I ELS CLÀSSICS MANACORINS

Com l'au Fènix que reneix de les cendres, l'apol·línica col·lecció "Tià de Sa Real" ha eixit dels protocolaris premis "Ciutat de Manacor". En tres anys (1979-1981) els llibres publicats ens demostren que compleix una funció social cap al seu poble, en el sentit més ampli del mot. Ara, per primera vegada des de fa molt de temps, dos "clàssics" manacorins, Mossèn Antoni Maria Alcover i Sebastià Gelabert àlies "Tià de Sa Real", són a l'abast del gran públic immortalitzador, rescatats del pòls oblit de les biblioteques. D'aquesta manera, la col·lecció demostra la seva irrenunciable vocació manacorina, que és una forma magnífica de contribuir a l'enriquiment de la nostra cultura nacional.

1) VIDA ABREVIADA DE SANTA CATALINA TOMASSA

La VIDA ABREVIADA DE SANTA CATALINA TOMASSA és un dels darrers llibres del famós Vicari General, lexicògraf, rondallista, polemista polèmic, però sobre totes les coses gran defensor de la nostra llengua i de la nostra cultura. La primera edició es feu a Palma en 1930, als tallers de la impremta del propi autor. Fins avui era una de les obres de Mossèn Alcover que reclamaven amb més insistència la seva reaparició. La present edició ha estat a cura de Guillem Vidal Oliver, i en ella es reproduïxen els dibuixos de Francesc de B. Moll i de Pere Càffaro que acompanyaven el text en l'antiga impressió. S'han eliminat, en canvi, part de l'apèndix dedicat a la bibliografia sobre la santa i, completament, el destinat a la iconografia. Ara bé, aquests retalls no tenen la més mínima importància perquè el que en realitat interessa és la narració de la vida de Sor Tomasseta, que és on Alcover es mostra amb més personalitat. Tots els apèndixs, alguns dels quals encara s'han conservat, tenien la intenció de donar-li un to "arqueològic", que no concorda gens ni mica amb el popularitzant del relat biogràfic pròpiament dit. L'hagiografia fou escrita amb motiu de la canonització de Santa Catalina Tomasseta i això explica el seu aspecte documental.

Els aspectes més pintorescs de la vida de la santa ens són narrats per Mossèn Alcover. Com diu Guillem Vidal, la intenció de l'autor era la "d'anclar en el cor del poble i amb la seva més amplíssima accepció, les veritats i propostes de la religió catòlica" (p.8). Es, per tant, un llibre escrit amb intenció propagandística, com ocorre en el tradicional gènere a què pertany. Per això, l'autor no dubta en fer aparèixer com a reals fets clarament imaginaris, atribuïts a la "beateta" per

la tradició popular, si així reforça la tesi de la santedat de Catalina Tomasseta. No ens ha d'estranyar per tant, que els sants, la Verge i el Bon Jesús mateix constantment l'ajudin (així qualsevol és sant) i que tots els mals que li ocorren (ensopegades, bonys, malalties, etc.) s'atribueixin al dimoni. "La resta de la fantasia —diu el prologuista—, que no és poca, és presa com la més absoluta de les veritats històriques pel biògraf apologista, i tradició i investigació erudita formen la trama i l'ordit d'aquesta vida exemplar i verament extraordinària, els trets meravellosos de la qual depassen la frontera de la vida terrenal" (p.12). Aquesta mescla de fantasia i realitat, de tradició i llegenda, i el fet que es tracti d'una historieta "de bons i de dolents", fa que se relacioni immediatament amb les rondalles. I ho corroboren l'estil inimitablement viu, el llenguatge purament mallorquí, la construcció d'uns personatges tallats d'una sola peça, etc.

La part més interessant és sens dubte la primera. La infantesa de Sor Tomasseta és un relat ple de tendresa i meravella. La nina, malgrat els seus pocs anys, és un model de virtut i bondat. Es tota sinceritat i innocència. Endemés, tot ho fa bé, clar que, com deia abans, té amics molt importants. Es també aquí on els paral·lelismes amb les rondalles són majors. A les altres parts, en què aquesta Shirley Temple del segle XVI ja ha cres-

cut i s'ha fet monja (com sempre, amb la caparudesa més absoluta, havia desitjat), els manca la gràcia infantil de tan insòlit personatge.

Finalment, vull remarcar el motiu principal de l'escriptura d'aquest llibre. Com tots sabem, Mossèn Alcover fou un fervent amant de la nostra terra, un defensor inigualable de la nostra cultura, baldament erràs d'estratègia en algunes ocasions. I Sor Tomasseta tenia una qualitat que la distingia de totes les altres santes, perquè, com diu la cançó popular, "és santa mallorquina". I aquest era el principal motiu per a En Jordi des Recó.

2) LA GLORIOSA VERGE I MÀRTIR SANTA BÀRBARA

El número deu de la col·lecció "Tià de Sa Real" està dedicat a l'edició d'una de les comèdies del popular glosador i comediògraf de Manacor. D'aquesta manera es rendeix homenatge a un escriptor l'obra del qual estava oblidada, baldament la seva fama dins el nostre poble hagi estat tan gran que l'ha fet protagonista d'algunes rondalles. També així es comença la tasca d'editar les Obres Completes de Sebastià Gelabert, edició absolutament necessària com la de totes aquelles obres de la nostra literatura que són absolutament inasequibles, ja que sols es troben en forma manuscrita en algunes de les nostres biblioteques.

Sebastià Gelabert (1715-1768), el pseudònim del qual procedeix de la possessió on treballava (La Real, Manacor), fou un home del camp, amb pocs estudis, però amb una gran sensibilitat literària. A l'hora d'escriure sabia on es colga el dimoni, com ens demostra la comèdia que a continuació comentaré. Jaume Vidal Alcover, qui ha tengut cura de l'edició, ens el descriu tot seguint la tradició: "...esperit subtil, descobridor de coses amagades, bo per resoldre qualsevol endevinalla, glosador viu i enginyós, prompte a la rèplica, i, d'altra banda, home de bé, ajut i consol dels pobres, burlador dels rics, que restableix la justícia i que aporta als altres la riquesa que no pot obtenir per ell mateix" (p.8). Però tot això no són més que rondalles. El Sebastià Gelabert que a nosaltres ens interessa és l'escriptor. Aquest va fer tres comèdies de sants en tres actes (COMÈDIA DEL GLORIÓS MÀRTIR SANT SEBASTIÀ, COMÈDIA DE SANT ANTONI DE VIANA, i VIDA DE LA VERGE I MÀRTIR SANTA BÀRBARA), una comèdia en un acte de tema profà (VIDA DEL FAMÓS MARINER CATALÀ PERE BELMAR), tres entremesos (ENTREMÈS DE MOSSON PITJA, ENTREMÈS DEL JOVENÀ I LA JAIÀ, i ENTREMÈS DEL PAGÉS I EL MISER MUT), i dos poemes llargs (DESCRIPCió DE LA TEMPORADA DE L'ANY 1744 I SEGUENTS FINS A 1750, i CARTA D'AMOR).

La COMÈDIA EN TRES JORNADES I UN PRÒLEG DE LA GLORIOSA VERGE I MÀRTIR SANTA BÀRBARA és una mostra indiscutible de la maestria del nostre autor a l'hora de construir una peça teatral. Es veu que es tracta d'un comediògraf que compon la seva obra pen-

sant sobretot en la representació. Per això l'argument se segueix amb un interès total fins a la darrera escena, baldament tots sapiguem com acaba. L'anècdota, el martiri de Santa Bàrbara, és el que al cap i a la fi interessa menys, perquè el que realment és important és el diàleg. En ell els personatges més distints (els bons i els dolents, els pobres i els rics, etc.) conversen, tot mostrant les seves abismals concepcions de la vida. És a dir, hi ha un joc de contrastos que manté en una tensió constant el lector/espectador. Són realment antològiques, per exemple, les escenes en què Santa Bàrbara dialoga amb el seu criat, escenes en què es contraposa l'esperitisme exacerbat amb el més popular materialisme.

Per altra banda, la comèdia representa un tipus de teatre concebut bàsicament com espectacle. Hi pesa una forta tradició que ve des de l'Edat Mitja. Interessa el desenvolupament d'uns fets, no sols l'evolució d'una mentalitat com ocorre en el teatre més culte. En canvi, els personatges segueixen mantenint una actitud rígida, no són capaços d'evolucionar ni d'experimentar cap canvi psicològic. A aquest caràcter d'espectacle, s'hi suma la gran quantitat d'accions "sobrenaturals" que en poc temps tenen lloc sobre l'escenari: la baixada d'un àngel a la terra, l'aparició de Jesucrist en la presó, un llamp diví que mata els opressors, una oportunitatíssima boira que cobreix el cos nu de Santa Bàrbara, etc.

Mitjançant aquests personatges rígids, Sebastià Gelabert ens narra una història d'opressió: la dels "poderosos" (el pare, l'emperador) sobre la santa, opressió paral·lela a la que secularment han sofert els personatges populars (el criat, el passatger, el botxí...) que són obligats a treballar contra la seva voluntat. Perquè, com diu el criat Salazar,

"treballar no és convenient an es meu cos" (vs. 365-6).

Finalment, vull destacar el gran interès de l'estudi inicial del professor Jaume Vidal. Es tracta de l'estudi més complet fins ara sobre Tià de Sa Real. En ell ens assabenta d'aspectes referents a l'autor i a la seva obra, des dels purament biogràfics als lingüístics. Aquest estudi es complementa amb una gran quantitat de notes a peu de pàgina que ens ajuden a comprendre més perfectament el llenguatge i el sentit de la peça.

Pere ROSSELLÓ BOVER

Mossèn Antoni Ma. Alcover: VIDA ABREVIADA DE SANTA CATALINA TOMASSA. (Edició a cura de Guillem Vidal Oliver). Col. Tià de Sa Real, 8. Manacor, 1981. 130 pàgs.

Sebastià Gelabert, "Tià de Sa Real": COMÈDIA EN TRES JORNADES I UN PRÒLEG DE LA GLORIOSA VERGE I MÀRTIR SANTA BÀRBARA. (Edició a cura de Jaume Vidal Alcover). Col. Tià de Sa Real, 10. Manacor, 1981. 183 pàgs.

ENTROPIA

per Angel Terrón

Tot es descomposa. L'aigua descén infecunda a les ribes de la mar. Les margarides grogues, goig del solstici d'estiu, només seran carn d'insecte. La salabror que amara els cabells del minyó, li irrita les parpelles, i el fa lluir —per un instant— contra el sol, passarà de sobte a l'acció: a la cauterització de la seva pell i les còrnees; a la destrucció de l'instant passat; a reduir-lo a caricatura del fet d'antuvi; fàbrica de mort —com deia Bocángel— el nostre cos, els nostres fets, la nostra poesia. Emperò en aquest procés d'accedir a un màxim desordre no tot és la pura contemplació barroca per purgar l'ànima, ni el "carpe diem" dels clàssics. Un altre do embolcalla l'acció de la contemplació. ¿Què és l'acció? Tot el nostre present influint amb la derrota dels positivistes i la seva idea del progrés, no resolt pels neopositivistes —amb robes més ben cisellades, més a la moda— amb el seu agnosticisme galopant que no resol mai —tal vegada sols de manera snob ho pretenia— el problema del coneixement. Així l'acció per nosaltres és corrupció de l'ordre natural: desastre. Tal vegada influeixen en nosaltres totes les banderes del pensament oriental, des dels clàssics àrabs —ben entesos per nosaltres— que ens aconsellen esguardar passar enfront de les nostres portes els cadàvers dels contraris, fins a les lliçons apreses al gimnasi, quan amb robes lluentes i bufones practicaven la lluita personal utilitzant la força del contrari que no la nostra, els llibres de ioga damunt l'estora mentre practicaven la respiració sense arribar mai a aquella perfecció gojosa, o estesos sobre el llit —en hores no precisament encisadores— intentàvem vanament veure el sol daurat del tercer ull. Es així com per a nosaltres acció ha esdevingut sinònim de degradació. Ni tan sols passió: paciència. Totes les teories occidentals semblen haver perdut substància. I tal vegada el que no té substància és el nostre cervell.

Perquè tal vegada se'ns fa difícil comprendre que acció pot ésser també sinònim de quietud. Que la plenitud no implica dissipar les pròpies energies. Que l'esplendor és arduu emperò inabastable. Que no tot és sortir a les revistes de moda, ni bogar a la moda, ni provocar la pròpia esquizofrènia per no adaptar-nos a la realitat.

Parl, malgrat que no ho sembli, del darrer llibre de Josep Piera "Brutícia" que amb el present solstici ens arriba editat per LLIBRES DEL MALL. Forma part d'un cicle de llibres que d'un any ençà es vénen publicant. El primer "El somriure de l'herba" editat el 80 per OSSA MENOR, amb els cascavells del Riba, esplèndit i lluminós en factura i forma on el gaudi feia el seu recer i esclat. El segon "Mel-o-drama" —al número dos de LATITUD ja nosaltres mateixos en parlàrem— representa el procés d'interiorització, d'anàlisi, de farsa de la realitat anterior. El tercer és aquest "Brutícia", la pols daurada que ens queda a les galtes dels dits després d'haver gosat palpar les ales de la papallona de la vida. El quart, "Esborrany de la música" publicat a TAFAL és la clau que obri tots els panys: és el diari poètic de l'autor durant l'escriptura de tot el cicle, on fins i tot ens ofereix sencers alguns poemes dels que als altres llibres sols en resten fragments.

"Brutícia" emperò ens ofereix una innovació major, o certifica en tot cas una veu poètica plena de personalitat expressiva i humana,

inospitada fa pocs dies dins la poesia catalana. Vull dir que l'alé no és compondre versos perfectes sinó oferir una vida plena als lectors per ajudar-los a viure. Per cremar i oferir als déus les cuixes dels xais i bacons i no les nostres pròpies. Enderrocs plens de vides, cada mot el fang modelat pel tacte immens d'una història petita, on tanmateix lluitem com naufrags contra el mar— com diu el propi autor al poema que dona nom al llibre. El poeta treballa al llarg del text no sols el procés de creació textual sinó el fet vital que el provoca: prova d'això és el poema "Instant" i la suite "Estovalla amb engrunes" on la preocupació fonamental és com neix el poema, com la vitalitat amara les paraules. La següent suite de poemes "Crits baden la tarda melodiosa", ja publicada a la falaguera col·lecció valenciana SEPTIMOMIAU, és tota ella d'antologia. De fet a l'antologia Marco/Pont s'hi inclouen ja poemes d'ella. Es ací on l'esplendor de l'acció entesa amb el sentit de les meves primeres paraules esclata en tots els fronts amb una bellesa, amb un dolor, amb una potència impròpia dels que només fan versos. Vull dir que és una prova incontestable que Josep Piera és poeta: poeta com Ferrater, com Vinyoli, per no dir noms més agres, a partir d'ara part del nostre patrimoni cultural irrenunciable. Els fets de la pròpia història, el gaudi, l'amor adult, l'estimació a la vida a la manera de Goethe "Das Glück ist immer da" al poema que parla de la solitud. Viure ofert a la vida, no pas nugat a un arbre com vençut: bells mots de l'acció no depredadora.

La tercera suite "Saurí dels sons" es planteja la inutilitat de l'escriptura. Correcte. Després de l'esplendor la qüestió de si és ver esplendor o la ficció d'ell. Clou el llibre amb tres poemes llargs de recapitulació i nova infantació de la matèria del llibre. També clourem nosaltres amb paraules del poeta: "¿No havies provat mai com un riu es desfà mel alegre?"

CRÍTICA

DUES OBRES NARRATIVES D'ANTONI SERRA

per Damià Pons i Pons

Aquests darrers anys s'està produint en el camp de la ficció narrativa una revaloració de l'anècdota, de l'acció física, del canvi continu d'escenari. La novel·la negra i d'aventures, basades ambdues en l'increment de la intriga i en la inclusió d'una forta dosi de misteri, són a hores d'ara dos dels gèneres narratius que més prefereixen els lectors. El relançament de les "Seleccions de La Cua de Pala" o la creació d'una col·lecció com "L'Esparver" no són fets gratuïts. En el camp de l'edició en castellà, hi ha actualment una vertible inflació d'aquest tipus de literatura. Alguns dels narradors mallorquins estrenats entorn del 1970, s'han incorporat darrerament al conreu d'aquesta narrativa de forta codificació genèrica: Frontera i Capellà a la novel·la negra, Janer Manila a la ciència-ficció. El fenomen pot tenir un motiu doble: d'una banda, guanyar lectors adoptant una fórmula literària eminentment popular; de l'altra, la crisi dels temes i plantejaments que mantingueren als seus inicis com a escriptors: la novel·la concebuda com a crònica i testimoniatge de l'entorn, l'escriptura com a acte de rebellió i com a exorcisme d'un passat personal repressiu i mediocrè. L'anomenat realisme màgic, a remolc de la moda dels autors hispanoamericans, si bé legítim per la tradició rondallística autòctona, ràpidament derivà cap el mecanicisme i, al final, fou poca cosa més que un parentesi. Crec indiscutible que en els darrers anys s'havia anat produint un progressiu cansament dels lectors davant els temes més representatius i reiterats dels autors de la generació

dels 70. Ara és un temps de temps, de transició, de provatures, tal vegada de silenci reflexiu. Es fa necessari un balanç crític, minuciós i objectiu, de la producció narrativa de la dècada passada. Personalment, crec que el balanç haurà de ser, malgrat tot, positiu. També és possible que el canvi de gust respongui a un canvi en la psicologia dels lectors: fins el 1977, aproximadament, la literatura fou acceptada com un mitjà d'accés a la problemàtica i les tensions col·lectives; després, han anat cobrant valor aquells productes culturals que serveixen per alliberar als seus consumidors del pes de la realitat, la qual, encara que rebutjada, és vista com intransformable. La pèrdua de la il·lusió del canvi del món real acostuma produir la necessitat de refugiar-se dins un món mental/imaginatiu amb el fi de mantenir, d'aquesta manera, l'esperança de la conquesta del paradís mític (la felicitat absoluta, el Cel cristià, la societat sense classes...), utopia eterna dels humans com ens ho demostra qualsevol història de les civilitzacions.

Valguin aquestes reflexions més tost desballestades, com a emmarcament a les notes de lectura que m'ha suggerit la darrera novel·la d'Antoni Serra: RAPSDIA PER A UNA NIT DE WALPURGIS, NUREDDUNA (1981). De bon principi, cal dir que aquesta obra de Serra és fidel a alguns dels temes més paradigmàtics de la novel·lística mallorquina dels setanta: l'evocació nostàlgica dels mites de la infantesa (en aquest cas: la força física del lluitador Tarrés, les seductores actrius del cinema, els herois de les historietes di-

buixades); el rècord de l'educació repressiva i amenaçant rebuda ("Haviem de vigilar les amistats, combregar un pic per setmana i no mesclamos amb els primers estrangers que arribaren al poble, petita i ignorant Nureduna, perquè tot tenia perill de pecat o de mort o d'infèr...") (16); i, finalment, la vivència del sexe, concebut com un mitjà capaç de sublimar momentàniament la mediocritat i la frustració personals. La presentació d'aquests materials temàtics es realitza a través del discurs ininterromput d'un narrador protagonista que, en primera persona i emprant la tècnica de la redundància, va revelant els seus records i experiències a un personatge (fantasmagòric i real a la vegada) anomenat Nureduna, mite literari esdevingut amant i confident del narrador. Aquest se'ns presenta en un estat de malestar exis-

tencial profund i, al mateix temps, vençut per la realitat i estafat per un món agressiu que només ofereix el premi del desengany. Unicament, el sexe i la degustació d'exquisits productes culturals (abunden les referències a títols d'obres i a artistes) podran evitar l'acompliment del desig d'autodestrucció. El narrador protagonista, paral·lelament a l'expressió del seu món de records i de vivències, està treballant en l'escriptura d'una obra narrativa, la realització de la qual li resulta lenta i difícil: "Encara manquen moltes pàgines en blanc perquè la narració sigui un fet consumat: suara es rebel·la la sintaxi, suara els punts i les comes, que pretenen, d'una manera impertinent i poc raonable, campar pel seu compte i col·locar-se, amb voluntat inextinguible, al lloc que els passi pel nas del sexe" (23) i "la narració segueix sense avançar" (28). En definitiva, el narrador protagonista ni tan sols pot aconseguir donar forma verbal escrita a les ficcions de la seva imaginació. Aquest fet, serveix per accentuar encara molt més el seu estat de frustració i derrota.

L'ús d'un únic procediment narratiu al llarg de tota la novel·la i la insistència en els mateixos temes fan que RAPSDIA PER A UNA NIT DE WALPURGIS, NUREDDUNA resulti una obra reiterativa i monòtona. L'autor no aconsegueix, al meu parer, que la tècnica de la recurrència li serveixi per anar aprofundint el seu món narratiu a mesura que van passant les pàgines del llibre. Probablement, aquell lector que s'acosti a l'obra cercant-li sobretot una ficció imaginativa capaç

de segrestar-li l'atenció quedarà decebut quan vagi comprovant que no existeix cap mena de progressió ni tampoc d'intensificació. El narrador genera un discurs obsessiu que, al no ésser capaç de concretar-se en una diversitat de registres, acaba fent-se innecessari tot d'una que deixen de ser introduïts nous elements temàtics i nous recursos expressius. Tal vegada, la intenció de l'autor era suggerir un món mental concentrat obsessivament en la contemplació dels records propis i en la proclamació del seu malestar i frustració? Així i tot, crec que literàriament no acaba de funcionar. Tota obra exigeix un joc de tensions, una dialèctica de contrastos, una mobilitat interna. També podria ésser que la novel·la d'Antoni Serra requereix una perspectiva de lectura que jo no he sabut encertar.

La meua conclusió seria que ens trobam davant un intent meritori de presentar d'una manera renovadora alguns dels temes més característics dels novel·listes mallorquins dels anys 70. El resultat final, però, no acaba de ser completament satisfactori a causa de l'excessiu ús de la redundància. Sembla com si les obsessions de l'autor/narrador haguessin adquirit un protagonisme tan accentuat que impedissin l'existència d'un conjunt estructural diversificat i internament progressiu.

Enguany mateix, Antoni Serra també ha publicat la narració QUADERN DE BITACOLA en "El Conte del Diumenge". Es tracta d'una ficció de poques pàgines narrada, igualment que la novel·la, en primera persona per un narrador protagonista: fins a quin punt l'ús d'aquesta

veu narrativa no serveix per a indicar-nos que hi són abundants els elements que pertanyen al món personal de l'autor? Evidentment, no pens en un confessionalisme explícit i absolut, sinó en la ficcionalització d'unes vivències i d'uns estats d'ànim que d'algun manera pertanyen parcialment a l'autor real. Amb tot, hi ha un fet que em sorprèn: la novel·la és visceralment pessimista i presenta una visió totalment negativa de la realitat i, estranyament, està datada entre el juliol de 1976 i l'agost de 1977, un període de temps que per a A. Serra, i per a tants d'altres, fou una època d'esperances i d'il·lusions en el camp de la política i de la cultura. Aleshores, A. Serra era el cap de l'organització a Mallorca del Congrés de Cultura Catalana i el seu activisme polític i cultural era intens i entusiasta. És probable que aquestes reflexions siguin del tot estúpides ja que sempre resulta molt perillós pretendre establir connexions entre els materials de la ficció i les experiències reals del seu autor.

De QUADERN DE BITACOLA també es desprèn un profund pessimisme: el desenllaç de qualsevol experiència és la frustració. Només queda l'alternativa de la fugida, el recurs de marginar-se la realitat decepcionant: "I vaig desamarrar el llaut: em perdria més enllà de l'horitzó" (XVI). El conte, deslliurat de l'abús de la redundància, té un funcionament narratiu àgil i progressiu, essent una versió més concentrada i més perfecta de la visió del món continguda a la novel·la.

"REMOR DE REMS", UNA REEDICIÓ IMPORTANT

El 1972 Ramon Pinyol i Balasch guanyava el premi de poesia per a autors inèdits "Amadeu Oller" amb el llibre "Remor de rems". L'any anterior l'havia guanyat Miquel Desclot amb "Ira és trista passió" i el mateix 1972 Xavier Bru de Sala s'emportava el "Carles Riba" amb "La fi del fil". A més, el 1973 es fundava la col·lecció "Llibres del Mall". El panorama de la poesia catalana, amb aquests esdeveniments, canviava substancialment, si més no quant als escriptors més joves, i hom s'apressà a parlar d'una ruptura total amb la poesia immediatament anterior i del sorgiment d'una generació nova. Ara, quasi deu anys després, es reedita "Remor de rems" (Barcelona, "Llibres del Mall", 1980), i penso que pot ésser una bona oportunitat per revisar els prejudicis i les eufories que han envoltat aquest llibre i la poesia de la qual s'ha fet representatiu.

Efectivament, el que més destacava a "Remor de rems" eren les seves qualitats retòriques. L'ús rigorós del deca-síl·lab ausiàsmarquià, amb cesura molt marcada a la quarta síl·laba que coincidí amb un mot oxíton; la preferència per la rima masculina; l'ús d'estrofes molt tancades, amb un fort predomini del sonet; les contínues al·literations, etc., no podien passar desapercebudes. Tampoc no hi podia passar la riquesa lèxica, traduïda en una gran quantitat de paraules d'àrea dialectal reduïda, però extretes més del llenguatge parlat que de l'arcaisme, com hom podia pensar. Aquestes característiques contrastaven força amb la transparència i el col·loquialisme, de vegades barroer i tot, del realisme històric que conformava la tradició més immediata, o, millor dit, una part d'aquesta tradició. Això va fer que el llibre hagués de suportar dos càrrecs que només parcialment responien a la

realitat: per una banda, hom hi cregué veure una manca de referències culturals contemporànies amb les quals mantingués relació i, per l'altra, a conseqüència de l'aparent medievalisme del llibre, fou titllat d'intencionadament hermètic.

Quant al primer aspecte, no és cert que totes les influències que pesen, ni tan sols a nivell formal o tècnic, sobre el llibre siguin recollides de la tradició clàssica. Rera "Remor de rems", hi ha Ausiàs, però també hi ha Espriu i Foix i Brossa. Sobretot Espriu: "Es inexplicable que es digui que estem contra el realisme quan som nosaltres els descobridors de Martí Pol i el nostre llenguatge està rebejat d'Espriu i en sabem de memòria les musicacions que n'havia fet Raimon", ens ha recordat recentment el mateix Pinyol (entreviu de Joan Rendé a l'"Avui", 2-XI-1980, p. 21). Raimon efectivament havia popularitzat Espriu, com, d'altra banda, Ausiàs, però el que més pesa sobre Pinyol no són aquestes musicacions, sinó l'Espriu de "Primerahistòria Esther" que és, molt més que Remor de rems, un autèntic "tour de force" amb la llengua per tal de sucuar-ne les màximes possibilitats expressives, malgrat l'etiqueta de poeta realista que també afectà Espriu. D'altra banda, Foix —la influència més important del Pinyol inicial—, de qui a "Remor de rems" s'utilitzen alguns materials directament, i Brossa eren un bon model de recuperació dels esquemes de la literatura catalana medieval i, alhora, per altres raons de tipus imaginístic, se situaven en la més estricta avantguarda. Aquests eren els models més immediats de Pinyol, i bé que els aprofità.

Però si era injust d'oblidar el parentiu de Pinyol amb aquests autors, encara ho era més de dir que la seva poesia trencava amb la temàtica

social i patriòtica que havia marcat una part important de la literatura dels 60, o de creure que aquesta temàtica era ofegada per un hermetisme intencionadament recercat que n'afeblia l'efectivitat. Insisteixo que amb l'exigència d'un lèxic tan abundós com exacte i ric de suggerències metafòriques l'autor pretenia d'aconseguir per a aquesta temàtica una expressió més intensa i, per això mateix, més potenciadora de la seva capacitat de revolta. En l'entreviu citat, diu: "toes les paraules que escric són vives, les he sentides de viva veu en alguna contrada del país, tret d'aquelles que creo jo. Les serveixo, no com un signe de pendarteria, sinó com un estrí que pugui remoure les consciències". El problema, però, era que aquesta actitud suposava, i suposa encara, una voluntat de no fer concessions basant-se en criteris de facilitat de lectura. He de reconèixer que jo mateix el 1972 vaig ésser incapaç d'assimilar el llibre. Però vaig ésser incapaç de fer-ho per mancances pròpies i potser també per negar-me a fer l'esforç que calia. Avui veig clar que si volem tenir una poesia important, exportable per dir-ho d'alguna manera, cal que els nostres poetes oblidin de tant en tant que viuen a un país desculturalitzat i sovint anafabet, quant a la pròpia llengua i a la pròpia cultura, és clar. És evident que si hom s'enfrontés amb l'obra de Foix, Espriu, Brossa... i Riba, Carner o Pere Quart, amb els mateixos prejudicis amb què s'enfrontava a la de Pinyol, difícilment en podria fer una lectura real, és a dir, una lectura que avalués els guanys més profunds de l'obra d'aquests autors, per damunt de les seduccions de les bel·leses més superficials.

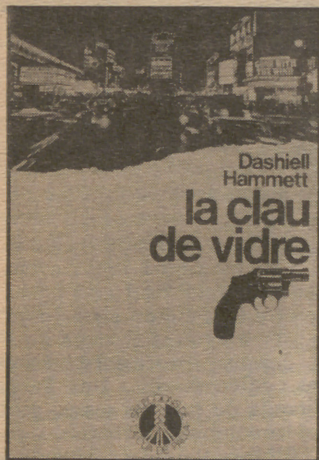
Perquè el llibre de Pinyol és un dels més clarament polititzats de la postguerra en català,

i això és especialment remarcable en les tres primeres parts ("Sinó el dolor i el deler de les hores", "Crypta de Fonts" i "Ningú no dorm, ni el dolor ni l'espera"). La veu de Pinyol acull la denúncia més explícita de l'opressió nacional i l'expressa amb crit rotund, bé que sovint truncat pel sarcasme. La seva postura sembla portar tota l'eufòria del neòfit i ell mateix se'ns presenta sovint protagonista d'escamots semblants als de "La llibertat guiant al poble", de Delacroix, o d'algunes de les seqüències de "Novocento", de Fellini: "Entono el cant del braç / alçat, punyiclos: el poble militatn!" (p. 19 de la 1a edició). I al llibre queda ben clara l'opció política per la qual es decanta Pinyol: "Prole dels folls, arbres corcats pel verm / del capital, plantem rels al futur! / Tot és de tots, cada u, l'eina i el fur, / falç i martell, ..." (p. 21, idem.). La temàtica col·lectiva, el poeta com a guia, la poesia plamfletaire, cobra, no obstant això, el tarannà de Pinyol mercès al llenguatge. Però el llenguatge és també una arma de revolta, perquè és una part substancial del país. ("Nació i cant trenats ben fort com vims", p. 27). És per això que el llibre té una estricta unitat de sentit, i qualsevol intent d'analitzar-lo aïllant alguns dels trets més definitoris patirà de miopia i de tendenciositat.

Aquesta reedició d'ara ens ha demostrat que "Remor de rems", al marge del moment històric en què aparegué —i pel qual juga un paper important en la represa poètica dels 70—, és un llibre suggerent i complex que cal tenir en compte també, i sobretot, pels seus valors intrínsecs.

Joan Mas i Vives

MOSTRADOR

LA CUA DE PALLA

El timbre de la porta ressonà en el meu cap com si el geperut de Nôtre Dame de París s'hagués posat a tocar les campanes. Vaig assegurar-me en el llibre amb els cabells tan escambuixats com les idees. Un sabor amarg va pujar-me fins a la boca: el "gimlet" número deu de la nit passada encara es passejava, desvergonyit, per la meua gargamella. En aquells moments no tenia una noció exacta del que havia succeït, però el vague record d'haver celebrat com calia la resolució del maleït assumpte que m'havia llevat la son durant un mes es feia present. La germana del metge havia tingut raó en les seues sospites: qui va espolsar-se de damunt el metge fou la dona, en combinació amb l'estudiant de medicina que ajudava el marit en el consultori. La veritat és que no m'estranya que el xicot es decidís a fer pràctiques amb la muller, perquè era una rossa d'aquelles que no es veuen cada dia, amb uns malucs que es bellugaven incansablement com un vaixell enmig d'una tempesta. A més a més, es perfumava amb "Chanel núm. 5", cosa que em transportava a les meves cinematogràfiques fantasies infantils.

Trucaren novament. Era clar que tenien intenció d'insistir fins que obrís, així que vaig decidir obrir abans que se'm trosejés el cervell. A la porta em vaig trobar amb el carter, el qual m'oferia dues coses: un somriure retorçut calcat de Jack Nicholson i un paquet. Després de firmar el rebut i de tancar la porta vaig tornar a l'habitació. El paquet estava ben fet, però el remitent no apareixia enlloc. Només duia el meu nom al damunt. Amb unes tisores vaig descorrer-lo. Aparegueren uns llibres i una targeta on es podia llegir: "En vindran més. A veure si aprens". No portava cap signatura i la "dedicatoria" era escrita a màquina, per tant no vaig poder esbrinar qui m'enviava els quatre llibres, els quals portaven els següents títols: "La clau de vidre", "El carter sempre truca dues vegades", "La mort t'assenyala" i "Amb la por al cos".

Segurament era el regal de qualque client no massa satisfet amb les meves investigacions, vaig deduir després de reflexionar una estona sobre l'anònim. El món n'és ple, de desagraïts.

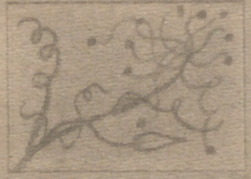
Manuel-Claudi Santos

Títol: Seleccions de "La cua de palla".

Autors: Dashiell Hammett, James M. Cain, Ross Macdonald, Margaret Millar e tutti quanti.

Editorial: Edicions 62.

Marta Pessarrodona

A favor meu, nostre

"A FAVOR MEU, NOSTRE", DE MARTA PESSARRODONA

A Marta Pessarrodona (Terrassa, 1941) la passió no li fa mal i —el que és més destacable, literàriament parlant— la sap contenir. La prova ens la torna a presentar en la seva quarta tramesa poètica, titulada A FAVOR MEU, NOSTRE i publicada a Barcelona per la Sal, edicions de les dones.

El llibre, d'acurada edició, està compost de vint-i-un poemes, escrits entre els primers mesos de 1978 i els darrers de 1980. S'obri amb un record de les escriptores catalanes (Maria Antònia Salvà, Caterina Albert, Clementina Arderiu "i tantes —no moltes— d'altres") i es tanca amb un desafiament esperançat i optimista a la vida. És un llibre alegre, que tracta de l'amor des d'una posició antirromàntica. Per a Marta Pessarrodona, l'amor esdevé enriquiment mutu, fins i tot en les situacions més desfavorables. No hi ha dubte que aquesta celebració de la joia amorosa contrasta amb l'aclaparament romàntic de les joves novel·listes catalanes.

La irreversibilitat del temps, l'agonia de les hores, la fugacitat dels moments i les coses tenen resposta segura i valenta en un poema com "Bonjour, tristesse": només el poema serà capaç de tornar vertadera la imitació del passat. Perquè l'escriptura no és tan sols plaer, sinó també i al mateix temps vida detinguda, goig recuperable, i el poema és un bocó del tot, un fragment del que s'estima i, com a tal, la fixació més tangible del que som. Marta Pessarrodona, que ho sap, cerca dins l'expressió de la quotidianitat —l'amor i la literatura, la literatura i l'amor— el més important objectiu de l'art: imitar, i fer de la imitació plaer pur, oferint-nos amb sinceritat el que rera l'artifici és visió bolerosa i apassionada del món.

L'autora assoleix, en aquest darrer llibre, una aparent senzillesa d'exposició, adoptant per aconseguir-ho l'estructura de la cançó i recolzant-se sobretot en un ritme de pensament (repetició de frases, paraules, recurrències d'imatges, d'estats afectius, etc.), sovint acompanyat del ritme lingüístic. La recerca de l'essència poètica l'ha menada a escriure amb una depuració formal gairebé absoluta, i ve a confirmar allò que la resta de la seva producció poètica (SETEMBRE 30, 1969; VIDA PRIVADA, 1973; i MEMORIA I, 1979) ja palesava.

Marta Pessarrodona s'ha divertit en escriure el llibre. Ara, en el moment de la lectura, caldrà imitar l'exemple i fruit d'aquest plaer, que, en qualsevol cas, juga a favor nostre.

Antoni Nadal

CALALOSCANS

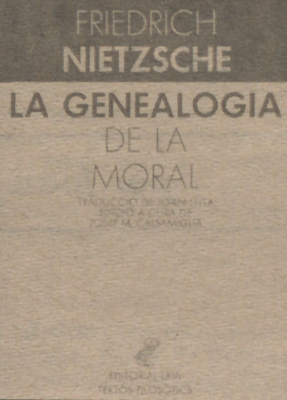
BARTOMEU FIOI

CALALOSCANS, de Bartomeu Fiol (Palma, 1933), acaba de ser reeditat a la col·lecció Balenguera de ca'n Moll. El llibre fou publicat per primera vegada en 1966 a la històrica Editorial Daedalus, de Palma, i, exhaurida aquesta edició, ja fa uns anys reclamava tornar ser posat a l'abast del públic. Bartomeu Fiol, poeta de l'anomenada generació dels 50, havia publicat en 1955 el seu primer poemari titulat L'ULTIM, al qual seguí CONTRIBUCIO DE BARBAR (1956). Ara bé, aquests dos opuscles, introbables i de poca circulació, ja marcaven les línies essencials que caracteritzen els llibres posteriors: "...una forma anàrquica i balbucejant" —segons Llompart—, "...una certa actitud realista barrejada amb ressons de Rosselló-Pòrcel i Salvador Espriu". Aquestes mateixes línies es confirmen als llibres següents: CALALOSCANS (1966), CAMP RODO (premi Joan Alcover en 1969; Ed. Moll, 1973) i CONTRIBUCIO DE BARBARS (Guaret, 1980). Endemés, "Latitud 39" fa uns mesos, al nombre dos, publicà unes proves del projecte CONTRIBUCIO DE VERGES.

El poeta de CALALOSCANS, ja des del principi, ens recorda el vers final de "Ronda amb fantasmies", de Rosselló-Pòrcel, cantat per Maria del Mar Bonet: "l'esquelet mossegat pels gossos de la nit". I és que, malgrat tot l'automatisme dels versos de Fiol, igualment com en Rosselló-Pòrcel, hi ha un rerefons existencial. CALALOSCANS és un llarg poema construït sobre una imatge central: el paisatge d'aquesta estranya cala, amb els gossos sempre a l'aguait com a protagonistes latents, escenari que representa en última instància la nostra existència terrenal. Rera aquesta, hi ha la consciència d'un altre món, del qual ens trobam allunyats irremissiblement ("Perquè ens trobam a l'altra banda / d'una illa consagrada", p.13). L'actitud del poeta és ben clara: rebutjar l'opressió, "desseixir-se del jou" (19), perquè "no acalam, conformats, el front" (23). En aquesta existència plena de paranys, contra els quals lluitam, tan sols podem deixar patent "la nostra mala sang, / tradicional de tan agra / o agra de tan tradicional" (29). Aquesta història, la nostra, és sempre la mateixa, la que des del principi fins a l'eternitat contaran els homes: això és, la història de "la recerca d'una veritat humana, / d'un ordre humà, d'una comunitat ídem" (37). Es tracta, per tant, d'un pensament pessimista, però que no exclou la lluita, ni es resigna al conformisme.

Formalment, alguns han classificat a Fiol entre els poetes avantguardistes. El que sí és evident és la utilització d'una tècnica "automatista". Els poemes, sense mètrica ni rima, es caracteritzen per una certa cadència i per l'ús d'unes bellíssimes imatges, plenes de suggerències.

Pere Rosselló Bover

Fr. NIETZSCHE, "La genealogia de la moral". Trad. de J. Leita, edició a cura de J.M. Calsamiglia, Barcelona: Laia 1981. (Col.: Textos Filosòfics).

Amb aquest llibre s'obre la col·lecció TEXTOS FILOSOFICS, que Edit. Laia empenen per tal d'oferir, per primera vegada una autència biblioteca en català de textos bàsics de la filosofia de tots els temps i de totes les tendències. Per una tal col·lecció un no pot sinó de felicitar L'editorial i tots els que l'han impulsada, dirigida, assessorada i treballada.

El nostre país —i no sols el català, doncs això afecta, de manera molt més vergonyosa, l'orgullosa llengua de l'imperi, la dels tres-cents milions— és extremadament pobre de col·leccions de textos filosòfics.

Les col·leccions serioses de textos no sols comercials o de moda, amb continuïtat i amplària d'horitzons i de continguts, que se guien pel sol contingut filosòfic brillen per la seva absència. No tenim —ni en castellà— bones edicions de cap filòsof, a no ser d'obres aïllades, les publicacions d'obres completes són en filosofia uns ens de raó, les coneixem de nom o a l'estanger.

Davant aquesta escassetat desàrtica, una tal col·lecció ens pareix un esplèndid verger, almanco una gran promesa, comparable —malgrat la diversitat de tarannà— amb la de textos clàssics de la Fundació Bernat Metge.

Al nostre país o Països Catalans té a més la importància d'enriquir la nostra llengua amb el llenguatge filosòfic de tots els temps, cosa que contribuirà al seu ús, múltiple i ric, i així a la seva veritable normalització.

De la col·lecció hi hauria més a dir, valgui això com a salutació joiosa de benvinguda, desitjant-li continuïtat, fins i tot més llarga que els 150 volums proposats.

"La Genealogia de la moral" és una de les obres més importants de Nietzsche, una bona obra per començar i llançar la col·lecció. Nietzsche és sempre actualitat i d'audiència àmplia, filosòfica i literària. En aquesta obra presenta la seva preocupació ètica, encara que sota la forma de crítica i destrucció. Certament aquest és el seu fort. Crítica a la moral vigent sota la forma filològica i històrica —interpretació i desemmascament, tot alhora, com a genealogia— mostrant com els valors s'han anat tergiversant, convertint-se en els seus contraris. Mostrar aquest tergiversament és la missió del filòsof, que tindrà per tant com a tasca la crítica dels valors morals, per a la qual cosa es requereix un coneixement de les condicions i de les circumstàncies d'on sorgiren, es desenvoluparen i canviaren. Una manera intel·ligent —crítica i negativa— de proposar el capgirament dels valors.

I grandi poeti in lingua sarda

RAFAEL SARI
OMBRA I SOL
POEMES DE L'ALGUER

Tradotti in italiano dall'autore
Introduzione di Marina Romero i Frias

OMBRA I SOL DE L'ALGUER

OMBRA I SOL (1) És el títol del llibre d'aquest poeta alguerès, Rafael Sari, i un dels llibres de poemes més bells escrits en llengua catalana.

Rafel Sari (1904-1978), un dels pocs escriptors algueresos que han escrit en la nostra llengua, és per a nosaltres un gran desconegut, ja que les seves obres desgraciadament no han arribat a les nostres contrades.

"Ombra i Sol" és un recull de poemes on l'autor, amb una simplicitat i un sentiment extraordinaris, exposa el seu amor a la seva terra i al que l'envolta.

Com diu Alfons Gatto, citat al pròleg per Marina Romero i Frias "La poesia de Rafael Sari és bella, forta i neta". És un cant a la terra de l'Alguer i un cant d'amor i d'esperança a la mare de la seva pàtria i de la seva llengua, Catalunya.

Alfons Gatto diu que Rafael Sari és un poeta de l'esperança i de la primavera. Jo diria que és un poeta de la nostàlgia i del record. Les seves poesies són molt arrelades a la terra, a la simplicitat de la vida quotidiana.

El seu llenguatge no és extravagant ni recercat, és senzill com la gent del carrer. Escrivé a un arbre, a un home, a una ombra, al sol, a l'amor i a la nostàlgia del país llunyà i estimat: Catalunya.

En Jordi Vitell, també citat al pròleg, en diu: "A ell cabrà la glòria d'haver aixecat aqueixa rica i formosa llengua catalana que a l'Alguer s'ha reduït a un dialecte decadent".

El mateix s'anomena el poeta del "retrobarment" perquè a partir de l'any 1948 deixa d'escriure en italià per escriure en català, i amb les seves poesies vol arribar que la gent de l'Alguer trobi la seva pròpia identitat.

Per acabar aquesta breu ressenya, dedicada al gran poeta alguerès, vet aquí una mostra de la seva poesia en què són ben palesos els sentiments de nostàlgia i arrelament al seu país.

Francisca Jaume Guardiola

(1) Rafael Sari, Ombra i Sol. Poemes de l'Alguer. Càller Edizioni Della Torre, 1980.

Rafel Sari

PAIS

Es el lloc més bell del món:
del nostre món.
El món de cadascú
no és que un país
una pedra,
un poc de pols,
una manada de fang,
un respir de vent...
En el cor però
cada record
una joia,
un turment.
A lluny,
una paraula
del teu llenguatge
és un'ala al pensament
i la més gran plaça
és un corral,
els palaus
són les casetes
de res
i el cel més gran
més blau,
es tanca en la solitud
del petit horitzó
del teu caminet.
Ben gran és el món.
El món del cor però
és estret.

KLAUS MANN

NOVEL·LA
D'INFANTS

Sempre és un incentiu agradable per al bon lector la topada amb un autor desconegut —més si no li ha vingut a les mans de forma deliberada i després d'una joiosa recerca, com succeïx generalment.

L'avidesa de la descoberta s'accentua quan el lector s'adona que el llinatge del nou autor ve avalat de la glòria literària, vull dir que altres autors del mateix llinatge —almenys dos, Thomas i Heinrich— segur que no han defraudat cap bon lector.

Finalment sabem que Klaus Mann era el fill primogènit de Thomas Mann que és autor de novel·les i assaigs, que va ser un assenyat lluitador antifeixista, que va convidar els intel·lectuals del seu temps a un suïcidi col·lectiu, proposta que ell va ser el primer a complir, a Cannes el maig de 1949.

"Novel·la d'infants" va ser escrita l'any 1926 quan l'autor tenia només vint anys. Influeïda en molts d'aspectes per l'estil i la cosmovisió de l'expressionisme, com s'assenyala en el pròleg; la novel·la narra diferents episodis d'una família, vídua i quatre fills, burgesa alemanya— tan ben novel·lada, per altra part, pel pare Thomas.

L'eix entorn del qual s'estructura la narració és la relació amorosa entre Till, homosexual, i la mare vídua, de la qual en serà conseqüència el naixement d'un fill, que la mare accepta naturalment com a resultat d'una relació amorosa elegida lliurement.

El personatge Till ens enllaça amb el pare mort. Aquest, ex-capellà catòlic, autor de tractats filosòfics i que, davant el que considera decadència d'Europa, acaba essent bolxevic convençut, tot veient en aquesta ideologia la salvació d'Europa.

Till és un deixeble apassionat del pare, que va a la recerca de les obres del mestre mort; intel·lectual burguès, el qual també veié en el procés revolucionari rus la salvació europea no per convicció sinó perquè pensa que "amb una mica d'ètica, tot desordre tornaria a l'ordre" (pàg. 51); no cal dir que aquesta burgesia serà la que donarà molts adeptes al nacional-socialisme.

D'aquesta manera la novel·la adquireix una significació més profunda que la d'una simple crònica familiar que és la premonició, per dir-ho d'alguna manera, de la barbàrie naci que emplenaria Alemanya i gairebé tot el món.

JERONI SALOM

Títol: Novel·la d'infants.
Autor: Klaus Mann.
Editorial: Laertes, Barcelona, 1981.

Traductors: Clara Tàpies i Antoni Tàpies-Barba.
Pròleg: Lluís Izquierdo.
Preu: 480.
Pàgines: 111.

NARRACIÓ

MEDITERRANI

per Joan Arrom Nadal

Viure, això és el que cal. Agafar la diària determinació de viure i desfermar-te els lligams. La diària determinació. La impotència rabiosa i la claudicació diària. Aspirar a la fosca teba i a l'alè nocturn, al misteri i al temps perdut, al foc i a la cendra, i tens, per consolarte, un enfilall d'hores rànies i de fressa contínua.

Allò de sempre, el memorial de greuges, la memòria perpètua, el refugi dels vençuts: la infància. Aquella tendra i esvalotada adolescència: il·lusions, promeses, desigs... Merda! La per sempre esqueixada innocència. I, ara, per comprovar que la sang encara serpeja pels soterranis seregalls de les teves runes, fulls i més fulls de tràgiques comèdies, col·leccions de mots inflats al buf tremolós de la història i la inexplicable mentida diària.

Es l'únic que et queda, la prosa poètica. La prosa encallada i a cops melodiosa, i sempre barata. La prosa patètica i el vers cortès, i Plató, i l'estèril esperança. Plorar dels ulls i de la ploma estilogràfica, fatal destí, anacrònica indumentària.

Cavalques sobre esdrúixols immerss en la fondària d'un abisme de fauna literària, i ja basta!

Deixa, momentàniament, la ploma, encengué un cigarret observant detingudament la primera cendra i alçà els ulls lentament deixant-los, per uns instants, fixos en un dels antics miralls del cafè. En aquelles hores al voltant de la llum boirosa que il·luminava les petites taules de marbre només quedaven dos grupets d'estudiants d'hostal que parlaven de la darrera generació de joves poetes illencs i de la teoria dels "quantums" respectivament, i una allota solitària que fumava distretament a una taula del racó, derrera els estudiants de Ciències.

El silenci de la nit i els carrers estrets que conserven, gràcies a la seva ridícula arquitectura, l'encant del temps de les nits ciutadanes sense els bramuls de la contemporània ciència mecànica, em permet imaginar l'impetuós so de les ones rompent-se la closca al moll. Dintre dels estantissos miralls podria imaginar-me novelles de la sèrie més negra o de la més espontània violència. Tauletes de la més mafiosa nit dels cafès de Chicago, sota la mafiosa llum emboirada de fum de cigarros havans, sobre les que es juguen el futur dos grups d'aus nocturnes i espiritistes, que parlan de siurells mallorquins i de la revolució de l'energia solar amb un seny impropï d'aqueixes altes hores; sobre les que espera el futur; darrera l'estol de físics prematurs, la inevitable dona de les històries, la solitària, neuròtica i despenitjada viciosa de la cervesa i el cigarret ros, d'ulls verds i grossos com les olives.

L'estampa perfecta, el baf adequat, el silenci líric i la remor llunyana, els ulls de raig sinuós i la música somnolenta... Perfecte! Paisatge amb paraules com arbres dins la difusa i vaga claror llunàtica. Perfecte per imaginar, per cavalcar paraules amb el pressentiment de l'absurda tasca innecessària. Perfecte!

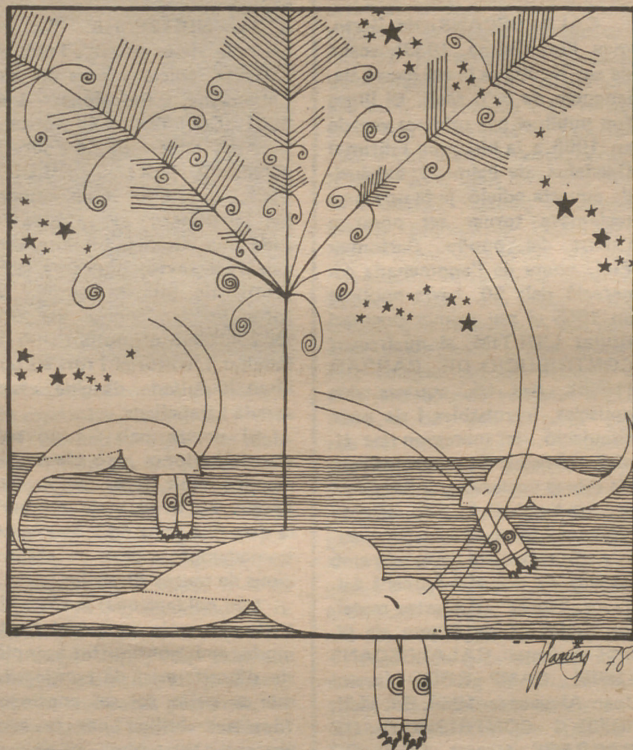
Algú, facultat en la difícil ciència de l'embut, dirà que aqueixa és prosa arcaica al servei de cap causa relacionada amb l'antic fantasma i que, per tant, no és fruita des temps tal pastissosa infusió de l'ànima. Es ben possible que tenguí tota la raó i l'efusió es quedi inèdita. Però estic aquí precisament per rebel·lar-me contra la raó i subjugar-me a l'encant dels llavis rodons que escupen lentes glopades de fum sota la llum tènue. Oh drac entebanat i enfolliat de les entranyes, conec les teves treves.

El carrer s'omplia de subtils notes musicals que vagaven somnolentes per la lluna del trespol. Petits rètols formaven boirosos i multicolors aureoles de llum. Solitari i estret, el carrer respirava tranquil·lament la nit. Les venes de la ciutat mantenien un fil de vida al cor. El temps dormia, esperava, es cremava. Dins el cafè es deixava passar el temps, el temps perdut que se sent, en aquelles hores, com una dolça fregada o com un escarràs que esqueixa la carn.

Els de la tertúlia literària mengen pa amb oli. La jove solitària fumant espera i mentre fuma consumeix el fum amb impassible seriositat.

M'és impossible sortir de la metafísica, vull dir de la prosa retorçada, de l'ego inefable, del narcissisme i de la dramàtica patètica. Em calen matemàtiques, estadística, objectivitat, ciència. Jo som el centre de l'Univers, tot gira al meu entorn i a la meua voluntat. Sí, però un cop assabentats d'aqueixa veritat indiscutible, és necessari buscar altres indrets per mantenir la paciència dels lectors en les condicions més favorables. Les herbes dolces, potser, tenen la seva part de culpa, aqueixa nit, en aquest fracàs, en aquesta absurda lluita. Jo sé el que pens i el que desig, però no em basta. Per què no confesar-ho? Cerc, potser, la glòria. No em resigna a passar desapercbut, i, per tant, necessit convèncer-me diàriament de les meves no gaire comuns capacitats i oblidar la certesa, també diària, dels meus fracassos.

Per darrera vegada faig ús, il·lícit, de la paraula, verí lent, pastís putrefacte. Em suïcit mentalment. Renúnci, abandon, em plant. Puta xixisbea, amiga incestuosa, em deixes el rovell com a record, i t'assassin amb el silenci.

Podria complicar el punt de vista. Podria, per exemple, descobrir els secrets pensaments de la jove que fumant espera. Podria desencadenar una tempesta d'aconteixaments que, sens dubte, crearien les situacions més tràgiques, més eròtiques o més divertides en el minúscul escenari del cafè. Jo també tenc un lloc en aqueixa història. També jo som el centre de l'Univers, almenys del meu univers. Però tem els sentiments, els tem perquè m'estim més exposar el cap que el cor al perill de les feres. Volis semblar objectiu però no puc. Em sent inferior als meus personatges, m'aborrona la fosca de les seves ànimes, no sé com acabar la història, tenc por dels camins que puc recórrer.

Segurament pensaran que represent el meu paper que vull impressionar-los, que faig de petit Sartre o de tants d'altres i que imagin que aquest és el meu cafè de París. I no és cert, no. En realitat m'imagin que som el que vull ésser que és encara més trist i més ridícul. Tenc, però, la suficient capacitat per a imaginar-me un Tròpic i indur-me al llit o al lloc escusat aquesta berganta que, si vull, no em lleva els ulls de damunt. Ho he de confessar, m'agrada la morbositat que envolta el patiment cec, el cop de cor, l'angoixa sorda. M'agrada Maldoro.

Podria dir-te que la teva presència alçura les aigües de la meua mar; que els teus ulls són els fars que em senyalen un port de felicitat i la teva boca dibuixa el somni dels meus llavis ansiosos; que el teu cos és el sementier on hi neixen i hi moren els meus desigs; que vull anegarme dins el teus pensaments i navegar per les teves esperances i morir dins la presó dels teus braços. Però, més enllà d'aquest llenguatge mariner, la vida és més cruel.

Estàs aquí i no sents la més mínima curiositat de saber qui som, ni què pens, ni si existesc. I així és la vida, la paret on cauen afusellats els somnis. I és per això que avui assassin la paraula i si pogués assassinaria també el somni inútil i el desig insaciable.

Al final d'aqueix ritus aixecaré la copa, te miraré als ulls com al vaixell que salpa, i esqueixaré aquestes fulles per encetar el silenci.

Na Margalida entrava i sortia de la cuina amb tassons de vi y amb cara de son. No travessa l'escena com un personatge de cartró, els clients ho saben des del primer moment.

Al moll, dormia la mar. Algunes ones retornaven extenuades del viatge, d'un viatge llarg, i al besar la vora, emprenen un somni de vaixells que tornen del combat i de bells mariners bruns de mirada trista que escodrinyn la nit cercant una llum, un adona, un llit, una llar fidel, antiga.

En general, la gent que frequenta el cafè pertany al petit món de l'aristocràcia intel·lectual de la ciutat: metges, poetes, actors, pintors, músics, feministes, mar-

xistes, novel·listes, lingüistes, àcrates, professors, matemàtics, arquitectes, dramaturgs, universitaris... Una llarga llista de professionals especialitzada de tots els sexes, gent de títol acadèmic i de subtítol funàmbula, llunàtica i excèntrica. Hi pernocten sovint, filòlegs flabiolers, rimadors el·líptics, crítics furibunds... Tot un exercit d'alliberament nacional, al cap i a la fi, que amparat amb la nocturnitat estrafolària, arregla el món, arrodoneix la bolla i se'n va al llit amb el seny complit y la memòria tèrbola.

Podria imaginar-me que el teu nom és Imma i que ens coneguérem a París, a Montmartre, a un cafè de la Place du Tertre davant una cervesa, davant un munt de cerveses. No seria gaire difícil perquè mires per entre els cabells i tens la rialla tímida, la rialla del col·legi, no, encetar un somni, per ventura el darrer, aquesta nit, Imma. Els teus setze anys queden a la plaça, se'n van com el temps, com el temps irrecuperable. Duc, segellada al cor la teva imatge però necessit la teva presència, necessit el teu silenci, el teu món callat i el teu futur per omplir aquest desert del meu cos, aquesta set insadollable. Recordes? A sis francs la cervesa i les compràvem de dues en dues per si trobàvem tancat la pròxima rodada, i encara ens beguérem la d'aquella velleja de cent anys mentre cantava al compàs del piano i l'acordi, i la gent, estreta dins el cafè, un poc tèrbola —no tant com tu i jo— la seguia amb emoció, amb una estranya nostàlgia d'un temps que, per ventura, només coneixien, com nosaltres, a través de Renoir. Nostàlgia, un sentiment de luxe per als cors de paper de seda! Segurament la idea de robar-li la cervesa va ser teva, a mi encara em dol la seva mirada quan va tornar a la nostra taula amb la gargamella eixuta, feliç de l'actuació. Fou una mirada penetrant, de sorpresa y compassió, i em vaig sentir un insecte que li xuclava la sang. Montmartre, Montmartre, un somni de la nit, de totes les nits! Un somni de colorins, de taules i cadires, de pintors, de cafès, de músiques darrera el vel impressionista del cor fantasiós i embavat i el vel dels ulls esbaltits.

Sense tu he tornat a l'infern diari, a la mort, al no res a la prudència. Sense tu estic sense jo. Eres desig tendre, núvol insinuant, cau dels meus ulls, llit dels meus pensaments, Beviessansament perquè la nit era ampla i el teu cor cercava llibertat; jo, en canvi, bevia perquè presentia el final de la nit i el meu cor volia quedar-s'hi, aturar-la, companejar-la, allargar cada glopada perquè sabia que l'únic que quedaria al final seria el record. Dins el meu cor covava un sentiment d'impotència cada cop que els teus ulls, boirosos viure de la mentida, de la paraula. També és impossible viure de la veritat. Tu continues absent al meu dolor i al meu desig, i encara que construis amb paraules la més apassionada història d'amor, al final sortiria del cafè com sortint ara, sense saber el teu nom i tu sense saber que t'he estimat amb desesperació aquesta nit, la darrera nit, la nit més trista i més indesxifrable.

Algunes vegades ens és indiferent el dia o la nit, la mar o la muntanya, els arbres o la terra eixorca. Ens és indiferent el temps i la vida, les sabates, la camisa i els doblers de la butxaca, la carn i l'esperit, demà i avui, i la mort, i la paraula o el silenci.

Ens és completament indiferent el nom i el cognom i el mal nom i la família. Ens és indiferent la gent i els amics i els enemics, i la lluita i l'esperança, i els valors i els convenis, i les conviccions, i Déu i l'Infern.

Algunes vegades el cos és impermeable a la glòria, a l'alegria i a les vibracions més aficadisses. És impermeable al sofriment, a l'emoció, a la ira i a l'enveja.

Algunes vegades el cos és impermeable a la glòria, a l'alegria i a les vibracions més aficadisses. És impermeable al sofriment, a l'emoció, a la ira i a l'enveja.

Algunes vegades, en aquesta vida, d'insectes sanguinaris, el cos es tanca en pany i clau, s'immunitza contra els sentiments més quotidians, més urgents, més tendres. Algunes vegades el cos és una casa abandonada on hi habita, mustí i ple de pols, solitari i resignat, el fracàs, el fracàs vell i silenciós, resident de la fosca, hoste del buit, de la fredor i de l'espera més desesperada.

El carrer era obscur i silenciós i va entrar una bufada de vent fredolenc quan En Joan va obrir la porta. És estrany aquest personatge. Ha escrit tota la nit amb la mirada trista observant continuament la taula del racó i, al final, ha aixecat la copa i mirant altre cop amb una misteriosa expressió de dolor el racó de N'Imma, ha fet un brindis solitari, simbòlic i ha exqueixat els papers abans de sortir precipitadament al carrer.

N'Imma, —sé el seu nom perquè tenc entre les mans un llibre de narracions d'En Poe que deixà damunt la taula— va sortir darrera ell amb els ulls lluents i travellant amb les cadires.

Na Margalida començava a agranar. Era hora de fer mutis. La ciutat dormia, el silenci es passejava pels carrers i remenava les fulles dels arbres. Dos moixos es deien paraules d'amor al final del carreró i els femeters recollien les deixalles.

POESIA

ESTOC D'AQUAREL·LES

esquinçades taleques de garriguer; grampons a les soques dels arbres. entre pleta y pleta fonoll i cards; albons a les quintanes mudes: foc als garbons, a espedregats sementers mai no hi travenen cans, i els coloms no fan niu amb brins de palla orba. foravila de tothom. immens espai on bous i xots s'avenen en la primavera dels astres, on la lluna enyora el sol, solitària, mesquina. (quins amitgers manllevaran il·lenderes?. qui sargirà calçons amb bufes, bates blaves, camises?). una hortolana amb manegots de lli (morats que cremen) vetla parades amb bandera: s'amera el call de la terra amb aigua fada de pou, (forat mai no clos). entre secà i conradís el blat va bo, espiga. el reguiú és l'aventura. (parer de pocs: una quimera). a llobades de mal segadors els sebellins concaguen caragols, les fures graten eres

SANG DE FERIDA

qui té una busca dins un ull no cerca filar prim: vol millorança, pedres de santa llúcia eïnes. (cura segura?). objectes i esquelets tomben el coll en els camins de l'illa, tot serradís i cendra, agranadures: manobres frissen. (èqui dóna raó als cecs: gallines orbes). el mal provoca eclipsis de sol, de lluna, d'ulls badats a taps de visió pura. coratge manca per encetar l'inici de noves fosques: mirada crua. als ulls tres branques fitant la terra. rostres amb call, ressec, d'història única: quatre barres de sang amb or, menudes. (pedreny de qui?). amor i vici. el bé s'evita amb claror muda: als ulls la fosca, fora mida. mallorca terra antiga, petita busca perduda en l'ample mapa de la història: bot fotut que encara sura. (en la mar o en els llibres?). catalans sempre rebutgen la derrota de la negror abatuda, cerquen les busques: sang de ferida. (els romeguers, qui els muda?).

CONFIANCES

esquincen dels bucs vells les parets mestres: mestral de gent esquivia. van com l'olor dels bestiar, on qui més put més prega, on qui més va convé: porcs!. (per a qui la incertesa?. per a qui la fal·lera?). corquim als ulls i pol·len groc al pubis; no s'assacien. se cerquen. s'ensumen. es desitgen: esquincen dels bucs vells les parets mestres. (temples amb rel cossos de guix, bagatge amb rucs). estimadors en tot en tot s'estimen. no volen albes, ni malsomnis, ni setembres: tasten els tals de la conducta amb un alé amb saliva. posen mà plana entre desig i nirvi: fortor que vessa. (plaer carnal?. beneitural). mestral de gent esquivia acariciant les humitats menudes. (un pam de membre. mig forc de dona). bavors que s'alcen. resseques ungles que amb goig rapinyen la roja carn de les ferides: taca comuna. marietes i angelots combreguen amb cap déu perquè el deler no envia (confiança?). damunt l'acer absolut del tebi sexe, de la mentida, boïxen a pler i regalimen: el preu és poc; molta la mida. santerxists a pèl estimen les colors dels sacrificis últims, santes orgies, rèquiem totals, panegírics. (mentruacions inoportunes, sang de quaresma, gargalls espessos damunt l'enrojolat en quart minvant de lluna: quin lió. bells racons amb lletjures, focs colgats, amors vius on la mort sempre vetla la fam d'elegir qui més put, qui més prega: confiances molt íntimes. vici.

LLEPOLIA

inevitable desenllaç. les fures no poden covar ous de llautó i els cans no gosen boixar truges ferotges. qui acudirà a cavar el llom de l'era?. batran les garbes els carretons llimats?. res no és etern i el destí no es convé: rompren els anys amb el barram de l'herba.

CAVALL TOT NU

si els homes sanen els cavalls, què serà de les egües?. si les egües no van, hi haurà muls que es masturbin?. a les fosques païses la claror no té amplària. la palla cruix dins menjadores altes i s'escalfa la veça. (vencills, draps, regnes de cuir, cabeçades). sementals de lloguer mai no van a escarada. el destí no és l'arada si els tractors es rebel·len: cops de puny a l'espàtla.

SENTENCIA

boixar una cabra no és delictes, ni ovella que vagi, ni un paper de diari. (la soledat treu espines, puny, enceta). van a lloure els allots entre verds de garriga i una mica d'oratge: la mort els és comuna i la vida baldera (l'alegria també). no saben de suïcidis ni de carasses velles: el paller és el pròstíbul; la mà dreta l'alena. (cabrits i anyells cerquen recers difícils: terra als peus, primavera). a lloure tots se l'espolsen i premen: fan paisatge. ((al pallàs nou vell paper de diari, cas-

(Ve de pàg. 12)

S'ha de dir que entre els camperols rurals més pobres, i a petició seva, s'ha fet alguna campanya d'alfabetització en guaraní, al marge del Ministeri. Amb notiu d'aquestes campanyes vaig fer d'editor d'un llibre titulat "Ko-etí" ("Aurora"; li teralment "El nas del nou dia"), que el Ministeri d'Educació va "perseguir" i va prohibir-ne l'entrada a les escoles oficials, encara que no en va poder fer cap atac des d'una òptica lingüística o tècnica.

Aquest llibre estava en consonància amb la teoria i pràcti-

ca de Paulo Freire.

P.— Existeix cap organisme per a potenciar la normalització de l'ús del guaraní?

R.— Hi ha l'"Academia de la Lengua Guaraní", de la qual som membre vitalici i vice-president, malgrat faci cinc anys que visc exiliat.

Aquesta acadèmia, per desgràcia, és una associació sols de gent de bona voluntat; no són vertaders lingüistes i pocs d'ells tenen vertadera influència social i política. Es un grup quasi únicament de folkloristes.

D'altra banda, l'Església ha fet, recentment, traduccions de texts lingüístics i hi ha hagut

DAMIA HUGUET

settes amb música, videocoratge). ¿si es tem la mort, de la vida, què en queda?. valentia. ous als ulls i safarrí al ventrell, paraules mai no dites, llengua amb fel, glops d'esperma a balquena. (¿lluen els macs quan la pluja s'arrisca?. ¿treuen bordalls els fallus dels eixorcs?). a cada primavera herba i terra, llenya i foc: animals!. (qui tem la mort sempre boïxa, fa espïres: tots els mals són dolents). hòstia de mel!

AMOR

no hi ha llobades que enyorin les falcelles quan els roters no frissen d'acabar. (maldestres segadors: rovell de pedres). cremen els macs quan les garroves cauen i el poi socorra el fullam escaldat. (qui té quimera no dorm: pedregars de sicília, rostolls cretans. mallorca entre turons i cales. andalusia amb claror de biaix: sol i calitja). molt entre tants?. despitellats pagesos no nuen corda quan bramulen els muls, van cloc-pius i no alenen, entre foscors oscats: ganivets de tall llarg. blat que no espiga. (la terra vella mai no enveja la mar, vol esser secà, espina).

SANG DE SANAT

sanadors de vell reculen davant verros si el barram treu mordala. (se'n van en orris banquetes i canyissos: les gallines escainen). ganes hi ha que es faci gran dia i el serradís eixugui la sang de la castrada: aigua als gibrells i trinxets esmolats entre l'acer amb mànc i els draps de cuina blaus. (ritu?. tra-

dició?). talls en viu entre herba novella i palla antiga. carn encesa: peu a piló. (renou de postissada?). els aidadors porucs reparen el pallàs quan els senyals de puny rodolen pel trespol: aigua de sang, calenta. veinats i amics. (qui duu les mans sollades?). cerres com pues damunt l'esquena blanca. sargits al mal: feina feta quan ja sigui gran dia.

DITA

si el cap trabuca tot haurà estat debades: el suc, el paper, la ploma. per què florir quan la soca es rebel·la?. a ningú no convenc tenir les galtes fades, ni aclurar els ulls quan fa fosca i la claror és mentida. (el cervell ignora el mirall de l'edat). abans com ara.

CLAM

a l'endemà de batre solcà l'era, afliuixant-se d'esterrossar el guaret perquè a la terra amb febre lluiessin calls i crits en un bell somni. arreu dels sementers els llevamans florien: homenatge a rimbaud, a jean vigo, a pasolini.

TERRA DESTROBEIDA

qui no engirgola amb esma sol caura a lloc mal pla. (endevinalla?). no hi ha caliu que sobri quan la fredor esclata, ni ganivets que esquincin els esperons granats. (tot és mentida, vici). qui tempta els decidits, mestre o manyà?. el foc soca-

missionera pràcticament no existeix.

En el segle XIX, durant la guerra contra la Triple Aliança (1865-1870), va haver-hi bastant de periodisme en guaraní; és l'única època en què n'hi ha hagut.

Quasi tota la poesia guaraní s'esgota en versos de contingut bucòlic, eròtic i amorós. Durant la Guerra del Chaco (1932-1935) es varen donar un parell de peces dramàtiques molt bones, on, però, hi apareixien les escenes còmiques que seran tan habituals en tot el teatre guaraní. Era un teatre de tipus socialitzant.

rra el cutis i l'aigua escalfa el seny: males senyes, bòfegues. (qui les té més segures, el poruc o el bajà?). teòrics coll tombat, tot fada olor d'encens, de mirra, volen fer u, fracassen. fan córrer el cop i callen: mala gent. (qui atia amb més ànima sinó els més vells manobres?. qui vol vol fer bé al comú no en fa a ningú?). mallorca rel i roca, turó i clot, terra amb alens de vent als solcs de l'escriptura, rovell de pedra viva enyorant de la soca el brancam, de la lletra la força, vetla fang de fondals i pols de ginyes: amor dura. (quimera?). per a tots el desig, les ferides: fresca ardor, sang calenta. (gent externa no adoba malures, escatima, ens escura): foc al fems. calentural. aquí amb pedres la garangola és fer el cap viu i no témer, callar en sec perquè s'esqueixi el cos fins que rebentin mala llet i sang futura. (martingala?. fantasia?). llot de pou: vermellures. a la mar gran els bucs sobrats. als pins avials la teia muda: millorança.

ODISSEA

veles de plàstic aturen en la claror del sol d'agost que fa bullir els penyals. (la mar on para?). bassiots de baves en el moll: sal socarrada. els mariners tenen esment a l'embotol i cap patró no vol que s'enfonsi la barca: vigilen, dubten. pregun al cel quan el llebeig s'empina; quan la maror escup regalims de tempesta. (qui té versa sempre sol fer darrer). por?. desconfiança?. els déntols cerquen les esclatxes més fondes. fugen les grívies més aviat que de pressa.

TRANSCENDENCIA

noces de vell: fruita tardana. el barrisc no comporta el fullam d'arbres bords i la terra s'encèn a tall de mossegada. (ametlers tudats perquè neixin pruneres?. ulls mustiis què adobar?. qui empelta figueres?). boïxen molt els fadrins perquè tenen balquena: fadrines vetlen verds tions empi-nats. tir segur. adagi antic: els arbres mai no aferren si la terra no va. qui esquinça els macs, les pedreres?). l'aigua de pluja estima el quotidià. (remors d'antany?). sempre i aquí neix la flor quan s'avenen la muda i la branca: l'empelt mai no és segur. (transcendència?).

RECORDANÇA

aquí amb pletes la terra sempre estira l'arbre a posar rel i a treure branca. (lloc de maror salvatge). els homes aïden l'anyada de la lluna del temps a cops de càvec i flastomen quan trona. rescabalen com poden, remuguen, s'empipen, però mai no van de tres qui n'agafa quatre: eviten els retrucs, boïquen. (gent de paraula). campos sempre va de call vermell encara que al secà sembrat l'aigua de pluja manqui. (lligams amb nàpols, provença, sicília). rovell als colzes i talls de gatzoll a l'espinada. (suïcidi?). no hi ha macs ni terrossos que enyorin les rels, que fan els solcs únics, drets com un fus, encarats sempre a la tramuntana que llaura, com una arada. engrut dels segles, fusta amarada. (clam de llivanyes?). no hi ha temps que no torni, ni messes amb sobrança: pau perduda, amnistícs. el sol mai no diu ni ase ni bèstia: campa amb la seva, provoca l'ombra i calla. (terra sense paraula?).

POLS ALS MACS

regruixos de cornalons mal esmolats fan manyà el mestre. no tenen culpa els manobres, ni els trencadors de rocam que dóna amplària al frontis. (temps de mal temps). tan bé mai. parets de pedra antiga, escriptura a les fosques, ira. si els malls esbuquen bells casals no es traurà suc als segles: feina esguerrada. bungalous per a qui?. ni macs ni terra. (un espai de dos forcs rablit amb llums i espïres: clivells amb fosca). corregir les línies?. provocar signes?. imitar l'oblit?. dura calligrafia tacada amb pols i eïnes. el món és vell i l'atzar reduït: sempre rep qui bé procura. (per a qui la banquena?). en temps de fam qui res no té res no escatima: se'n va en orris l'enveja, el corquim, l'escriptura.

RONDALLA

talment golafres ensofronyats a qualsevol racó de pleta vells caçadors ullen beurades omplint falses taleques. (impertinències?). peguen panxades de fam entre rotes i antana a l'aguait de perdus i mèteres de terça. (il·lusions?, somnis que convenen?). els filats són a mitges, els dogals, les llenderes: amb messions i rialles fent vega sempre del paradís i de la taula. tabac de picadura, bufes i rots: rialles. rossegalls de ferum reviscolen (pudor escrita). cabrits creixen menjant herba en tanques tot pastura. (empinada segura?). aquí tampoc els cans no s'assacien, ni les fures, ni els homes, golafres sempre davant un xot rostit, deuit coloms farcits, barrals de vi i seca a rompre. (qui s'embafa paga?). profecia.

Abans i després d'aquest període, el teatre en guaraní era un teatre còmic, de costums, a vegades amb certa denúncia social. Aquest teatre és molt comparable, quant a aspiracions i plantejaments, al que en Mallorca s'ha anomenat "teatre regional".

Les excepcions que excedeixen aquests camps no passen generalment d'exercicis literaris que manquen de funció i comunicació real.

Existeixen traduccions d'obres clàssiques universal fetes per l'esmentat Institut.

En guaraní també, i en distintes èpoques, s'han escrit

contes, però no s'ha arribat mai a la novel·la encara que, a vegades, s'introdueixin fragments en guaraní dins novel·les en castellà.

El problema de la llengua escrita topa amb el fet que el Paraguai hi ha un nombre reduïtíssim de lectors i la llengua teatral és l'única literària que té un abast més o menys ampli.

Entre els indis, sobretot entre els de les zones rurals, es manté ben viva la tradició oral i es conten casos i històries en guaraní amb bastant freqüència. D'altra banda, ara es comença a recollir per escrit aquest tipus de literatura.

POESIA

MANUEL JOAN I ARINYO

Nota biogràfica

Manuel Joan i Arinyó (Cullera —Ribera Baixa del Xúquer—, 1956—...).

Ha estat guardonat amb els premis de poesia de la Vall de Tavernes, La Vila Joiosa, Benidorm i Amadéu Oller. Han aparegut relats i poemes seus a les revistes Llobreguer i Lletres de Canvi. Té editat el llibre "Bateguen els desigs" (Barcelona, 1981. Edicions del Premi Amadéu Oller per a inèdits).

PURGA

Deixem-ho clar d'una vegada per a sempre més: No m'atrapareu, inspectors d'Himenda, encara que ajudats de molts i molt ben ensinistrats per a olfactejar bondat gossos-policies em perseguiu. No, no em purgareu, bous. M'amagaré, si cal, als palaus dels gnoms, a les entranyes de la terra, o darrere els sallents, a les mansions secretes de les nimfes...

Pateix vertigen el volantiner
I cobrar no pot subsidi d'atur

ILLES

Esguard d'illes: Tal dones nues, eixancarades, oferint-te sos atributs prohibits. —No les penetreu, que us aguillotinaran el sexe! Escarni i mort —no mai bon port— dels navegants. Totes les illes de la mar tenen els seus caníbals i déus terribles, i la resta és literatura. El qui les trepitja no en surt en vida. ¿Se'n riu la mar de les calamitats terrenals? ¿I els fars? ¿S'entenen amb les illes? Mon esport predilecte: trepanar cranis d'illes adúlteres. Maleïdes...!

No morirà d'una maror so bords
Com volem fer-nos creure malparits
La claror dels estels al firmament
Ans de la vostra pesta puix nosaltres
Ràpid baixem la barrera a Contreres
Respectem els rictus i paguem els
Tributs el més rodanxó nadó cada
Solstici d'un nou estiu li entreguem
El milicà matà el xiquet mongòlic
Per a furtar-li el flam o l'escopeta

TRET

1

Què s'ha cregut aquest ximple, què és
l'amo del món? Què collons de déu vol dir
aquesta prepotència a les acaballes del segle
XX? Un tret al pit i hem acabat...

2

Què vol aquest napícol, que l'adorem
com un déu? Déu sols n'hi ha un i és nascut
d'una verge i ta mare és una puta. Dos
trets al pit i hem acabat...

5

Joan, sé que tu m'entens i em perdones.
T'estimava massa i havia de fer-ho, Joan;
no podia permetre que els altres també t'estimassen.
Havia de matar-te, amat, i ho vaig fer,
per tu i per mi, pel nostre amor, que no
acabarà mai...

Per què us cobriu el sexe amb fulles de
pàmpol?

Transfigurat et palpes ets encara
Ni tu mateix ja t'escoltes ni et trobes
Perdut ni et sents ni et coneixes ni et saps
Repudiat redempció no tens
Vell aligot mans darrera cap cot
Sens casa coix cec ara què faràs
Pel món errant sempre aniràs

TORTURA

Simis orelluts, nassuts i poc peluts per
tots els forats del meu cos em col·loquen
embuts, i m'injecten llet a pressió, fotuts...

Criminals, fills de Satan, nets de Caín,
nebots de Judes, parents d'Herodes i Barra-
bàs, caparruts: què preteneu? Quina culpa
tinc jo que "Floquet de neu" siga estèril

—hom diu oficialment, perquè jo en sospite
altres motius— i no deixe prenyada nin-
guna gorilla! No veieu que ja em surt llet
pels ulls. Deixeu-me. Res no aconseguireu
de mi. Ni sóc blanc ni ho desitge ser mai.
Solteu-me o cridaré mon avi King-Kong i
llavors la feina serà vostra...

Jo só llavor de planta metzinosa
Mortal semença a cap de nínxol
No m'instal·leu al jardí d'un poderós
Deixeu podrir mon cos jo faig la resta

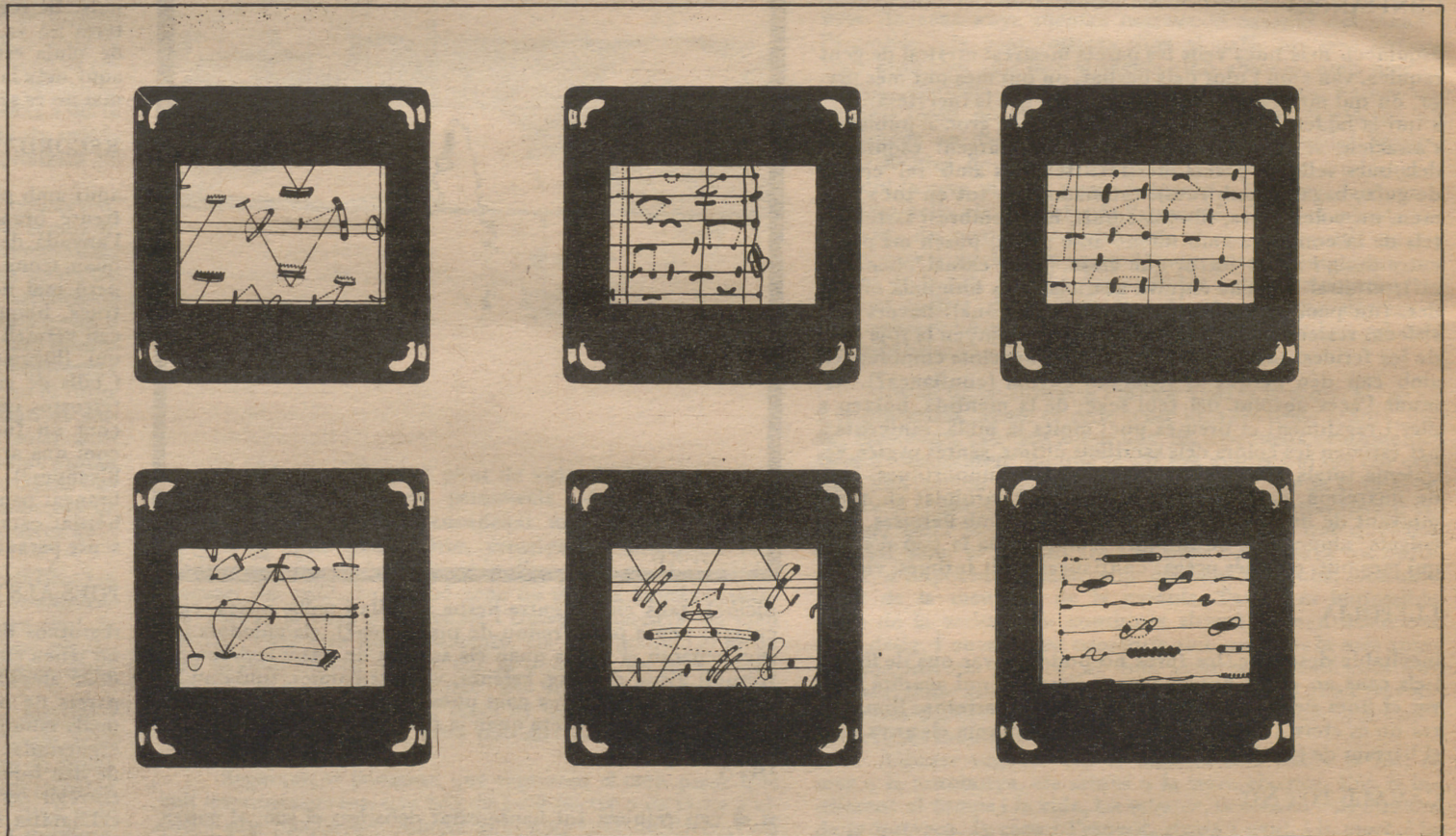
NAUFRAGI

Baixeu primer les dones i els infants. Jo
sóc el capità i saltaré el darrer. Teniu
compte, aquelles criatures. No heu sal-
vat la bandera, covards, i ara morirem tots
irremeiablement...

—Us bellugueu ràpid i sou astut, però
us he vist la cua, senyor dimoni. La dona
i els fills bé? On heu deixat les banyes?
Les heu empenyorades per diners, oidà,
noi! Quantes vegades us hauré de dir que

anàs a aconseguir una gran presa. Hijo de
puta, no te mereces la muerte que vas a te-
ner. Osiris, tin compte: no és l'oncle
canyís, és el dimoni, que t'apunyala! Ver-
ges, afegiu oli a les llanties, potser els vos-
tres esposos arriben aquesta nit. Aaag!
Aquest silenci tan dens em reventarà els
timpans...

El botxí li l'ha mamada al penjat
Ansiós fins a fer-lo ejacular
Abundantment dins sa assassina boca

Joan Palou

ALEGRE

Ah, males putes! Pregueu. Pregueu per
a què això de déu i del diable sia fals. Pre-
gueu. Pregueu per a què no hi haja infern.
Pregueu. Pregueu, que això és una de les
poques coses que sabeu fer. Pregueu i...
Pregueu. Els poetes som perillosíssims per
a la humanitat: temibles, sàdics, calumnia-
dors, terrorífics; per això ens empresonen.
Pregueu. Per això ens condemnarem irre-
meiablement. Pregueu. Com vosaltres.
Pregueu. Als Països Infernals encara serem
més malvats. Pregueu. Em vénen fins i tot
esgarifances i no puc ni escriure el vostre
nom, males putes. Pregueu. Pregueu, que
molt us cal. Pregueu. Us enforcaré a totes.
Pregueu. De ferro roent les forques seran.
Pregueu. Hauréu observat el patiment de
les gates quan el moix ha de traure el mem-
bre. Pregueu. Allí els prec de res no us ser-
viran. Així que ara PREGUEU, MALES
PUTES, PREGUEU...

Jo abans Alegre era escalant penyals
Ab mos deixebles on l'àliga niua
I navegant illes mediterrànies
Cercant sirenes i antics tresors
I Solitari i Trist desemparat
Só ara dins la garjola empresonat

per això no passeu pena! No, no insistiu.
No podreu engatussar-me per molt que ho
pretengau; Ja no se m'empina. El café amb
llet, el voleu amb condensada o normal?
—En comptes de sucre, sacarina; si us plau.
—Faltaria més. No, no s'admeten propines;
és norma de la casa des de fa molts anys.
Sou nou ací?

Si sou bons per a votar, també ho sereu
per a treballar. Jo a la vosta edat...

Recordes la post-guerra nits d'insomni
Col·lectiu no viurem demà avui
Hem viscut mort menjarem vindran ells
Aquesta nit germans coltells al pit

VENTAFOCS

Flors carnívores engoleixen ventafocs al
bosc. Abatudes gaseles. L'estel del sac se-
gresta estelius de bolquers i sol·licita rescat.
Holocaust de papallones. El reu revisa, per-
sonalment, els darrers retocs dats al patí-
bul: Quina perfecció! Oh meravella! Ha
quedat de cine! No se'ls pot negar que són
professionals de l'ofici. Esguard de la mort
als ulls de l'ocell que ha caigut del niu i no
és tan petit com per a escalabar-se, però
sí que ha viscut prou com per a estimar-se
la vida. El gat, malvat, es prepara com si

SOMNI/INSOMNI

Rosa, lluna, dolçaines, néctars Al firma-
ment estels dansant. Fades, puresa, nit,
donzelles, beutat: Al mar peixos cantant.
Justícia, llac, rou: Una blanca coloma, co-
foia, el cel solcant. Gessamí, rosella, llorer,
illes, pau: Vaixells navegant. Vinya florida,
sol, vall, gespa, aigua clara: El riu radiant.
Joia, esperança, germans, vida: La terra
lliure somiant. Llibertat: El nen més petit
de tots la nostra Senyera voleiant...

No ens calen, no, les parpelles amb
canyes travades. Fills del segle de la por, de
nit no ens sentim els batecs del cor. Als ulls
molt atapeïdes lleganyes. Al port vaixells
amb banderes estranyes. El vell poeta, soli-
tari, es mor. Rates salvatges el pit ens rose-
guen. La llengua, els ulls, el gland ens mos-
sequen...

Cauen glopades de sope calent
Dels infants les mans cremades pel vent
Bàrbars feréstecs rabiuts ens colpegen
Ens marcan demà amb ferro roent

Poemes del llibre "Crims"

JACQUES PREVERT:

QUATRE CONTES

ESCENA DE LA VIDA DELS ANTILOPS

A l'Àfrica hi ha molts d'antílops: es tracta d'animals encantadors i molt ràpids quan corren.

Els habitants de l'Àfrica són els homes negres però també hi ha homes blancs. Aquests hi són de passada, hi vénen per fer-hi negocis i necessiten que els negres els ajudin. Però els negres s'estimen més ballar que no pas construir carreteres o vies de tren, és un treball molt dur i que sovint els fa morir.

Quan els blancs arriben sovint els negres toquen el dos, els blancs els atrapen amb el llaç i el negre es veuen obligats a fer la via de tren o la carretera. Aleshores els blancs els anomenen "treballadors voluntaris".

I als qui no poden agafar, perquè són massa lluny i el llaç és massa curt o perquè corren massa de pressa, els ataquen amb el fusell. Es per això que, de vegades, una bala perduda a la muntanya mata un pobre antílop adormit.

Aleshores quins alegrois entre els blancs i també entre els negres! Perquè normalment els negres solen estar molt mal alimentats i tothom baixa de bell nou al poble cridant:

—“Hem mort un antílop!” —i fent molta música.

Els homes negres toquen els tambors i encenen unes gran fogueres; els homes blancs els miren com ballen i l'endemà escriuen als seus amics: “Hi va haver un gran tam-tam i tot va anar com una seda”.

A dalt, a la muntanya, els parents i els companys de l'antílop es miren sense dir-se res. Senten que ha passat alguna cosa. El sol es colga i cada animal es demana, sense gosar alçar la veu, per tal de no inquietar els altres: “On ha pogut anar? Havia dit que tornaria a les nou, per al sopar!”.

Un dels antílops, immòbil damunt una penya, mira el poble molt llunyà, allà baix, a la vall. És un llogaret tot petit però hi ha molts de llums i cants i crits i un fogueró.

Un fogueró entre els homes, l'antílop ho ha comprès. Abandona la penya, va a reunir-se amb els altres i diu:

“No val més la pena que l'esperem, podem sopar sense ell...”.

Aleshores tots els altres antílops s'asseuen a taula però ningú no té fam i és un sopar ben trist.

LLEO JOVE ENGABIAT

Captiu, un lleó jove creixia i, com més creixia més creixien les barres de la seva gàbia, si més no això es creia el lleó jove. En realitat el mudaven de gàbia mentre dormia.

De vegades hi havia homes que venien i li llençaven pols als ulls, d'altres li donaven bastonades al cap i ell pensava: “Són dolents i bèsties però encara ho podrien ser més: van matar mon pare, van matar ma mare, van matar els meus germans... un dia segurament que em mataran. Què esperen, doncs?”.

I ell també esperava.

I no passava res.

Un bon dia, novetat... Els nois de la casa de feres posen bancs davant la gàbia, entren visites i s'hi acomoden.

Curiós, el lleó les mira.

Les visites s'han assegut. Sembla que esperin quelcom. Un acomodador ve a veure si tothom té la seva entrada, hi ha una baralla, un homenet s'havia col·locat a la primera fila, no té entrada... Aleshores l'acomodador el treu fora a puntades de peu al ventre i els altres aplaudeixen.

El lleó troba que tot allò és ben divertit i creu que els homes s'han tornat més ama-

bles i que vénen, senzillament, a veure, així, de passada:

“Fa més de deu minuts que són aquí, pensa, i ningú no m'ha fet mal, és excepcional. Em vénen a veure amb tota simplicitat, voldria fer alguna cosa per a ells...”

Però la porta de la gàbia s'obre bruscament i apareix un home que crida:

—“Au, Sultà, salta, Sultà!”.

I el lleó sent legítima inquietud, car no ha vist encara cap domador.

El domador té una cadira a la mà, pega amb la cadira contra les barres de la gàbia, damunt el cap del lleó, una mica pertot arreu; una cama de la cadira es trefica, l'ho-

heu pagat la vostra entrada?” etc, etc.

I vet aquí que també l'anglès rep paraigüades.

—“Mala jornada també per a ell” —pensa el lleó.

EL DROMEDARI MALCONTENT

Un dia hi havia un jove dromedari que no estava content de cap de les maneres. La vetlla havia dit als seus amics: “Demà surto amb mon pare i ma mare, anem a escoltar una conferència, mireu com sóc jo!”.

I els altres havien dit:

—“Oh, oh, va escoltar una conferència, no és meravellós?” I ell no havia dormit de

dromedaris amb els camells, crido la seva atenció, senyores i senyors, sobre aquest fet: el camell té dos geps però el dromedari només en té un!”.

Tota la gent de la sala deia: “Oh, oh, molt interessant!”, i els camells, els dromedaris, els homes i les dones prenen notes en el seu quadernet.

I després el conferenciant tornava a començar: “Allò que diferencia els dos animals és que el dromedari només té un gep mentre que, cosa estranya i útil de saber, el camell en té dos...”

A la fi el jove dromedari en va tenir a bastament i, precipitant-se cap a la tarima, mossegà el conferenciant:

—“Camellot!” —digué el conferenciant, furios.

I tothom a la sala cridava:

—“Camellot, camellot pudent, camellot brut!”.

I, tanmateix, es tractava d'un dromedari que anava ben net.

ELS PRIMERS ASES

Antany els ases eren del tot salvatges, és a dir, que menjaven quan tenien fam, bevien quan tenien set i corrien dins l'herba quan en tenien ganes.

De vegades es presentava un lleó, que es menjava un ase. Aleshores tots els altres ases tocaven pirandó i cridaven com a ases. Però l'endemà no hi pensaven més i tornaven a bramar, a beure, a menjar, a córrer, a dormir. En una paraula, que tot anava prou bé, fora dels dies que es presentava el lleó.

Un dia els reis de la creació (així els agrada als homes d'anomenar-se entre ells) arribaren al país dels ases i els ases, ben contents de veure gent nova, galoparen a l'encontre dels homes.

Els ases (parlen galopant): “Ja són uns animals pàl·lids ben estrafolaris: caminen de dues grapes, les orelles són molt petites, no són bells però així i tot, com a mínim, cal fer-los una petita rebuda.”

I els ases fan els estrafolaris, es bolquen dins l'herba tot agitant les potes, canten la cançó dels ases i després, per tal de riure, empenyen els homes i els fan caure una miqueta per terra. A l'home, però, la broma no li acaba de fer el pes quan no és ell qui fa la broma. I encara no fa cinc minuts que els reis de la creació són al país dels ases i tots els ases ja estan ben fermats com a butifarres.

Tots, tret del més jove, el més tendre, el condemnat a mort i rostit a l'ast, ben envoltat d'homes amb el ganivet a la mà. En ésser cuit a punt, els homes comencen a menjar-lo i fan una ganyota de mal humor. A la fi tiren el ganivet per terra.

Un dels homes (parla tot sol): “Això no val el bou, això no val el bou!”.

Un altre: “No és bo, m'estimo més el be!”.

Un altre: “Ja ho és, de dolent!” (plora).

I els ases captius quan veuen plorar l'home pensen que són els remordiments que li fan vessar les llàgrimes.

“Ens deixaran partir”, pensen els ases. Però els homes s'aixequen i parlen tots plegats fent uns grans gestos.

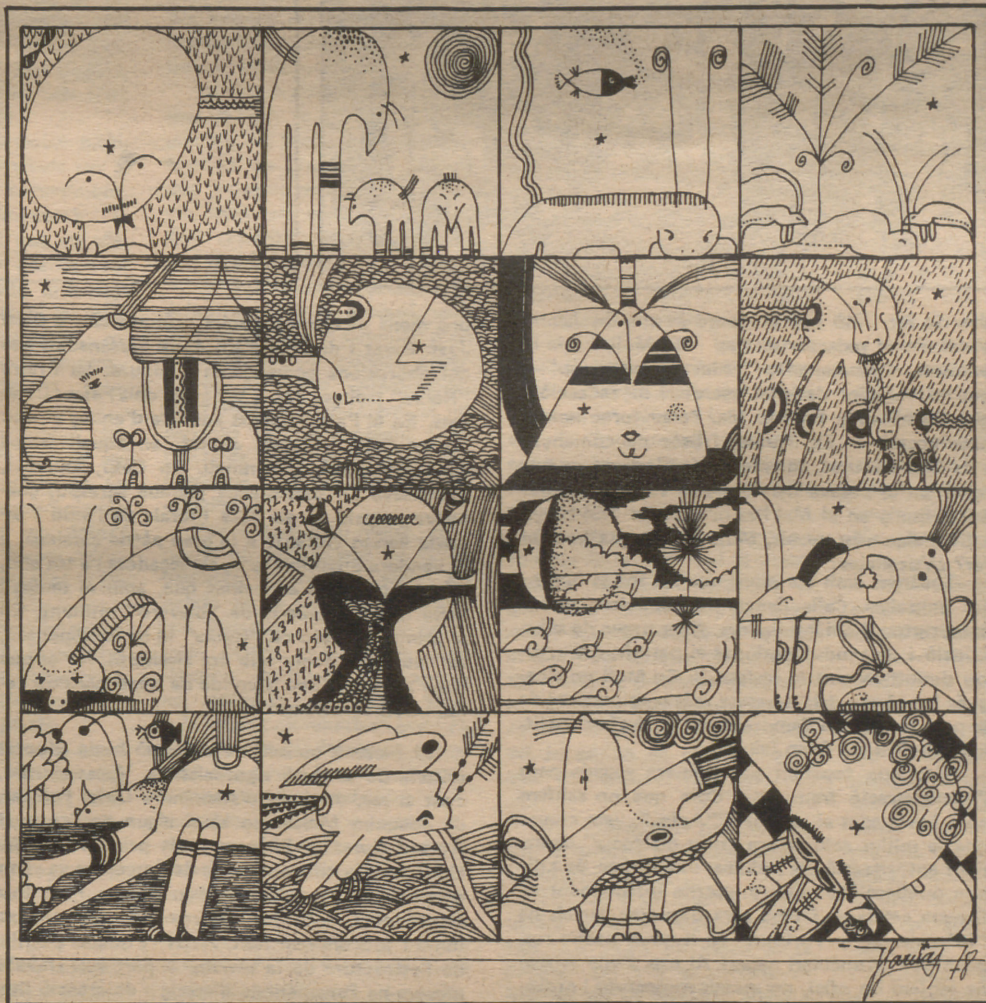
Cor dels homes: “Aquests animals no són bons per a menjar, els seus crits són desagradables, les orelles ridículament llargues, segurament són estúpids, no saben llegir ni fer comptes, els anomenarem ases per què així ens dona la real gana i duran els nostres paquets. Nosaltres som els reis, endavant!”.

I els homes s'endugueren els ases.

(De Contes pour enfants pas sages, 1963)

Traducció

d'Antoni-Lluc Ferrer

me tira la cadira i, treient un gran revòlver de la butxaca, es posa a tirar enlaire.

Què? —diu el lleó—, què és això? Per una vegada que rebo gent, vet aquí un boig, un energumen que entra sense trucar, que trenca els mobles i que tira contra els meus convidats! Això no està gens bé!” i, saltant damunt el domador, es posa a devorar-lo més aviat pel desig de posar una mica d'ordre que no pas per pura golafreria.

Alguns espectadors es demaien, la major part toquen el dos, la resta es precipiten cap a la gàbia i treuen el domador pels pens, no se sap ben bé per què, però l'esfereïment és l'esfereïment, no és això?

El lleó no comprèn res, els seus convidats li peguen paraigüades i s'arma un horrible rebombori. Només un anglès roman assegut al seu racó i repeteix: “Ho havia previst, això havia de passar, fa deu anys que ho havia predit...”.

Aleshores tots els altres es giren cap a ell i criden:

—“Què dieu? ...Si tot això passa és per culpa vostra, estranger poca-vergonya, ja

tota la nit, de tan impacient que estava. I vet aquí que no estava content perquè la conferència no era de cap de les maneres allò que s'havia imaginat: no hi havia música, estava decebut, s'avorria molt i tenia ganes de plorar.

Hi havia un senyorot que parlava feia una hora i tres quarts. Davant el senyorot hi havia un pitxer i un got per a les dents sense raspall i, de tant en tant, el senyor vessava aigua dins el got però no es rentava mai les dents i, visiblement irritat, parlava de tota una altra cosa, és a dir, dels dromedaris i dels camells.

El jove dromedari patia amb la calor i, a més, el gep el molestava molt. Es fregava contra el respall de la butaca, estava molt mal assegut i es bellugava.

Aleshores sa mare li deia:

—“Està tranquil i deixa parlar el senyor!”, i li pessigava el gep. El jove dromedari cada vegada tenia més ganes d'anar-se'n.

Cada cinc minuts el conferenciant repetia: “Sobretot, que cal no confondre els

"RAIXA", UNA AVENTURA DELS ANYS CINQUANTA

per Josep M. Llompart

(vé de 1a. pàgina).—

Aquella nit de gener de 1953, en el restaurant del carrer d'En Brondo, regnava l'optimisme, gairebé la frivolitat. Qui més qui menys, tothom exhibia les seves gràcies. Jo, que m'agradava de cultivar la paradoxa i la "boutade", explicava a Bernat Vidal que havia llegit les obres completes de José Antonio Primo de Rivera i que hi havia trobat idees ben aprofitables.

—Et recoman que les llegeu, li deia tot seriós.

—No tenc temps de llegir llibres de pur entreteniment—, replicava, no menys seriós, En Bernat.

Estàvem convençuts de viure un moment transcendental de la nostra carrera literària i de la història del nostre petit país.

Els antecedents de "Raixa" cal remuntar-los als primers contactes amb l'Editorial Moll i molt concretament amb Manuel Sanchis Guarner, ànima i organitzador d'aquell grup més o menys compacte que formàvem els escriptors joves dels anys cinquanta. En 1951 En Sanchis havia publicat "Els poemes insulars de postguerra", un recull antològic la lectura del qual jo no recomanaria a ningú, però que sens dubte marcava una fita important del punt de vista històric. Aquest esdeveniment va donar als representats en el llibre una mínima consciència d'època i de generacional. Ens coneguérem els uns als altres, tiràrem juntes, fèrem plans. Com que alguns de nosaltres érem relativament insolents i, dins un orde, partidaris de la subversió literària, els escriptors de l'avantguarda i els seus deixebles fidels ens començaren a mirar amb una punta de desconfiança. Però com que al capdell tots plegats estàvem compromesos en una mateixa lluita per la supervivència, mai no es rompengueren de manera declarada les hostilitats. En el fons de tot, "els vells" ens mereixien un respecte profund. Intuíem que mai no els podríem agrair a bastament que ens haguessin "salvat els mots" en els moments més crítics, i jo vull creure que ells també se sentien una mica orgullosos de nosaltres, "els joves", i ens feien dipositaris de la seva amarga, difícil esperança.

Sempre animats per Manuel Sanchis Guarner, i comptant amb la complicitat somrient d'En Moll, muntàrem aplecs i reunions. Fèiem excursions a Can Pineda del Port de Sóller, a Sa Cabaneta, a S'Arenal; finalment decidírem congregar-nos setmanalment en una tertúlia, que, de primer, es va instal·lar en una tasca del carrer del VI, "La Venta del Toboso", propietat d'un català més tost pintoresc, lector de Pitarra i devot entusiasta de Corvantes. Més tard ens traslladàrem als alts del "Cafè Roma", a la plaça de Cort, i, finalment, a l'històric "Can Tomeu", vora la Font de les Tortugues, fins que, ja a la darreria de l'època que avui em plau evocar, ens incorporàrem en bloc a la tertúlia d'En Llorenç Villalonga en el "Riskal", i posteriorment, ja molt minvats els nostres efectius, a la casa del mateix Villalonga.

En els primers temps —els de "La Venta del Toboso"— acudien força tertulians, pràcticament la majoria dels quals havíem estat seleccionats a l'antologia d'En Sanchis. Hi record la bellesa serena de Maria Frau, una poetessa que es va estrocar i que, de tan maca com era, ens tenia a tots embadalits. També hi va venir alguna vegada Na Conxa Coll, que adesiara publica encara algun llibre; i és possible que en una o dues ocasions escauressen, aprofitant vacances —ja se sap que ella era catedrática d'Institut a Almeria—, hi comparegués Na Cèlia Viñas, que, amb la seva vitalitat encomanadissa, no podia sospitar la mort tan a la vora... De tota manera, els més assidus, a part d'En Manolo Sanchis, érem En Jaume Vidal, En Llorenç Moyà, En Pep Ma. Palau, jo, i, sempre que deval·lava a Ciutat, En Bernat Vidal i Tomàs. No crec, en canvi, que vingués mai En Blai Bonet. Humil, pobre, malalt, sempre a punt de morir, En Blai Bonet era el nostre mite particular. La seva presència surava sempre en l'ambient, i, per tal de visitar-lo, organitzàrem algun viatge col·lectiu a Santanyí com qui organitza una peregrinació a Fátima.

Però tornem a "Raixa". Un vespre —devia ser cap als primers mesos de 1952—, En Sanchis va arribar a "La Venta del Toboso" amb una notícia sensacional: a Barcelona havien autoritzat la publicació d'una revista en català. Es diria "Aplec" i n'era responsable la novel·lista Maria Dolors Orriols (1). En Sanchis ja en devia haver parlat amb En Moll i ens féu la proposta que desitjàvem i esperàvem: ¿per què no fèiem nosaltres una cosa semblant? Amb un goig que no puc recordar sense emoció, vam decidir posar immediatament fil a l'agulla. Ingenus, vam creure que havia arribat l'hora de la llibertat.

A partir d'aquest dia, les nostres reunions esdevingueren quasi permanents. ¿Com havia d'esser la nostra revista? En aquest punt l'acord fou unànime: la nostra revista seria oberta a tothom, a tots els corrents estètics i a tot Catalunya (aleshores no dèiem "Països Catalans", sinó "Catalunya" i prou. Per a nosaltres, tan Catalunya era Barcelona, com Alcoi, com Ciutat, com Lleida o com Perpinyà; i com que no significàvem res, ni érem cap força ni cap perill, ningú no hi tenia res

a dir). Tot seguit discutírem la qüestió del nom. ¿Com s'havia de dir la nostra revista? Jo vaig proposar un nom llatí, "Fèlix", que fou rebutjat tot d'una per poc expressiu i per certes connotacions inoportunes —va comentar algú fent brometa— amb "el gato Félix". En Jaume Vidal i jo provàrem fortuna amb un altre títol llatí, "Randa", que, a més a més, era relacionable amb la memòria de Rosselló-Pòrcel a través d'aquells dos versos: "Entre les taules polides / cortesies de la randa", que vaig suggerir que fossin adoptats com a lema de la publicació. Acceptat en principi aquest títol, fou després abandonat perquè semblava que no sé qui va comentar que tenia un cert sabor decadent (2), i substituït per "Raixa", més diguem-ne neoclàssic i, com a tal, més d'acord amb la tradició del país.

Resoltes aquestes qüestions, calia anar concretant els detalls. Primerament nomenàrem el consell de redacció. Consideràrem que per dret propi el càrrec de director de la revista corresponia a Francesc de B. Moll, que alhora en seria l'editor. No sé si a Manolo Sanchis el fèrem subdirector o alguna cosa semblant, ni si Aina Moll formava part oficialment del consell. Segui com sigui, tots dos hi tingueren una aportació ben activa, deci-

siva de fet. Allò que sí record és que En Jaume Vidal era el redactor en cap —En Moll li feia la brometa d'anomenar-lo "redactor sense cap"—, que jo vaig ser designat secretari de redacció i que En Moyà y En Pep Ma. Palau foren nomenats vocals. A En Jaume, frissós de començar i de tirar pel dret, aquella mena d'estructura burocràtica el posava nerviós. Una vegada, des del seu estueig en el Mal Pas m'escrivia: "En Moyà i En Palau són vocals. Molt bé. ¿I què han de fer? ¿Vocalitzar?"

Tocàrem amb les mans que no tot és bufar i fer ampolles. Calia llençar la publicitat, cercar subscriptors i col·laboradors, fixar preus de subscripció i de venda, gestionar el permís, estructurar definitivament la revista. Si En Moll no s'hagués fet càrrec dels aspectes més empipadors i de la part tècnica de l'empresa, no n'hauríem sortit. Però teníem fe i érem feliços.

Fins que topàrem per primera vegada amb l'administració franquista. Com que no sabíem com havia anat el permís d'"Aplec", vam creure que la millor solució era "tirar instància" demanant autorització per publicar una revista, és a dir una publicació periòdica, escrita íntegrament en llengua catalana. Quina cara degueren fer els de "Información y Turismo" en llegir el nostre respectuós i protocolari paper! Al cap d'una setmana rebíem un ofici, no menys respectuós i protocolari, assabentant-nos que la nostra sol·licitud no podia ser tramitada, perquè d'acord amb la legislació vigent calia que tot director de publicació periòdica fos periodista titulat.

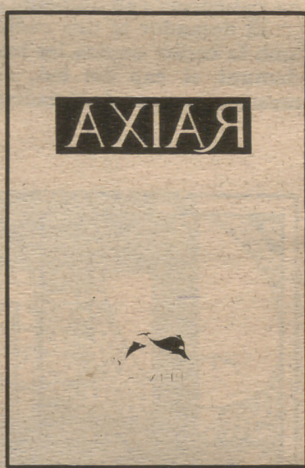
Primer fracàs. Fèrem una llista de professionals de la premsa susceptibles d'esser implicats en l'aventura. En aquell temps no era gens fàcil de trobar la persona apta, perquè qui més qui menys defensava les sopes, i el fantasma del possible expedient sancionador els esborronava. Ens decidírem pel senyor Rafel Ramis Togores, vell catalanista, amic de Joan Estelrich, prou relacionat amb els cercles de l'Associació per la Cultura de Mallorca i de "La Nostra Terra". Don Rafel —vull retre ara homenatge a la seva memòria— ens va rebre beníssim, es va entusiasmar amb el nostre projecte i es va posar per complet a la nostra disposició.

Ja teníem, doncs, director titulat, tal com mancava la llei. Reproduírem la petició, i, tots confiats, esperàvem noves de Madrid. Però mentrestant En Moll havia fet gestions a través, em sembla, del nostre company Guillem Nadal, traductor de Rilke, de Mann i de la poesia russa, al català, diplomàtic de carrera aleshores destinat en el Ministeri d'Afers Exteriors, home fidelíssim i admirable per tants conceptes. Com a resultat d'aquestes gestions ens informaren que havíem errat el tret. Nosaltres ens havíem adreçat a la Direcció General de Premsa demanant permís per

fer un "periòdic" en català, i aquest permís no el donarien mai. Calia que ens adreçàssim a una altra Direcció General del mateix Ministeri —la de Cultura, la de Propaganda, la d'Informació o la de no sé què—, sol·licitant llicència per publicar una col·lecció de "quaderns literaris", de "miscel·lànies", de "llibres col·lectius" o del que fos —tot menys "revista"—, sense periodicitat aparent. Sembla que "Aplec" s'havia valgut d'aquesta trampa, i ens asseguraven que, si ho fèiem així, tot aniria com una seda. El titular de la Direcció General esmentada era Florentino Pérez Embid, i de segur que no veuria la cosa amb mals ulls.

La situació era més aviat kafkiana, però no ens volíem retre de cap de les maneres. Tornàrem a la feina. Can Moll, aleshores en aquell casalot inoblidable del carrer de Sant Sebastià, es va convertir en una autèntica redacció periodística. Es tractava de preparar els tres primers quaderns. En Manolo Sanchis, En Jaume Vidal, En Llorenç Moyà i jo hi passàvem la vida, a can Moll, seleccionant originals, traient-ne còpies per a la censura, discutint i movent sarau. L'amo de la casa fou de tan bon manament que no ens va treure a tots defora.

Mentrestant, havia estat creada a Barcelona

una mena de corresponsalia, primer a càrrec d'En Joan Bara i després d'En Jordi Sarsanedas. Les col·laboracions començaren a ploure. La futura "Raixa" trobava eco a tot arreu dels Països Catalans. En el País Valencià ens feia d'enllaç el duo Xavier Casp —Miquel Adlert, en aquell temps més catalanistes que ningú. En Casp, sobretot, professava un patriotisme gairebé agressiu, guanyava premis en els Jocs Florals de l'exili i escrivia versos vibrants a la gran pàtria catalana, a la bandera quadribarrada, als segadors i a tot allò. Ningú no hauria endevinat que, amb el temps i palla d'ordi, acabaria de "blavero" militant. En el primer número de "Raixa" hi ha un sonet seu, de l'autèntic poeta que era aleshores. No el puc llegir ara sense una punyida de nostàlgia i de pena. Llàstima d'home!

El flamant consell de redacció havia adoptat criteris de selecció rigorosíssims. Vam rebutjar, com si res, originals d'Alexandre Cirieli Pellicer, de Joaquim Molas, no sé si algun de l'enyorat Antoni Comas... Filàvem molt prim, i les relacions amb la corresponsalia de Barcelona va venir de poc que no esdevinguessin tibants. Però tots érem amics, tots participàvem en una mateixa lluita i tots anàvem fent. Aviat va quedar perfilada l'estructura de la revista. A part dels treballs diguem-ne fonamentals d'assaig i de creació literària —vers i prosa—, hi hauria les següents seccions fixes: "Els clàssics" —antologia—, "Gent nova" —espai reservat a treballs de creació d'autors inèdits—, "Mestres i amics" —entrevistes i semblances—, "Cultura popular" —antropologia i folklore— i "A la ciutat dels llibres" —crítiques i recensions—. Sortirien dotze quaderns a l'any, i, per tal d'amagar el caràcter de "revista", els noms dels dotze mesos serien substituïts pels dels signes del zodíac corresponents. Cap al començament de la tardor de 1952, En Moll enviava a la censura els tres primers quaderns. Amb el fi d'evitar l'informe de la "Delegación Provincial", que sens dubte hauria estat desfavorable, la tramesa es va fer directament a Madrid, supos que a Guillem Nadal perquè els duqués personalment a censura i interposàs els seus bons oficis.

La maniobra va tenir èxit. Un matí d'hivern, cap a les festes de Nadal, En Jaume Vidal va arribar radiant a casa —jo, de fadrí, vivia amb ma mare al carrer dels Paraires, prop de ca seva— i em va donar la gran notícia: els tres primers números de "Raixa" havien estat aprovats. Record que em vaig posar l'abric damunt el pijama i anàrem tots dos al carrer de Sant Sebastià, a can Moll, a festejar la feta. Abraçades, alegries, eufòries... Poques vegades m'he sentit tan satisfet.

En el sopar del restaurant del carrer d'En Brondo hom repartia als comensals el primer

quadern de "Raixa". Corresponia al signe d'Aquari. A part de l'article de presentació, signat per Francesc de B. Moll, i del sonet de Xavier Casp abans al·ludit, hi havia un poema de Cèlia Viñas, el formidable "Pròleg a 'Antígona'" de Salvador Espriu, articles de Joan Oliver i de Jordi Sarsanedas, un conte de Joan Bara, una entrevista de Bernat Vidal amb Maria Antònia Salvà, un estudi de Manuel Sanchis Guarner sobre el cant de la Sibília, i, a la secció "Gent nova", uns poemes de dos seminaristes de Vic que ningú no coneixia: Segimon Serrallonga i Antoni Pons. La secció "A la ciutat dels llibres" era ocupada per una nota crítica meua sobre "Entre el coral i l'espiga" de Blai Bonet. (Després vaig saber que aquesta nota havia caigut malament al Principat. Jo hi comentava, considerant-ho un fet positiu, la influència dels poemes castellans del 27 en l'obra d'En Blai. "¿On s'ha vist mai —s'exclamaren— que la poesia castellana influeixi damunt la catalana, i que això sigui bo?" Les meves afirmacions em valgueren, fins i tot, una discreta i paternal amonestació privada de Carles Riba).

No sospitàvem, aquell vespre, que les flors tornarien espines i que l'èxit inicial es convertiria en un fracàs final que podia haver tingut conseqüències ben desagradables per al nostre director i editor. L'aparició de "Raixa" va sorprendre el "Delegado Provincial" i tot seguit el va indignar. Es degué sentir burlat i gairebé ofès a títol personal. Va posar immediatament fil a l'agulla i obrí expedient. Nosaltres havíem demanat permís per publicar "llibres" i en realitat publicàvem una "revista". No teníem autorització de la "Dirección General de Prensa", i, per tant, havíem infringit les "disposiciones vigentes". A més a més, el permís havia estat gestionat directament al Ministeri, amb evident oblit i menyspreu de l'autoritat del "Delegado". Per tant, l'editor responsable mereixia tots els llamps i trons de la justícia franquista. Del seu punt de vista, i considerades objectivament les coses, no li mancava raó.

Mentrestant, el segon quadern, corresponent al signe dels Peixos, havia anat a la impremta. S'obria amb un conte —"Aquells avantguardismes..."— de Llorenç Villalonga; contenia articles de Maurici Serrahima, de Miquel Arbona i de Llorenç Moyà, una narració de Ferran Canyameras, poemes d'Ausiàs March, de Josep Romeu i de Jaume Vidal Alcover, una semblança de Víctor Català per Maria Aurèlia Capmany, una crítica de Joan Bara sobre "Els dies" de Maria Villalonga-me... Però l'expedient del "Delegado" havia anat endavant i aquest segon quadern, imprès i del tot enllestit, ja no es pogué posar a la venda. En Moll, a la desesperada, féu encara una darrera temptativa destapant les cartes: sí, volíem fer una revista en català, i, per tant, demanàvem, a qui fos, permís per fer-la. A les gestions de Guillem Nadal s'afegiren ara les de Llorenç Villalonga, amic personal de Juan Aparicio, en aquell temps Director General de Premsa. Tot va ésser debades. Sempre recordaré que un capvespre especialment malencòlic, En Manolo Sanchis, amb una cara de set pams, ens donava a llegir la carta que Juan Aparicio havia escrit a Llorenç Villalonga assabentant-lo que el criteri oficial era de no permetre sota cap pretext una publicació periòdica en català i que, en aquesta llengua, només podien editar-se llibres. L'aventura, doncs, acabava com la processó de la moixeta, i la nostra estimada "Raixa" esdevenia un albat.

En Moll es va defensar com va poder en el famós expedient i crec que aquest es va cloure sense conseqüències massa greus. Encara va tenir, En Moll, un gest d'honoradesa professional. "Raixa" havia estat, quant a col·laboració, subscripció i difusió, un èxit absolut. Els subscriptors havien pagat, emperò, sis quaderns i només n'havien rebut un. Fou aleshores quan va decidir de publicar, amb l'abundós material que hi havia arreplegat, un volum titulat "Raixa. Miscel·lània de literatura catalana", que recollia el primer quadern juntament amb els altres cinc que ja no havien pogut sortir a la llum pública. Aquest volum, autoritzat sense cap entrebanc, va ésser servit gratuïtament als subscriptors de la revista, restant així cancel·lat, amb honor i fins i tot amb glòria, l'episodi.

Fullejant "Raixa. Miscel·lània de literatura catalana", el lector de 1981 pot adonar-se del que hauria significat, en el començament dels anys cinquanta, aquella mena d'empresa fol·la —lul·liament fol·la— nascuda de l'optimisme impenitent de Manuel Sanchis Guarner, del seny i de la voluntat de servei de Francesc de B. Moll, i de l'ingenu activisme d'aquella colla de poetets que en aquell temps érem anomenats "els joves". En aqueixes pàgines, el lector de 1981 trobarà, a més dels ja esmentats, els noms de Pere Bohigas, de Joan Fuster, de Guillem Colom, de Manuel de Pedrol, de Pere Calders, d'Agustí Bartra, de Xavier Benguerel, de J.V. Foix... Els noms capdavaners d'una literatura en lluita cap a l'alba nova. L'hora de la llibertat, però, no havia sonat encara als nostres rellotges.

(1) "Aplec", en efecte, es va arribar a publicar. En va sortir un sol número i morí, sembla, de la mateixa mort que "Raixa".

(2) Tanmateix, no han tingut aquests escriptors els creadors de l'actual revista "Randa".

LLENGUATGE

A L'ENTORN DE BILINGÜISMES

El cas del Paraguai

per Joan Melià

Notícia de Bartomeu Melià

Bartomeu Melià (Porreres, 1932), jesuïta doctorat per la Universitat d'Estrasburg amb la tesi "La création d'un langage chrétien dans les Réductions des Guaraní au Paraguay" (1969), és autor d'una gramàtica guaraní professor a la Universitat Catòlica de La Asunción entre 1969 i 1976, director d'una revista d'antropologia i lingüística a la mateixa ciutat. El 1976 fou expulsat del país pel govern dictatorial amb diverses acusacions relacionades amb la denúncia que féu de la repressió soferta per diverses tribus guaranís (El llibre "La agonía de los Aché-Guayakí" —1973— n'és un bon exemple). És autor de diversos estudis sobre llengua i literatura guaraní i sobre aspectes antropològics d'altres pobles indígenes; ha publicat una edició crítica de la primera gramàtica guaraní que es coneix. És vice-president de l'Acadèmia de la Llengua Guaraní del Paraguai i, amb l'escriptor Augusto Roa Bastos, ha publicat alguns treballs sobre la cultura popular llatinoamericana.

Després de la seva expulsió, va passar al Brasil i des del 1978 conviu amb els "salumá", tribu recentment descoberta, a 1.200 quilòmetres de la capital de l'estat de Mato-Grosso.

La definició científica del concepte "bilingüisme" ofereix moltes dificultats als lingüistes. Prova d'això és que, des de diversos indrets, s'ha intentat limitar-lo sense que, fins ara, s'hagi arribat a una formulació plenament satisfactòria.

A pesar de la insuficiència, en molts de països on la llengua pròpia entra en contacte amb una altra i, a poc a poc, és arraconada i gradualment reemplaçada, les forces polítiques i socials dominants (parlants, quasi sempre, de la llengua en expansió) oficialitzen amb sorprenent facilitat el terme "bilingüisme" en una acceptació que ja han fet tòpica i que serveix per a camuflar el "conflicte" que resulta d'aquell contacte i per a neutralitzar les tensions de tot tipus que en podrien derivar.

Amb aquest ús del mot "bilingüisme" es mitifica la situació en què es troba una societat o grup social dins els quals s'utilitzen dues llengües. Aquesta situació és presentada per la classe dominant com a condició avantatjosa per als qui la sofreixen i per això, diuen, pretenen reforçar-la. Els esforços per a fer perdurar aquest "bilingüisme" sempre solen traduir-se, únicament, en oligacions envers la llengua invasora.

L'estudi de la situació lingüística en societats que, com la nostra, han estat qualificades de "bilingües" pot ajudar-nos a entendre'n millor certs aspectes.

El Paraguai és un país que tradicionalment s'ha presentat com a societat bilingüe, en el sentit que acabam d'assenyalar, i aquesta adjectivació ha estat acceptada, moltes vegades, pels seus habitants amb orgull i també per alguns lingüistes ("A unique pattern of bilingualism on a national scale in the world" deia Fergusson comentant un treball de José Pedro Rona) i ha esdevingut un tòpic en la literatura lingüística encara que n'hi hagi haguts que han matissat l'afirmació (Fishman, per exemple, el 1967 ja el citava com a exemple de bilingüisme diglòssic).

En aquest país, gràcies a la poca immigració colonial espanyola, la major part de la població va continuar essent indígena i, per això, avui quasi la totalitat dels seus habitants parla guaraní mentre que el castellà és parlat únicament per un

poc més de la meitat. Malgrat aquesta situació, en lloc de reconèixer-hi la dominança del guaraní, tot i fent constar l'extensió del castellà, s'hi declara, com hem vist, l'existència d'un bilingüisme nacional.

La idea de "societat bilingüe" ha estat potenciada per la classe dominant, naturalment, interessada de mantenir la situació lingüística que els afavoreix el predomini polític i social. En aquest sentit la imatge d'un Paraguai bilingüe ha estat constantment presentada —sobretot a observadors estrangers— per molts informants paraguaians "cultes".

Dins aquesta voluntat "bilingüista" s'ha arribat a dir coses com: "El Paraguay es un país bilingüe y lo seguirá siendo por los siglos de los siglos" (Jover Peralta i T. Osuna, "Diccionario Guaraní-Español y Español-Guaraní", 1950).

Un testimoni de primera línia sobre la situació lingüística en aquest país, ens l'ofereix en el següent interviu l'antropòleg i lingüista Bartomeu Melià.

Pregunta.— El contacte entre la llengua guaraní i el castellà, com es resol al Paraguai? Què s'amaga darrera la declaració de "bilingüisme nacional"?

Resposta.— Al Paraguai l'anomenat bilingüisme és un engany. Si bé la Constitució reconeix com a llengües "nacionals" el guaraní i el castellà, només aquesta darrera és l'oficial. És que es fa a la Constitució és una espècie de reconeixement nacional-folklorista.

Les conseqüències d'aquesta situació són diverses. Després d'un període d'èsser perseguida o menyspreada una llengua, sorgeix, a vegades, un moviment reivindicatiu que pot resultar perillós si és de tipus folkloric. Darrerament, al Paraguai, s'ha posat de moda que les "senyores" de la burgesia, que no havien sabut mai una paraula de guaraní i que el consideraven propi de criades i camperoles, estudiïn guaraní.

D'altra banda, un perill per al guaraní, a part de la folklorització, és l'existència d'una tendència que recorre a un guaraní excessivament "purista", la qual cosa és bona si hi ha una forta vitalitat pròpia. No és la paraula estrangera el que destrueix la llengua, sinó que la llengua es destrueix quan no s'hi crea nova cultura i això només és possible amb la llengua del present. Una

bona prova d'això que dic és que els més "puristes" no escriuen una paraula, no creen una poesia, un conte o un relat i, en canvi, es passen anys i anys discutint sobre ortografia.

A Amèrica he sentit a dir que quan el dimoni vol eliminar una llengua, hi envia especialistes en ortografia. És important, evidentment, l'ortografia; però, aquesta, no ha de frenar l'evolució de la vida de la llengua. Caminar és important, si les croses són de fusta, d'alumini o de llautó és un fet bastant secundari. Parl de croses perquè, en aquest aspecte, el guaraní va mig coix.

P.— A quins ambients la vitalitat del guaraní és més forta?

R.— El guaraní té vitalitat, sobretot, com a llengua rural. Però, al mateix temps que s'està operant una desruralització i una concentració humana a les ciutats, hi ha una gran extensió del Paraguai rural que és envaït pel Brasil. Aquests dos fets són els que ataquen la llengua pel punt més vulnerable. Els actuals moviments podrien acabar amb la llengua o deixar-la com a residu folkloric.

A les ciutats, fins fa molt poc temps, es parlava molt el guaraní. Hi havia barris sencers, formats en pocs anys, de gent que procedia del camp, on s'havia creat una espècie de "ruralitat urbana". Eren els pobles que vivien a la vora de la Ciutat.

Els fills d'aquests immigrants solen mantenir el guaraní, però després es dona el fenomen d'un gran contagi del castellà, a causa de no tenir ensenyament en guaraní. Evidentment, el fet contrari també succeeix i en molts de casos es formulen expressions guaranís amb paraules castellanes.

Per a Bartomeu Melià, ni la noció de bilingüisme ni la de diglòssia expliquen certs aspectes de la realitat lingüística del Paraguai. Tant una noció com l'altra, pressuposen dues llengües abstractes que entren en contacte des d'un estat preexistent als mateixos parlants i, en parlar del Paraguai, recorrent al guaraní i al castellà com a dues llengües totalment separades és recórrer, en certa manera, a abstraccions. A causa d'això, ell explica la situació lingüística del Paraguai recorren a la noció de la tercera llengua ("Bilingüismo y tercera lengua en el Paraguay", La Asunción, 1975).

El castellà, que contínuament ha rebut influències del guaraní, té com a punt de referència el castellà de la Península; mentrestant, el guaraní no té referència possible a cap llengua normativitzada i és per això que la "tercera llengua" es forma en perjudici del guaraní.

No es pot xerrar ni de castellà ni de guaraní, segons B. Melià, sinó de castellà paraguaià i de guaraní paraguaià i, en realitat, en lloc d'haver-hi una separació clara, no hi ha més que un continuum sincrònicament gradual i diacrònicament tendencial que va de l'una a l'altra, el qual seria la tercera llengua ("jopará" en guaraní).

A aquesta idea, s'hi arriba si no es parteix del pressupòsit de l'existència de dues llengües, sinó quan es parteix d'allò que es pot escoltar al Paraguai.

P.— De quina manera es reflecteixen les diferències d'ús per l'edat, el sexe i la classe social?

R.— Naturalment en el contacte entre aquestes dues llengües es donen totes les regles de la diglòssia. En les societats on la dona, d'un mode o altre, és més localitzada dins el context de ruralitat i domesticitat, el qual té menys intercanvi amb el món tecnològic, aquella conserva més la llengua. Les persones d'edat, també.

Els nins parlen més la seva llengua quan encara no van a escola. Quan hi arriben comencen a aprendre el castellà i hi aprenen, també, a odiar y menysprear la seva llengua. Fins no fa molt, hi ha hagut escoles on pegaven i castigaven els nins que hi parlaven en guaraní i els tractaven de "guarangos" o "indis", encara que, en bastants de casos, el mestre no sabés molt bé el castellà.

Un altre aspecte a tenir en compte és que els qui són considerats bilingües utilitzen el guaraní en tot allò que és col·loquial, familiar, domèstic, en les bromes, els acudits, etc. Aquestes mateixes persones quan surten al carrer i troben una persona amb la qual tenen poca amistat hi parlen en castellà, igual que en determinades oficines, etc.

Els comerços, precisament per a atreure el client, sovint utilitzen el guaraní.

Tot això té molt a veure, també, amb els camps semàntics. En molts de casos és la llengua qui tria el parlant en lloc de ser el parlant l'elector.

Es dona el cas curiós que gent que aparentment havia deixat d'ésser guaraníparlant, quan arriben a una certa edat, tornen usar aquesta llengua. Això, emperò, no vol dir que la situació del guaraní deixi d'ésser alarmant.

P.— Com es produeix el pas del monolingüe guaraní al dit "bilingüisme"?

R.— Hi ha tres situacions que tipifiquen el pas al "bilingüisme": a) El sojorn temporal a la ciutat fent d'obrer, criada, etc.; b) L'escola; c) El servei militar (En aquest cas el contacte amb el castellà gairebé només es realitza a través dels superiors ja que els joves de classes altes —castellanoparlants— pagant una quantitat són eximits del servei o, com a estudiants, en fan un d'especial. A causa d'aquest fet els soldats són, generalment, guaranís).

P.— Quina actitud té la classe política davant la coexistència de les dues llengües?

R.— El govern fins ara ha afavorit el vessant folkloric del guaraní perquè l'interessa mantenir la funció que té d'afirmació romàntica de la nacionalitat paraguaina, la qual sempre ha estat molt atacada pels estats veïns. El guaraní ha estat sempre una bandera nacionalista, en aquest sentit. Fins i tot aquest govern dictatorial, molt venut als interessos estrangers, manifesta estar a favor del guaraní i l'utilitza com a mampara sense deixar de mantenir-lo

en el terreny de la simpatia folklorica ni arribar mai a otorgar-li el suport necessari per a la normalització.

Una política en aquest sentit hauria d'ésser una política revolucionària a favor dels camperols i, naturalment, aquest govern no la té.

P.— Quin espai ocupa el guaraní en els mitjans de comunicació?

R.— No hi ha cap diari en guaraní. N'hi ha alguns de gran tiratge que, de tant en tant, hi publiquen alguna columna.

Moltes emissores de ràdio a més de difondre cançons en guaraní, hi donen notícies i hi fan anuncis (el pes demogràfic dels parlants guaranís obliga a fer-ho). Com a nota curiosa i exemple, es pot dir que la Coca-Cola s'anuncia en guaraní, en un guaraní puríssim, de laboratori.

En la televisió, a vegades, es fan algunes emissions en guaraní. En cap cas no abandona, no obstant, el terreny folkloritzant.

P.— I dins l'ensenyament?

R.— Malgrat que moltíssims nins arriben a l'escola sense saber gens de castellà, no s'ha fet cap intent seriós de començar l'alfabetització dels infants a partir de la llengua materna. El "Ministerio de Educación y Culto" sempre ha elaborat els seus programes d'instrucció al marge de la realitat lingüística.

A l'ensenyament secundari, de forma esporàdica, s'han fet provatures mal programades, amb professors molt poc preparats, sense textos, les quals no han estat més que una pèrdua de temps. Mentre a la llengua castellana, dins aquest nivell, hi dediquen fins a sis hores a la setmana, al guaraní, i no a tots els col·legis, n'hi dediquen una. Curiosament i sempre dins aquests límits, s'atén millor la llengua autòctona en els col·legis privats (religiosos o d'institucions estrangeres) que en els nacionals.

D'altra banda, l'ensenyament oficial en guaraní és totalment inexistent.

Si el Ministeri d'Educació no fa res per dur el guaraní a les escoles, en canvi subvenciona un institut de llengua guaraní que dona cursos i que té una emissió per la televisió.

A la Universitat Nacional, aquest institut dona una espècie de llicenciatura en guaraní. Ara bé, la llengua que s'hi ensenya és una llengua excessivament acadèmica, arcaica, mancada de vida...

(Cont. pàg. 7)

1962. IDIOMA QUE PARLA HABITUALMENT A LA LLAR LA POBLACIO DE TRES ANYS I MES, PER SEXE Y GRUPS D'EDAT

Grups d'edat i sexe	Total	Unicament castellà	Unicament castellà	Castella i guaraní	Altres idiomes
De 3 a 4 anys	Homes 65.087 Dones 62.416	4.890 4.960	44.891 42.353	14.256 14.104	1.050 999
De 5 a 14 anys	Homes 267.516 Dones 255.288	11.615 13.048	138.151 123.809	112.946 113.965	4.804 4.466
De 15 a 44 anys	Homes 345.436 Dones 372.887	10.919 15.976	124.244 135.211	202.041 213.985	8.232 7.715
De 45 a 64 anys	Homes 90.490 Dones 104.558	3.526 4.018	36.596 51.132	47.197 46.623	3.171 2.785
De 65 i més anys	Homes 31.174 Dones 39.553	1.240 1.290	15.590 24.528	13.284 12.975	1.060 940
Edat no inform.	Homes 155 Dones 127	22 12	20 13	110 98	3 4
TOTAL.....	1.634.687	71.516	736.538	791.404	35.229

Font: Dirección General de Estadística y Censos
Ref.: Censo de Población y Vivienda 1962 (1966)

(Del llibre "Bilingüismo y tercera lengua en el Paraguay"; Asunción, 1975)

El darrer cens de població fet al Paraguai és de 1972, però no hi va figurar la pregunta sobre la llengua seguint el consell donat pels nordamericans.

LLENGUATGE

PREMSA EN CATALA A MALLORCA:
NI UTOPIA NI POSSIBILITAT

per Josep Rosselló

Es possible a Mallorca una premsa en català? Bona pregunta. Sebastià Verd la va introduir en el començament de l'article que publicà en el primer número de "Latitud 39", i intentava donar-hi una resposta des de la seva posició que jo qualificaria d'optimista.

He de dir que, en llegir l'article de Verd, vaig estar temptat de contestar-li, perquè no coincideix en alguns aspectes de la seva tesi. Tanmateix, la dinàmica de la tasca quotidiana, i també les poques ganes que tenc darrerament d'entrar en polèmiques, féu que la resposta es ves ajornada, si no oblida per sempre més.

Però està vist que la meua circumstància orteguiana havia decidit que jo n'havia de parlar, de premsa catalana, premsa en català, a Mallorca. Com a professional de la informació, és una qüestió que em preocupa molt, més que moltes altres, i, per això, no vaig saber dir que no quan Jaume Corbera em demanà la meua participació en una taula rodona sobre mitjans de comunicació i idioma català.

D'aquella taula rodona, de la reflexió sobre l'article de Verd, i d'algunes converses suscitades en els mateixos dies —especialment una, amb Joaquim M. Puyal—, n'he extret algunes idees clares, algunes conclusions. La

meua posició enfront de la qüestió em sembla, i no m'estic de dir-ho, realista, tot i que algú pugui considerar-la excessivament pessimista, o fins i tot derrotista: algú em va "acusar" veladament de ploroner, de dedicar-me només a proclamar allò de "... i mirau que hi estam de fotuts", en comptes de fer qualche cosa per tal de millorar la situació. Bé, vegem algunes consideracions sobre el tema, i ja jutjarem després si la situació no és per a plorar o, si més no, per queixar-se sistemàticament.

LA FAL·LACIA DE
LA NORMALITZACIÓ

"El problema de la existència d'una premsa en català és, doncs, el problema de la manca de normalització lingüística a nivell de tota la societat". La citació és de l'esmentat article de Verd. I em sembla la primera qüestió a considerar. És indubtable que la premsa reflecteix, en bona mesura, la situació de la societat en el si de la qual neix i viu: la nostra societat no és una societat normal, lingüísticament i culturalment parlant. La normalització de la llengua és fonamental per a l'existència de premsa en català, tant com ho és, per a aquella, aquesta. Són dos processos que es donen de

forma paral·lela o no es donen.

Estan la nostra societat, la nostra cultura, el nostre idioma en una via decidida de normalització? Jo pens que no. La situació és esgarifadora: les institucions, les persones que avui les ocupen, els poders fàctics pre-autonòmics, els partits polítics en general..., no tenen voluntat ferma de dur el nostre idioma a la plena normalitat.

Des dels poders pre-autonòmics se'ns parla només de bilingüisme, de cooficialitat... Un bilingüisme sempre unilateral, perquè només ens en "beneficiem" els catalans, i no pas els castellano-parlants, que amb una llengua ja en tenen prou; una cooficialitat escalonada, en la qual el català sempre restarà un esglaió més avall que el castellà. Mentrestant, la Conselleria de Cultura continua produint la seva paperassa en castellà, editant publicacions en castellà; en els plens de l'Ajuntament de Ciutat es continua parlant el castellà, es reparteixen circulars i convocatòries en castellà, el funcionariat continua parlant preferentment el castellà... On anam, amb aquestes beaces? Pens jo que a qualsevol lloc, menys a la normalització lingüística.

I, és clar, mentre l'autoritat corresponent mantengui aquests plantejaments, no es

preocuparà gaire de potenciar una premsa en català. De fet no ho fa, i fins i tot se'n despreocupa, com ho demostra la no presència de cap representant de les institucions a, per exemple, la taula rodona que comentava al començament.

DUES ALTERNATIVES
DE SOLUCIÓ, POTSER

Així les coses, quines possibles sortides té la premsa en català? Només n'hi veig dues: el suport institucional, o la iniciativa privada.

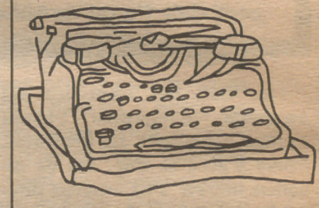
Sebastià Verd parlava d'un projecte periodístic català amb suport institucional, tot servant la seva independència: no me'n fii gaire jo, del suport institucional. Em fa una mica de por, perquè no crec que les fórmules que s'apunten per tal de mantenir la independència sien efectives. I, d'altra banda, ja he dit que l'actitud de les institucions no és gens favorable, a hores d'ara, a la premsa en català. En fets, és clar; que en paraules, en manifestacions i proclames sempre és bo de fer.

I l'empresa privada. En el llibre "Quinze empresaris mallorquins", que Llorenç Capellà publicà en 1975, Pere Serra deia, referint-se a la possibilitat de fer un diari en català a Mallor-

ca, ell que en fa en castellà i fins i tot en anglès: "Tengui en compte, de cara a una publicació en català a Mallorca, que actualment l'habitam de quatre-centes mil a mig milió de persones, de les quals n'hi ha la meitat que parlen malament el mallorquí, mentre que l'altra meitat parla el castellà. Des d'un punt de vista empresarial, ¿per quines raons he de fer un diari que no el pugui llegir la meitat de la població? Es absurd, ho compregui...".

L'argument de l'empresari periodístic és aplanador. Cal entendre la seva posició. Jo l'entenc, tot i que no hi estic d'acord. Per a l'empresari, el diari és fonamentalment un producte, i li ha de cercar el màxim benefici: no pot, ni vol, permetre's el luxe de renunciar a la meitat del potencial lector.

Es clar que això és així perquè l'empresari no creu, encara, que el català sia una eina de treball adequada, una eina competitiva enfront del castellà... I aquest és el seu error fonamental. El català, amb tot i les malifetes a què ha estat sotmès, és un idioma perfectament útil en el món del periodisme; i s'ha de dir ben clar que un diari català, com a tal diari, sia millor que un altre en castellà, es vendrà més que aquest darrer. Es un problema de qualitat del

producte, no de l'idioma en què es presenta. I proves d'això ja n'hi ha, al Principat, en camps com la ràdio o la televisió. A elles em remet.

La cosa s'ha allargat. Però em sembla haver apuntat el que en pens, de tot això de la premsa en català. El debat sobre la qüestió em sembla important i cal que resti obert. I que tothom que n'és afectat, d'una o altra manera, hi digui la seva. Començant pels polítics i els empresaris, que fins ara callen.

UN PETIT EXEMPLE

per Josep A. Grimalt

Els lectors que han seguit les meves col·laboracions en aquesta revista i han tengut l'amabilitat de parlar-me'n, em diuen que hauria de posar exemples per il·lustrar la doctrina; exemples trets dels prosistes mallorquins actuals. Tenen molta de raó i aquesta era la meua intenció de tot d'una: triar unes quantes mostres representatives de les distintes solucions que els nostres escriptors han donat al problema de la llengua literària i sometre-les a examen.

Però és el cas que, quan em vaig traçar el pla general d'aquesta sèrie, passàvem per un període d'ill·lusió. Per no citar més que una dada, al Teatre Principal acabaven de presentar la versió escènica de "Mort de dama". El vespre de l'estrena (ara no puc recordar si va esser en els parlaments d'homenatge a l'autor, Llorenç Villalonga, o després, a unes copes amb els actors), el President Albertí va dir que aquella vetllada significava l'inici d'una etapa de normalització de la nostra llengua i de la nostra cultura. Jo, des d'un racó, escoltava aquelles paraules fent el llàgrimó, talment un padrí que escolta la poesia de Nadal dita pel netet, i vaig esser tan bajoca que les me vaig creure.

Però després varen venir els successos que tots sabeu: 23 de febrer, involució, harmonització, manifestos, "som bilingües"

i tot l'enfilall d'emperons que de cada dia ens revelen més a les clares que la política practicada actualment no conduirà la nostra llengua i la nostra cultura a la normalització, sinó que, al contrari, legalitzarà la anormalitat. La llengua catalana continua en estat de guerra, no ha sortit de la llarga etapa de lluita desesperada per la supervivència. Un govern central que de cada dia dissimula més poc la seva hostilitat, unes institucions autonòmiques ambigües, uns mitjans de comunicació tancats, quan no adversos, una ensenyança escatimada i, el mal més trist de tots, un sentiment d'autodi en la massa de la població, són factors que em fan vacillar a l'hora de convocar a judici ningú que faci una aportació, per minsa que sia, encaminada a donar vida a la llengua. Davant una situació tan desfavorable, un sent escrúpols de jutjar la feina dels nostres escriptors amb els criteris que pertocaria aplicar en una situació normal. Si amb tants de contraris, ells encara opten pel català, contra vent i tempesta, demostren una fe commovedora en la llengua que desarma el crític més sever. D'altra banda, consider molt perjudicial la tàctica d'alguns dels més conspicus, enaltidors de qualsevol producte, només pel fet d'esser escrit en català. La situació de la llengua és greu, però no crec que mai aconselli faltar descarada-

ment a la veritat i atribuir al llenguatge de tal o tal escriptor determinades virtuts quan ostenta escandalosament els vicis oposats.

Què hem de fer, doncs? Jo optaré per una solució de compromís: deixaré tranquils els escriptors mallorquins, per ara; però això no m'impedirà posar un exemple d'aquesta incoherència que en els articles anteriors vaig denunciar, tan corrent avui en dia. Considerarem un text molt breu. No és obra de cap literat, per més que no desdiuria de tants de llibres com ara podem llegir. Es tracta d'un eslògan publicitari d'una coneguda entitat bancària. Literalment diu: "Al servei des poble balear".

Des de l'òptica de la normativa fabrística, la frase és inatacable. A tot estirar, podríem discutir si pertocava escriure "d'es" (amb apòstrof); però tractant-se d'un punt no decidit per l'autoritat competent, hem d'acceptar la contracció "des" sense apostrofar. (1) Per tant, no la podríem desaprovar en nom de cap regla gramatical imperativa. Però la combinació de formes que presenta impedeix esbrinar per quina modalitat de llenguatge es va decidir, qui en fou redactor. Vegem-ho.

Es evident que no respon al mallorquí parlat d'ara. Avui qualsevol mallorquí (llevat que fos de Pollença) diria: "An es servi-

ci d'es poble balear", fórmula perfectament admissible, si efectivament l'autor ha volgut donar-li un to familiar. Qualcú objectarà que el Diccionari oficial encara no du incorporat el substantiu "servici", tot i que registra l'adjectiu "servicial" i l'adverbi "servicialment"; però aquell mot és ben lícit en català. Segons el diccionari Alcover-Moll és un llatíisme (no un castellanisme) que ja apareix documentat al segle XI. El trobam a textos de Ramon Llull i de Jaume I, i al Cant de la Sibilla. Si el redactor de l'eslògan volia esser fidel al mallorquí parlat, l'havia d'emprar sense vacil·lació i evitar la forma "servei", insòlita en el nostre parlar de cada dia.

Si, en canvi, es volia ajustar rigorosament a la modalitat literària estricta, com ho fa sospitar de primer la combinació "al servei", havia d'haver escrit "del poble" i no "des poble", ajuntant arbitràriament els dos articles.

¿Em trobareu massa rigorós si consider aquest i altres exemples consemblants com a mostres d'una manca d'orientació elemental?

(1) La "Gramàtica catalana" i el "Promptuari d'ortografia" del professor F. de B. Moll recomanen les contraccions apostrofades: a's, d'es, p'es, etc.

ARTS PLASTIQUES

L'ART CONTRA L'UNIFORMISME

per Pere Font

Són molts els qui hem intuït, o ens hem adonat, encara que sense formular-nos ho d'una manera prou sistemàtica, com ho farien N. Postman i Ch. Weingartner —recordem l'Ensenyança com activitat crítica—, que qualsevol matèria d'estudi és, de fet, un llenguatge, un llenguatge especial. Efectivament, la física és un llenguatge, com ho és la filosofia o ho és la matemàtica: "llenguatges-fines" per a copsar el que, a l'exterior de nosaltres, batega en un tot vivent i flamejant. Llenguatges, per tant, que suposen unes maneres peculiars d'interpretar el món. D'ordenar-lo i veure'l també.

Però avui ens hem sentit esperonejats a plantejar-nos diverses qüestions en torn del fet artístic, en torn de l'art: un altre llenguatge, és clar. Una altra "finestra", i també potser qualque cosa més que una altra claraboia cap a l'exterior.

De bell antuvi tenim la certesa que ens trobarem en un gran conflicte si volem aclarir-nos respecte al que s'entén per art. No tots, i sovint ni de prop fer-hi, encertem a concebre d'una mateixa, ni tan sols parescuda, manera el fet artístic. Ara, però, no és el nostre propòsit cercar definicions adequades, ni tampoc no ens fan massa falta. Però amb el que molts sí que estarem d'acord serà en el fet que més que un llenguatge artístic el que realment es donen són "llenguatges" artístics. I, almenys en el que també en gran manera coincidirem serà en què entre aquests llenguatges de l'art i el de la ciència, hi ha més que remarcables diferències. Dels uns a l'altre s'hi interposa un sender-pont que delimita dues regions: una suposa un tipus d'expressió eminentment connotativa, ambigua, particular i fins i tot il·lògica en l'establiment de relacions semàntiques; una altra, la de la ciència, manifesta una classe d'expressió denotativa, inequívoca, precisa, en gran mesura de validesa universal i més o menys formalitzada. No cal tampoc assenyalar que els objectius de sengles llenguatges són relativament distants. Al llenguatge artístic (o a un "idioma" artístic qualsevol, potser millor) li importa engospar unes realitats particulars. O generals, però en gran mesura filtrades per la xarxa de la subjectivitat de l'artista emissor. En tots dos casos aquestes "realitats" estaran caracteritzades per la seva condició de vivències. Vivències val a dir que individuals, sintètiques i intuïtives. Aquest mateix objectiu del llenguatge artístic ja, de bon principi, modela la seva pròpia forma d'expressió, que fugirà, en conseqüència, del que s'articula com a convencional, analític i estructurat. Adonem-nos, per tant, del caràcter no-cartesià de l'expressió artística, o, si voleu,

d'un gran sector d'aquest tipus d'expressió.

Tornant al que dèiem al principi, els llenguatges són per copsar les realitats que ens envolten. Són com finestres. També podríem afegir que les pròpies peculiaritats intrínseques dels llenguatges ens informen per elles mateixes. De passada podríem repetir ara allò del macluhanà "el medi és el missatge". ¿Quin missatge ens comunica de per sí el propi llenguatge artístic? Senzillament, el d'una llampant rèplica a tota concepció pragmàtica, uniformitzadora, controladora de l'existir. L'art presenta la follia particularitzadora front a la raó

de replantejar-nos si són, en definitiva, tan "pregmàtics" com es suposa.

Molt bé ens ha assenyalat Alvin Toffler el parany, el gran parany que ens atrapa: uniformació de mercaderies, de treball, d'horaris, d'escalles de salaris, de missatges o imatges, d'educació, de festes, pesos i mesures, diners i preus: I tot centralitzat i altament especialitzat, fins en la "fabricació" de decrets, lleis, reglamentacions i normes. Així, és clar, ens allunyarem dels particularismes "perillosos", anul·lant les "enganyadores" diferències. Mitjans de comunicació, carreteres, autopistes, televisions, ràdios, ens con-

trebanca de la quadrícula racionalista i productora. Ni cal tan sols afegir on anam a parar per aquest camí: a la mort de l'home? Ens molesten, sembla, les seves passions, obsessions, irracionabilitats, sempre particulars i, per tant, amb reaccions desconcertants. Vaja, que entronitzarem (per "pragmatisme"!) el robot i la màquina.

Que com podem reaccionar —si és possible la reacció, puntualitzarà qualcú— front a aquests corrents que semblen atemptar contra la vida mateixa? Tenim confiança que la vida imposarà altre cop les seves lleis, ens les imposarà vulguem o no

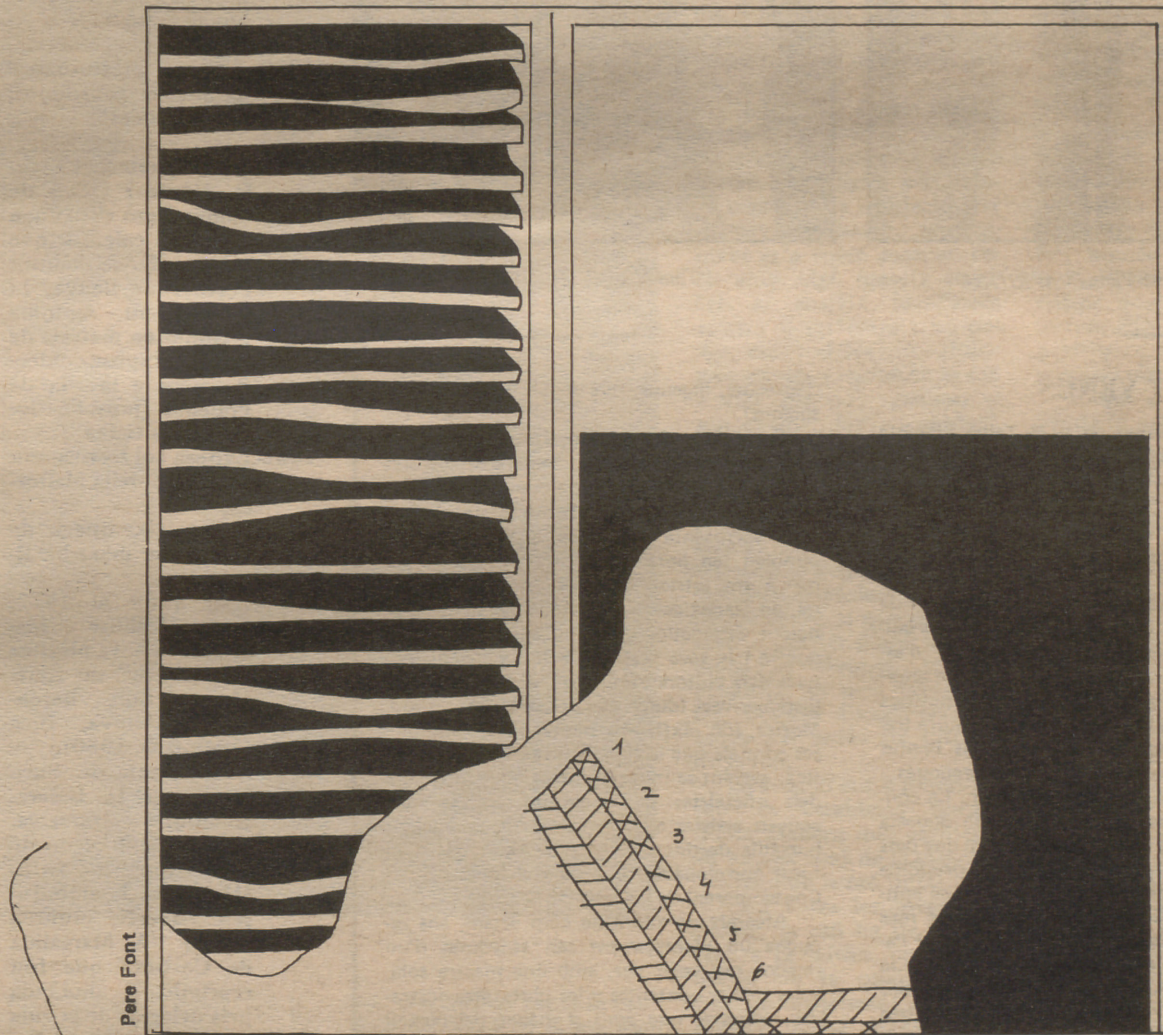
malaltia mental, la delinqüència, l'escissió generacional. Davant el que anam exposant, voldríem aclarir de pas que, tot i això, no creim que es tracti d'apartar-nos de la ciència, sinó de buscar una viabilitat dins d'ella i d'evitar el seu maridatge amb el que és essencialment inhumà, abstracte, uniformador i el d'evitar, en definitiva, —i tornam a alludir Paul Goodman— la seva essència de "carn i ungla del Poder".

Ens cal recuperar allò que Fernando Savater en diu "la penetració dels sentits" que ens han arravatat. L'art pot ésser un estri de lluita. Sobretot si és fruit

només el repeteix i crea soroll".

Així, amb el mode d'expressió artístic, resultat en gran manera d'un caos individual de formes i vivències, ens presentarem front a la sistematització analítica i formal, amb una vitalitat pletòrica que serà la més clara mostra de la nostra afirmació vital, capaç de contribuir a la transformació psíquica de l'home, atrapat entre les coordenades lògiques del número i la xifra.

Possiblement així s'ajudarà a la creació d'una nova cultura, en la qual —segons Theodore Roszak— "les facultats no intel·lectives de la personalitat— les que

universalitzadora. I aquí està, segons el nostre parer, la importància del llenguatge artístic en el món actual, cada cop més a prop, en segons quins indrets, dels repudiats models presentats pels Huxleys o Orwells. L'art en si ja és un estri contra tot tipus d'opressió centralitzadora - uniformista - pragmàtica, tan sovint en íntima relació amb les institucions de la revolució industrial, institucions establertes al món burguès, però d'igual o pitjor manera també als "paradissos" dels grans controls de l'Est.

L'art per ell mateix, repetim, (i suposam que no cal subratllar que en referim a l'art creatiu i no a l'art—no més producte de venda comercial) és una eina contra els codis i principis d'una civilització que ens imposa "uniformismes" de cara a "pragmatismes" que a la llarga (o a la curta?) haurem

necten amb les centrals de poder, i el món s'ha anat reduint efectivament a una simple aldea, com afirmen Macluhan. Però cal preguntar-nos si només per a bé. Creim que ofegant cada cop més —que en som de particularment sensibles a aquest fet els membres de cultures minoritàries!— les peculiaritats (dels vestits, dels menjars, dels hàbits, de les reaccions, de les relacions,...). Quina arma, per exemple, la producció cinematogràfica-televisiva ianqui! I anam veient que tot això ocorre en contra de la realitat natural més obvia: la biosfera és precisament ordre desordenat, niu de goig i de diferències vivificadores.

Ens demanam si a poc a poc també la uniformització implicarà també els aspectes psíquics. O els ideològics. Sens dubte seria el que més convendria, el més "pràctic", per a la consecució sense en-

vulguem. Però altra vegada volem ressaltar que l'expressió de l'art és, des de la seva perspectiva, quelcom així com un antídote, amb indiscutible poder curatiu. Representa —atenint-nos a la seva naturalesa— un enllaç vers l'espontaneïtat del nin, del primitiu, dels amants, de l'home-home. Un mitjà, en definitiva, de revitalització de l'energia orgànica paralitzada, com si d'una tècnica terapèutica de les teories psiquiàtriques Gestalt si fa no fa es tractàs. Això aquí, a la societat burgesa occidental, i també com abans afirmàvem, a l'Est, on com diria Theodore Roszak és obsesiva "la recerca incessant de l'eficiència, l'ordre i el més complet control racional".

Paul Goodman prou bé ens ha indicat que la creació de condicions "deshumanitzadores" ens porta a l'alienació, l'anomia, la

del plaer i la llibertat, i no en parlem si el llenguatge artístic està carregat de capacitat innovadora i experimental. Sens dubte que en els vells camins podrem trobar elements per neocodificar originalitats encisadores, sempre i quan els resultats "diferenciats" tinguin prou rellevància. Per això no repudiam res que honestament intenti l'expressivitat genuïna. Però, potser sobretot, en l'art que reelabora constantment (sense narcisismes esnobistes, és clar) els seus propis codis, trobarem tresors novells. En un sentit o altre, tanmateix, tota obra artística vàlida suposa un ús peculiar del sistema lingüístic social. Encertadament Norbert Wiener ressalta que "hi ha més comunicació en un poema de Keats que en un informe científic, ja que el poema modifica el codi, mentre que l'informe

neixen del món de la imaginació i la fantasia i de l'experiència de la comunió humana— siguin els nous àrbitres de la bondat i del que és bo, de la veritat i la bellesa".

Volem, per tant, l'art a la manera com ens predica Herbert Read, l'art que preserva dins de nosaltres la penetració i el goig de l'ull innocent, com quan érem nins. Art com una pedagogia per a redescobrir-nos l'espontaneïtat perduda a paradissos remots que ens han volgut amagar en l'oblit. On cadascú era únic i irrepetible.

El llenguatge artístic ens són, per tant, una imperiosa necessitat i ara sí que evidentment "pragmàtica": per exemple, contra l'uniformisme. Sols en això pot radicar ja la seva raó d'èsser. O no?

(Juny - 1981)

ARTS PLÀSTIQUES

"PENTINANT VENUS" AL PALAU SOLLERIC

"Latitud 39", que nasqué amb la voluntat d'esser una revista de debat, publica en el present número el material que Bartomeu Cabot, "artista núm. 54", lliurà a l'Ajuntament de la Ciutat de Mallorca amb motiu del convit que se li féu per participar a la Mostra d'Art Actual a Balears, i per esser inclòs dins el catàleg. Aquest material es compon de: 1) Foto de l'obra "Pentinant Venus", tècnica fotogràfica. 2) Foto de l'obra "Two Venus". 3) Foto Personal. 4) Curriculum vitae. 5) Crítica seleccionada per a la seva obra. 6) Lletre a Joan Nadal. La present documentació fou rebutjada perquè, segons paraules del regidor Joan Nadal, "a criteri tanto de la comisió organitzadora como de los servicios jurídicos del Ayuntamiento, no podían ser expuestos porque rozaban la pornografía" (D.M. 28/6/81). Així doncs, el mateix dia 26/6/81, poques hores

per Lluís Maicas

abans de la inauguració oficial de la Mostra —exactament a les 13 hores 20 minuts— Cabot rebia la visita de dos policies motoritzats portadors d'un missatge en el què es palaseva el rebuig. Casualment el mateix matí la premsa anunciava l'acció "Pentinant Venus" al Palau Sollerí.

Incloem, així mateix, el text que, signat per Albertí, Cabot, Maicas i Sastre, membres del Taller Llanàtic, fou distribuït mitjançant una participació de nocces a l'acte d'obertura de La Mostra. Cal

aclarir que cap mitjà de comunicació no ha gosat donar a conèixer aquest material ni tan sols fragmentàriament, donant com sempre als seus lectors una informació parcial i unidireccional.

Volem assabentar a qualsevol lector interessat que és a l'abast de tothom la documentació gràfica (fotografia i vídeo) de "Pentinant Venus" al Palau Sollerí. Encara que el regidor Nadal hagi dit que "los nombres de los componentes del Jurado son un aspecto secundario" (U.H. 10/7/81), recordam que els censors que formaren el "Juzgado" —els quals estranyament no figuren al catàleg de la Mostra, com tampoc hi són els organitzadors— són els següents senyors: Rodríguez Aguilera, Ramis Caubet, Bauzá y Pizá, Rafael Jaume, Ferran Cano, Rafael Amengual, Antoni Coll, López Pinto, Labra, Lluís Castaldo i Antoni Riera (D.M. 21/3/81).

"Pentinant Venus" APRIL 81

"Two Venus" APRIL 81

CURRICULUM VITAE
Bartomeu Cabot i Perelló

9.II.1949 Neix a la Ciutat de Mallorca, fill d'una cabra i un cabró.

1949 Comença a sentir plaer robant pinzells i pintura al seu germà major, i amb ells, els primers contactes sexuals amb cans, moixos, capellans, gallines, cabres i fins i tot bous.

1959

1960 Aprèn a masturbar-se davant el tocadiscos, sona el "beat".

1965

1966 Fa amiguetes a l'Escola d'Arts i Oficis de Palma. Però elles duen tan poca calentor que cal escalfar-se damunt l'estufa de llenya. Li donen un diploma d'Honor en matèria de dibuix. Exposa col·lectivament a la vila de Pollença (juny 66: local de "la Caixa").

1968 Exposa col·lectivament a l'Hotel Melià Mallorca.

1970 No es deixa operar de fimosis per mans bèl·liques.

(Del 1969 al 1977, veure el llibre "Dossier de la nova plàstica a Mallorca" de Lluís Maicas. Edit., Berenguer d'Anoya, Inca (Mallorca), 1980).

1977 Amb Neon de Suro exposa a la Galeria Remont. Warszawa. Polska. Amb Neon de Suro exposa a Costitx (Mallorca) i, amb Josep Albertí, muntan l'acció "A Margalida de Costitx" que fou reprimida i anul·lada pels delegats de la vida de l'Obra Cultural Balear.

1978 Es impedit d'exposar als "50 dies de plàstica a Inca", ja que la tercera exposició del cicle —de Sara Gibert i Steva Terrades— fou reprimida pel director del "Centre Expositores" i "Sa Nostra", tot clausurant el cicle. Amb Neon de Suro exposa a la galeria St. Petris de Lund (Suècia). Amb Neon de Suro exposa a les Setmanes Catalanes de Berlín. Converteix el "Taller Llanàtic" en una casa de prostitució i escàndols. Participa a la publicació titulada "El Correu de Son Coc", amb Albertí, Sastre, Terrón, Vidal (núm. 1).

1979 Participa a "El Correu de Son Coc", núm. 2, amb Albertí, Sastre, Terrón i Mai-

cas. Amb Neon de Suro exposa a "Vitrine" de París. Participa a "El Correu de Son Coc" núm. 3, amb Albertí, Sastre i Maicas. Disseny i construcció vestits de lleopard, de cromos, de bombetes, de pomes fluorescents.

1979 Participa a la revista "Elles sont de Sortie" núm. 7. París. Setembre 79.

1980 Participa a la revista "Elles sont de Sortie" núm. 8. París. Desembre 79.

1980 Exposa a a Metrònom (Barcelona), dins l'exposició de tramesa postal, la correspondència mantinguda amb l'artista parisià Richard Bruno, sota el títol "Convoy des aviateurs / Suicidair". Publica el Neon de Suro núm. 19, "Cadires de cabra".

1981 Enregistrament del primer vídeo del "Taller Llanàtic" intitulat "Bataille pour l'érotisme" (29.I.1981), sistema Betamax 43 m. Fet amb Albertí, Maicas i Sastre. Participa a "El Correu de Son Coc" núm. 4 Sastre, Maicas, Albertí. Amb Neon de Suro exposa a Centro Lavoro Arte de Milà

Bartomeu Cabot

(Italia). Darrerament ha tingut una experiència amb un gigolo argelí. Li manquen encara conèixer negres i xinesos. La seva obra es troba a totes les cases de sexe d'arreu del món (Xangai, Hong Kong, New York, San Francisco, París, etc.).

PENTINANT VENUS

Dia 16 d'octubre de 1976 Taller Llanàtic enterrava el cadàver de la plàstica franquista al Saló de Otoño del Casal Balaguer de Palma.

Avui, cinc anys després, la primera Mostra d'Arts plàstiques a Balears, organitzada per l'Ajuntament de Ciutat, ens fa sospitar que ens trobam davant el perllongament del tuf de mort. Dir, clar i llampant, que la política cultural desenvolupada per l'Ajuntament d'esquerres s'ha caracteritzat per la manca d'alternatives coherents i enfrontades a la política anterior quant a la plàstica i a la literatura (recordau la renovellada seducció dels Premis Ciutat de Palma envers les primerenques... i altres), no és dir res de l'altre món. La confusió i la manca de rigor trempen aquesta gastronomia. No debades ens trobam que dins el comitè de selecció de la Mostra —presidida pel regidor socialista Joan Nadal— hi ha antigues deixalles lligades a les institucions més bajoques del miocèn, com Bauçà i Pizà i Perelló Paradelo, assessorats sexualment per la bleda U.A.P.C.A.B. (Unió d'Artistes Plàstics Contemporanis Associats de Balears) i altres llisses que menjquen als emissaris de la cultura burocràtica.

La pròpia organització d'aquesta mostra ens indica on arriba la concepció cultural que palesen els cervells més brillants de l'Ajuntament. Així, doncs, ens trobam que aquesta mostra no satisfà les veritables necessitats de proporcionar una difusió exhaustiva de les distintes opcions estètiques que practiquen els plàstics de les Illes. Tot al contrari, els criteris, els mètodes i els mitjans emprats ens demostren que només s'ha tengut en compte la voluntat de justificar un càrrec i d'emmudir, a la vegada, les tímides veus que denunciaven la marginació de la qual eren objecte els plàstics illencs per part de les seves institucions. Al capdevall es tracta de la incapacitat més flagrant per part de la burocràcia de dir sense definir, de canalitzar sense encetar... (Esperau

d'asseguts, ingenus, que teniu fe en les institucions).

Quedi ben clar que nosaltres no representem ningú tret de nosaltres mateixos. Postures com la del pitecantropus erectus, Gaspar Sabater, que un dia fou embetumat amb la medalla sacrosanta d'Alfonso X El Sabio, ens semblen tan horripilants com les que responen a una estricta òptica d'estratègia electoral, en aquest cas capitanejada per la dreta de boicot sistemàtic contra un ajuntament d'esquerra i la seva gestió. Les potadetes histèriques dels pintors ofesos per no figurar dins la llista/carrusel (diuen que preparen una contra-Mostra, idè així!) ens semblen tan llaquimosos com els que obliden tota reflexió autocrítica, aventint-se miserablement a les moxaines dels oficinistes de la cultura. Es clar que aquests artistes ensumen properes operacions bursàtils destinades a vitrines sanitàries d'un futur enciclopèdic (Imaginu el Museu d'Art Contemporani de Palma).

Afectats de zooràstia com estam, ens repugna un plantejament tan escatimat d'un regidor tan volat per, amb una mostra sola, voler deixar contents a les pintoretas nostrades, aquestes que amb el mànc del pinzell en tenen prou per quedar escotorrades. Ens repugna aquesta mania depressiva que exhibeixen els nostres animadors culturals quant a l'obstinació somerina d'aparellar pràctiques enfrontades o distintes dins un mateix espai: descontextualització de l'obra individualment considerada, tot neutralitzant-la.

Si som aquí és per sollar les estovalles d'aquest altar beneït per les llàgrimes de promotors i participants. Es per això que venim a la cerimònia nupcial, casament, còpula definitiva de tota disidència, travestides de deliri enfront de la sordidesa.

Jaume Sastre, Lluís Maicas,
Bartomeu Cabot, Josep Albertí

La Ciutat de Mallorca, juny 1981

CRITICA SELECCIONADA
PER A L'OBRA
DE BARTOMEU CABOT

PEINTRE.— Jeune Homme, 32 ans, 1 m. 75, 64 Kg, brun moustachu ou barbu, yeux bleus, poilu, culturistes, style jean's, cuir, poppers, painting, avec une grosse bite et un beau gland, cher-

che mecs 18-40 ans, baraqués pour super baise. Motards, militaires, sportifs, routiers, groupes à vos plumes. Noirs et brésiliens bienvenus. Gigoloes ne vous abstenez pas me préciser. Sados et couples également. Ecrivez-lui il répondra a toutes les lettres avec photo. CABOT B. P.O. BOX 471. P. MALLORCA.

SANDWICH núm. 64 — Liberation — PARIS.
14 février 1981.

Sr. Juan Nadal.
Tte. Alcalde
Presidente Comisión
de Educación, Cultura
y Ocio.
Ajuntament de Palma.

Bartomeu Cabot i Perelló
C/ Lluna, 30
La Ciutat de Mallorca
14.IV.1981

Estimat senyor:

havent rebut la seva invitació per participar a la "Mostra d'Arts Plàstiques a Balears", som el nº 54, us adjunt uns fotolits fotogràfics que comprèn el següent:

- 1) Foto de la seva obra "Pentinant Venus", tècnica fotogràfica, de 15 x 11'5 cm. (abril 1981).
- 2) Foto de la seva obra "Two Venus", també tècnica fotogràfica, de 14'8 x 11'5 cm. (abril 1981).
- 3) Foto personal seva.

El cost del fotolit fou de 1.000 ptes, quantitat que esper que em sigui pagada el més aviat possible.

En full a part trobarà el meu "curriculum vitae" i una "crítica" apareguda a la revista Sandwich nº 64 de París.

Tot això, per figurar al catàleg.

Sense res més a dir, i esperant les seves notícies, el saluda afectuosament,

Bartomeu Cabot.-

CORREOS Envío CERTIFICADO núm. 4962
Recibo para el remitente
DESTINATARIO JUAN NADAL TTE. ALCALDE. CIUDAD DE PALMA
Calle ALMUDENA nº 7
en PALMA DE MAYORCA
Clase del objeto (indicar la que sea prioritaria) Certificado de valor
monedas, medicinas, etc. Cada y
Forma del envío

PRECIO 1.00 Ptas.

FILOSOFIA

RAÓ I LLIBERTAT. EN EL SEGON CENTENARI DE LA "CRÍTICA DE LA RAÓ PURA (1781-1981)"

per Gabriel Amengual

Pel mes de maig de 1781 apareixia una obra llargament anunciada i esperada: "La crítica de la raó pura" d'Immanuel Kant, que durant uns deu anys l'havia anat gestant. Llarga gestació, però que no ho fou sols d'una obra, sinó de tota una nova filosofia: la filosofia crítica, que pot ser considerada com el sistema de la modernitat. Aquesta primera "Crítica", de les tres que escriví el filòsof de Königsberg, té la importància de ser la que inicia i fonamenta el nou sistema filosòfic.

Kant ha estat segurament un dels filòsofs més celebrats i homenatjats, i un dels més unànimement celebrats. En la llarga història de la seva influència —aquesta docència perpetuada dels grans mestres— s'ha recorregut a ell des dels diversos interessos: com a ètic i polític, com a teòric del coneixement i de la ciència, com a pensador de la subjectivitat, de la llibertat, de l'existència.

La vigència d'aquests interessos és allò que dona actualitat al seu pensament. Aquesta actualitat ve augmentada i compartida amb certa unanimitat si es pensa que aquests grans interessos poden ser considerats com els que caracteritzen els tres grans corrents de la filosofia actual: marxisme, filosofia analítica i fenomenologia. (Que se'm perdonin aquesta generalització i aquesta esquematització, sempre inexactes per reductives de la multiplicitat, que es fa enquadrar sota una etiqueta, i per classificatòries a base de delimitat camps de manera excloent i rectilínia, esquematització massa geomètrica perquè sigui real, però és una manera usual i fàcil de descriure el moviment viu, heterogeni i entruenyat de la filosofia avui).

LA CRÍTICA DE LA RAÓ PURA EN LA VIDA DE KANT

Adhuc en la vida personal de Kant aquesta obra significa un canvi. La imatge més copeguda de Kant és la de la persona metòdica, ordenada, constant, laboriosa, equànime, amb un horari puntualíssim, de vida retirada, totalment i exclusiva dedicada a l'estudi, d'una discreció summa: el lema de "La crítica de la raó pura" en la segona edició és la cita de Bacon: "De nobis ipsis silemus" (De nosaltres mateixos callam). I certament aquesta imatge és vera. Però no ho diu tot. Perquè el jove "Magister legens" (encara no catedràtic) ofereix una imatge molt diferent, és caracteritzat com el "magister elegant", l'"homme du monde", "l'home més galant del món", que vestia vestits brodats, un postillon d'amour i freqüentava totes les colles, de tracte

fàcil i agradable, d'un llenguatge —fins i tot a les classes— ple d'humor, escoltat amb gust per gran nombre d'estudiants i d'altra gent interessada, que feien sempre insuficients les aules. A aquest estil de vida hi correspon l'estil dels treballs filosòfics amb els quals Kant aconseguí la primera fama d'escriptor. Basti recordar "Les observacions sobre el sentiment de les coses belles i sublimes" (1763). H. Heine fa notar com les publicacions d'abans de la primera Crítica són "plenes d'humor a la manera dels assaigs francesos", mentre que la Crítica és escrita en un "estil gris, sec, acartonat".

Aquest canvi de l'estil de vida d'home de societat, ple d'humor i "esperit", que té el món com a gran llibre d'estudi, essent-ne un observador atent i analític, a l'estil de vida d'estricta estudiós, "treballador mecànic", l'home de sistema, aquest canvi és un problema clau en la biografia de Kant, i té la seva explicació més plausible en la llarga i intensiva dedicació als problemes filosòfics, que al cap de deu anys fructificarà amb l'obra "La crítica de la raó pura".

Durant aquests deu anys Kant havia hagut d'ajornar diverses vegades l'anunciada i esperada aparició de l'obra, i en aquests anys Kant havia anat concentrant sempre més la seva vida en el treball científic, retallant al mínim altres activitats, com són lliçons, publicacions, cartes i contactes en general. Adhuc la pròpia salut partirà d'aquesta preocupació i concentració, de la "serietat en la recerca de la veritat", com dirà ell mateix. En la preparació de la Crítica Kant prepara tot el sistema. I de fet en els deu anys que segueixen a l'aparició de la primera Crítica, Kant publica quasi totes les obres bàsiques. Així com els deu anys anteriors són els més pobres en publicacions, els deu anys posteriors són els més rics.

EL PROBLEMA CENTRAL DE LA CRÍTICA DE LA RAÓ PURA

Kant, despertat del somni dogmàtic per l'estudi de D. Hume, però tampoc conforme amb la posició humana, es proposa una nova fonamentació de la teoria del coneixement i la destrucció de la metafísica tradicional, substituint-la per una "metafísica de l'experiència" (Paton). La metafísica tradicional és considerada dogmàtica, perquè afirma sense haver provat la capacitat de fer tals afirmacions, sense haver examinat críticament les possibilitats i els límits de la raó i els sobrepassa. Per altra part, les posicions recents —afirma Kant en el

pròleg de l'obra que comentam— duen a una indiferència, engendradora de caos, al mateix temps que —per l'esperit crític que han format— contenen l'origen i el preludi de la pròpia transformació.

Si es vol fonamentar de manera sòlida el coneixement, la raó ha d'afrontar la més difícil de les seves tasques: el seu propi coneixement, establint així un

coneixement, essent aquest així una activitat seva (i no pura receptivitat d'influxos externs), que consisteix en la síntesi de les impressions de l'experiència sensible amb les formes pures a priori, síntesi fonamentada sobretot en el jo, en la percepció, que dona continuïtat i unitat a tot el procés cognitiu, constituint-lo com a tal.

A partir d'aquest proble-

tribunal que assegurí les legítimes aspiracions de la raó, rebutgi les infundades, i tot això ho faci no arbitràriament sinó segons lleis immutables i eternes. Plantejat així el problema, la qüestió principal a tractar és: "Què és el que entenim i raó, lliures de tota experiència, poden conèixer, i fins on es pot estendre aquest coneixement?"

El plantejament i l'exposició de la qüestió fonamenten i presenten la filosofia crítica - transcendental: se cerca la fonamentació del coneixement en les condicions a priori de possibilitat, que es troben en el subjecte, en la raó, i que els constitueixen com a tals. A causa de la determinació del coneixement per les possibilitats a priori de la facultat, el coneixement serà del que apareix a la dita facultat, del que ella pot captar, és a dir, de fenòmens, no de les coses en si. Es posa de relleu el paper actiu, espontani, de la facultat cognitiva, que és la que realitza el

ma fonamental per a la filosofia de Kant en el seu àmbit teòric, es poden establir connexions amb els grans temes de la filosofia kantiana, que ho són també de l'actual: llibertat, ètica, política, però ens hauríem d'endinsar pels camins i viarany del sistema kantian. El que sí que volem posar en relleu és la presència en aquesta obra de Kant d'un tema que, segons moltes exposicions de Kant, seria quasi bé impossible o almanco insospitat, i que per altra part s'ha convertit en tema d'actualitat: el diàleg com a mètode de la filosofia, la veritat com a consens, vinculació de la veritat amb la llibertat.

RELACIÓ ENTRE VERITAT, LLIBERTAT I COMUNICACIÓ

El plantejament de "La crítica de la raó pura" és transcendental, i té com a peça clau el jo, que el "jo pens ha de poder acompanyar totes les meves representacions", és a dir, la per-

cepció transcendental. Aquest plantejament, tot i que distingeixi ben clarament entre el jo empíric i el transcendental, afirma l'elevació del jo singular a transcendental sense mediacions, el jo és alhora immediatament universal. Així és que en ell es pot fonamentar l'imperatiu categòric, en la seva pròpia afirmació com a universal.

Ara bé, aquest plantejament no és solipsista o individualista, ni té com a mètode la introspecció. El coneixement ens ve de l'experiència. I la veritat té com a premissa la llibertat i l'exercici lliure i públic de la raó, és a dir, la crítica.

"La nostra època és pròpiament l'època de la crítica, a la qual tot s'ha de sotmetre. La religió, per la seva santedat, la legislació, per la seva majestat, normalment se'n volen escapar. Però amb això mateix susciten la sospita justificada contra si mateixes i no poden exigir el respecte sincer que només concedeix la raó a allò que pot aguantar el seu examen lliure i públic".

Es molt clar cap on apunta aquest text, llibertat d'expressió per tal de ser raonables en tot, àdhuc en les coses en què haguem de donar el nostre assentiment (l'estat i la religió), ja que això només es pot fer d'una manera raonable, després d'haver examinat la seva raonabilitat, després d'haver-les passades pel sedàs (la crítica) de la raó.

La relació entre llibertat i raó és establerta encara d'una manera més explícita en aquest text de la mateixa "Crítica de la raó pura":

"En totes les seves empreses, la raó ha de sotmetre's a la crítica, amb la llibertat de la qual no pot rompre mitjançant cap prohibició, sense perjudicar-se a si mateixa i atreure's una sospita desfavorable. Doncs bé, no hi ha res tan important per la seva utilitat, ni tan sagrat que pugui sostreure's a aquesta indagació examinadora i verificadora de la raó, que no coneix excepció de persones. En aquesta llibertat és basa la mateixa existència de la raó, que no sigui dictatorial, sinó que la seva sentència no sigui més que l'acord de ciutadans lliures, cada un dels quals ha de poder expressar sense reserva les seves objecions i àdhuc el seu vet".

La llibertat és fonament i premissa per a la raó: "En aquesta llibertat (de la indagació examinadora i verificadora de la raó) és basa la mateixa existència de la raó." Per veure més explícitament a què es refereix Kant, convé aclarir què designa en aquest context el concepte d'existència. No designa la raó com a facultat, sinó la seva existència real en el temps, la seva rea-

lització, el seu exercici. La raó com a facultat constitueix l'home com a tal. Però aquí el que afirma Kant és que en la possibilitat de l'exercici (llibertat) de la raó s'hi basa l'existència de la raó. No es tracta per tant d'una facultat o potència, sinó d'un exercici, una realització, i per això una realitat i una existència. Això vol dir que el real exercici de la raó, és a dir, el pensar i l'obrar raonables, va lligat a premisses polítiques que facin possible l'exercici lliure i públic de la raó, premisses polítiques que, segons el filòsof de Königsberg, es donaren a Prússia per primera vegada amb Frederic II el Gran.

L'existència de la raó depèn de la llibertat de fer-ne ús públic en tot. Aquí la raó arriba a la lucidesa que la ciència de la raó, la filosofia, només pot realitzar el seu ser-raonable al mateix temps que s'esforça per la instauració de les premisses polítiques, de les quals depèn que sigui possible.

I aquí es mostra la finalitat de la crítica: el manteniment de les condicions d'existència de la raó: la llibertat, que a la vegada es mostra en l'exercici lliure de la raó. Un cercle, no necessàriament viciós, que mostra que raó i llibertat són cara i creu d'una mateixa realitat, realitat que no necessita més fonamentació, ja que és l'absolut, és el regne dels fins.

De totes maneres sí que ens podem demanar per què és tan necessari l'exercici "lliure i públic" de la raó per a l'existència de la raó. La fonamentació d'aquest exercici lliure i públic de la raó, i del condicionament extern de l'existència de la raó, es pot veure insinuat allà on Kant tracta de la veritat com a acord amb l'objecte, cosa, però, que es mostra en l'acord dels judicis sobre l'objecte, i per tant en la possibilitat de comunicar els judicis sobre l'objecte. Parlant el llenguatge actual: la veritat es mostra com a objectiva, és comprovada, quan és comunicable, quan hi ha consens en la comunitat de científics. Per a la veritat és per tant necessària la crítica, l'exercici lliure i públic de la raó, la comunicació lliure, a fi d'aconseguir l'acord, on es mostra la veritat.

A partir d'aquesta relació entre veritat i llibertat es comprèn l'impuls il·lustrador de la filosofia kantiana, i la seva filosofia de la història, i la connexió d'aquests aspectes amb "La crítica de la raó pura", ja que en ella comencen ja a despuntar.

I així, els mateixos interessos i temes que donen actualitat —i no sols filosòfica— a Kant són els que donen actualitat a la "Crítica de la raó pura".

Guaret

poesia

EL PODER I LA VERDOR

Blai Bonet

L'obra més testimonial, d'escriptura més genituda, i sens dubte més compromesa del poeta santanyiner qui, de l'any 1952 ençà, no havia publicat cap text poètic a Mallorca.

De venda
a partir del
31 d'agost.

editorial
MOLL

PRESENTA LES SEVES NOVETATS:

...I LES SEVES REEDICIONS:

MIQUEL S. OLIVER
La ciutat de Mallorca
Les illes d'or

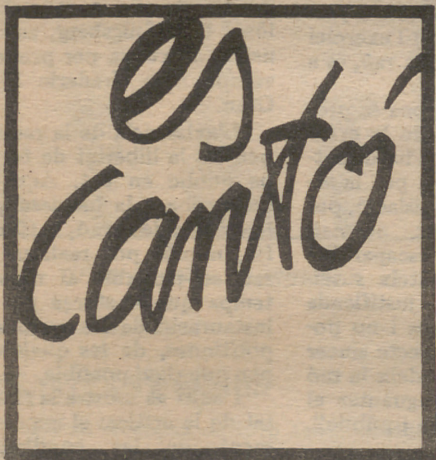
FRANCESC DE B. MOLL
Un home de combat
(Mossèn Alcover)

MARIA ANTONIA SALVA
Espigues en Flor

LLORENÇ CAPELLA
El pollastre espanyol
Les illes d'or

editorial
MOLL

Torre de l'Amor, 4 - Palma

LLIBRES I PAPERS
PLAÇA SANTA EULÀLIA, 6
TEL. 2173 30
PALMA DE MALLORCA

Espirafocs

LLIBRES — PAPERS — EXPOSICIONS

BISBE LLOMPART, 127

TEL. 50 25 35 — INCA

affar

AFFAR, índex

A propòsit de l' "Affar", per Josep Ma. Vidal

Els problemes ortogràfics de les formes balears de la primera persona del present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació, per Gabriel Bibiloni.

La normalització lingüística a les Balears, avui, per Isidor Marí.

De re ficaria: cat. "bordissots" i "paratjals", per Joan Veny. Esquema de Damià Huguet, per Josep Albertí.

"Algebra bibliogràfica", per Maria Carme Bosch.

El teatre de Josep Roca i Roca. Aportació documental coetània, per Joana Escobedo.

Conversa amb en Guillem Colom (11-12-1970), per Joan Miralles.

Aproximació a Joan Torrendell, per Damià Pons.

La religió i l'obra de Miquel Àngel Riera, per Pere Rosselló.

Notes sobre l' "Arte de poesia castellana" de Tomàs Barce-ló, per Carme Simó.

Rondalles inèdites, per Cosme Aguiló.

Dona i cançoner, per Caterina Valriu i Llinàs.

Un romanç sobre

el fet d'armes a Sóller del 1561, per Miquel Pons.

"Saba Marinencia" i la lluita cultural del nacionalisme a Lluçmajor (1916), per Maties Garcias Salvà.

Notes sobre premsa política a Mallorca: "El Cantón Balear", per Francesc J. Díaz de Castro.

Preu: 500 Pts.

LLIBRES REBUTS

De l'editorial "Bruguera" hem rebut els següents llibres. Dins la col·lecció "Libro Amigo": "Memorias" del Duque de Saint-Simon. Selecció i traducció de Consuelo Berges. Julio Cortázar, "62 modelos para armar". Henry James "Los europeos" traduït per José López Muñoz. Joseph Conrad, "Victoria", traducció de Ramón D. Perés. Malcom Lowry, "Oscuro como la tumba donde

hace mi amigo", traducció de Carlos Manzano.

De la col·lecció "novela negra". Margaret Millar. "Más allá hay monstruos".

De la col·lecció "Club Bruguera". "Los adioses" de Juan Carlos Onetti. "Yerma" i "Poeta en Nueva York" de Federico García Lorca.

De la col·lecció "Club de misterio".

Erle Stanley Gardner. "El caso del juguete mortífero". Nicholas Blake. "La bestia debe morir".

De l'editorial "Molino" hem rebut els següents llibres. Dins la col·lecció "Todo terreno". "La noche de las mil motos" i "La noche del loco incendiario" ambdues dels mateixos autors Andreu Martí i J.J. Sarto.

De la col·lecció "Aventuras en la His-

toria", "Catástrofe" de Tim Healey.

De la col·lecció "La vida de los hombres". "En tiempos prehistóricos", de Louis-René Nougier. "Espías", de Tim Healey.

De la col·lecció "Manuales del experto", "Manual del experto en ajedrez" de Paul Langfield amb il·lustracions de Ed Carr.